

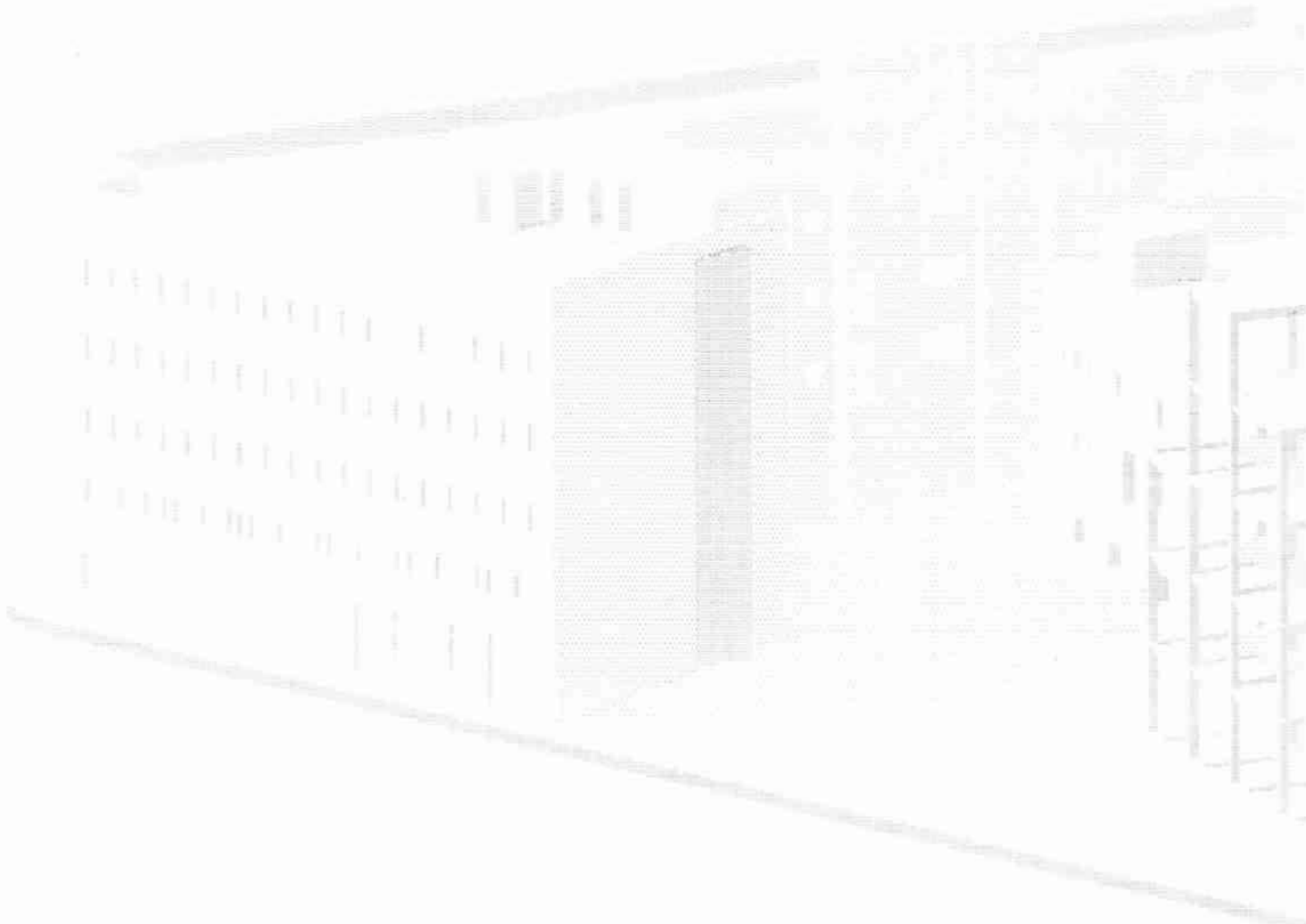
ΔΑΝΕΙΟΘΑΛΑΜΟΣ

ΔΑΝΕΙΟΘΑΛΑΜΟΣ

Εργαστήριο Πειραματικής Αρχιτεκτονικής

ΔΑΝΕΙΟΘΑΛΑΜΟΣ

Εργαστήριο Πειραματικής Αρχιτεκτονικής

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών
Μεταπτυχιακό πρόγραμμα INSTEAD (Παραποιώσεις) 2013-2015

Φοιτήτρια | Σταυρούλα Ψωμιόδη
Επιβλέπων καθηγητής | Αριστείδης Αντωνάς

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη | 8-9

Το Λεξικό του Δανειοθαλάμου. | 10-13

Ο Ορισμός του Δανειοθαλάμου. | 14-16

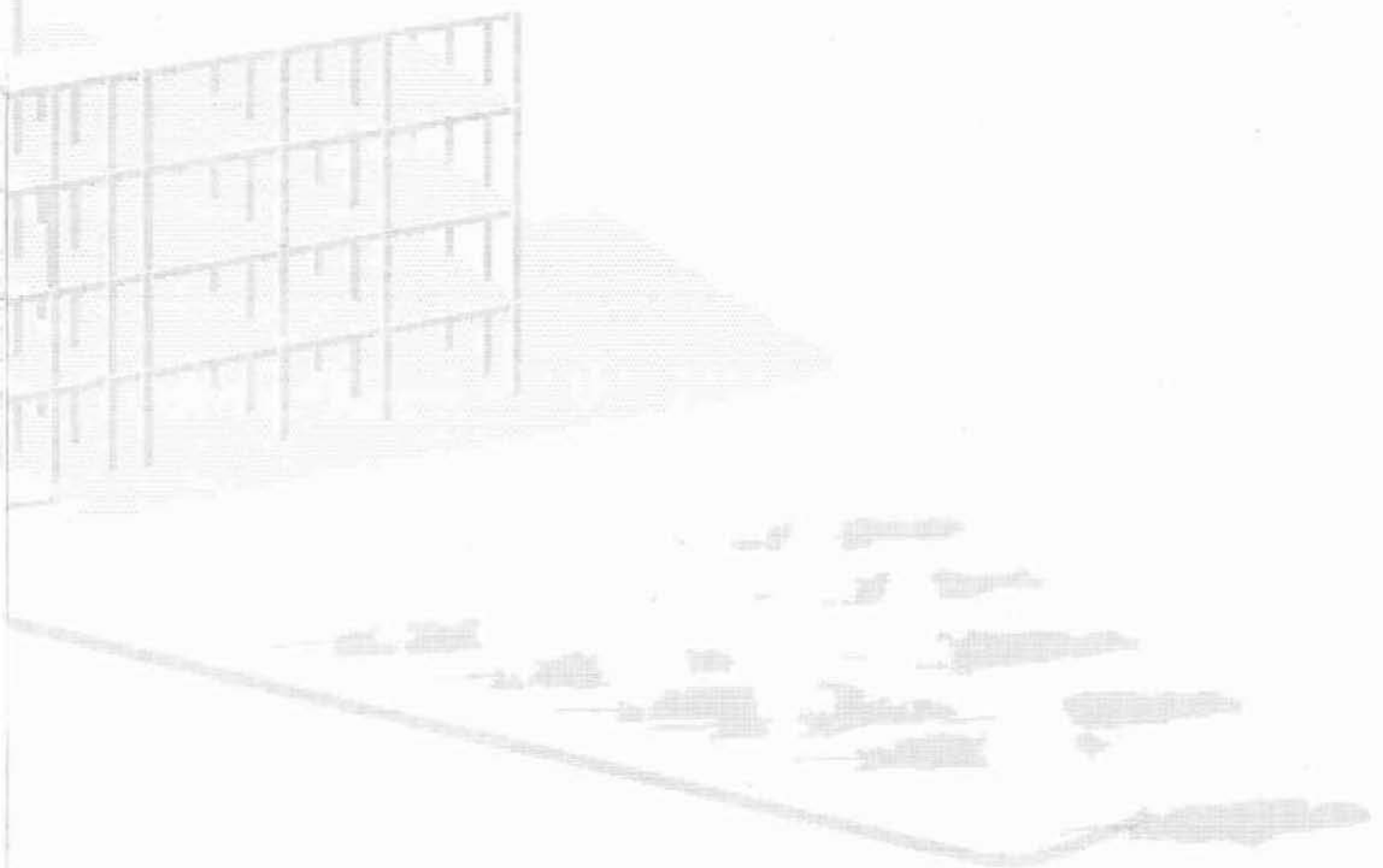
Τα έξι σημεία του Δανειοθαλάμου. | 17-35

Η εγκατάσταση του Δανειοθαλάμου στο Ο.Τ. 63006. | 36-57

Το Παράδειγμα. Demolition Choreography. | 58-83

Επίλογος | 84-91

Βιβλιογραφία. | 92-93

Ο Δανειοθάλαμος είναι ένα «ανοιχτό» Εργαστήριο Πειραματικής Αρχιτεκτονικής. Δραστηριοποιείται στη πόλη και εγκαθίσταται σε ανενεργά κομμάτια της, όπως σε οικοδομικά τετράγωνα με νεκρό κτιριακό απόθεμα. Το πρωτόκολλο του Δανειοθαλάμου ορίζει τον αρχιτέκτονα ως υπεύθυνο της λειτουργίας του. Το αντικείμενο εργασιών του Δανειοθαλάμου είναι η εκμετάλλευση της πλεονάζουσας κτιριακής μάζας. Μέσω του Δανειοθαλάμου θεσμοποιούνται τα ενεργήματα της κατεδάφισης και της επιτόπου επανάχρησης των μπαζών, ως νέα πειραματικά εργαλεία για τον σχεδιασμό. Αυτή η “cut-paste” χωρική διαδικασία δημιουργεί ιδιαίτερα δυναμικά και «παραγωγικά» τοπία. Ο Δανειοθάλαμος δημιουργεί τις συνθήκες για την εγκαθίδρυση μιας γενικής οικονομίας (Bataille) όπου η κατεδάφιση (αφαίρεση) αποτελεί έναν εναλλακτικό τρόπο «δημιουργικής καταστροφής». Πρόκειται για μια πλατφόρμα αστικών πράξεων μιας «Ωμής θεατρικότητας» (Antonin Artaud, 1964, *Théâtre de la cruauté*), όπου η καταστροφή και η παράλληλη αρχιτεκτονική δημιουργία συνυπάρχουν.

SINOPSIS

The “Daniothalamos” is an open Lab of Experimental Architecture. It is active in the city and installed on inactive city tracks, such as city blocks with unutilized building stock. The “Daniothalamos” protocol defines the architect as manager of its operation, while the scope of its work is the exploitation of surplus building mass.

Through “Daniothalamos” the act of demolition and the in situ reuse of rubble are institutionalized as new experimental tools for design. This “cut-paste” spatial process creates highly dynamic and “productive” landscapes. The “Daniothalamos” creates the conditions for the establishment of a “general economy” (Bataille), where demolition (subtraction) is an alternative way of “creative destruction”. It is a platform for urban acts of “Brute Theatricality” (Antonin Artaud, 1964, *Théâtre de la cruauté*), where the destruction and the parallel architectural creation coexist.

Λεξικό Δανειοθάλαμου

A

Άδειασμα αστικής ύλης
Άδειασμα τύπου tabula rasa
Αλλαγή αξιών (ηθικών και οικονομικών)
Αλλαγή προτεραιοτήτων στην αξία των υπολειμμάτων
Αναδόμηση
Ανακατασκευή
Αναμονές
Ανασύνθεση
Ανοιχτή οικονομία| laissez-faire
Αντιστροφή του προβλήματος σε είδος επίλυσης
Αντίστροφο ερείπιο
Anthropological materialism
Απαλλοτρίωση
Απ-αξία
Αποδόμηση
Αποκατάσταση τοπίου
Αποσυναρμολόγηση
Αποσύνθεση
Αποξήλωση
Αρχι-παράδειγμα
Αρχιτεκτονική λειτουργία του καθαρισμού
Αστικά απόβλητα
Αστική αντιστροφή
Αστική διαμπερότητα
Αστική αραίωση δόμησης
Αστικό ξέφωτο
Αυθαιρεσία
Αυτοανακύκλωση κεφαλαίου
Αυτόνομη επιθετική ενόρμηση

Αφαίρεση | Subtraction (Keller Easterling)

Αφερμάτιση

B

Βεβήλωση| (Giorgio Agamben)

Δ

Δάνειο

Δημιουργική καταστροφή

Δημιουργική έρευνα | creative research

Δημιουργική οικονομία

Δημοπρασία

Διάβρωση πραγματικού

Διαδικασία : οριζόντια | κατακόρυφη

Διαρκής καινοτομία που καταστρέφει

Δομικός τρόπος σχηματοποίησης των μαζών

Destructive character (Walter Benjamin)

Deconstruction (Jacques

Derrida)|αποδόμηση

Deconstruction Vs Violence

E

Εκκένωση - πλήρωση πόλης

Ελεγχόμενη καταστροφή

Ενδεχομενικότητα του δυνητικού στη πόλη

Ενόρμηση της καταστροφής

Εννοιακή καταστροφή (Lewis Mumford)

Εννοιολογική κατάρρευση του συστήματος : έχει χαθεί το νόημα

Εξιδανικευμένο ερείπιο

Επίκληση μιας νέας έννοιας της κατασκευής

Επιλεκτική αποδόμηση

Επιστήμονας του εδάφους

Επιστημονικά εργαλεία |

Instrumentality

Εργαστήριο

Ερήμωση

F

Formal|informal

Form|no form

H

Ημερομηνία λήξης κτιρίων

Ημιτέλεια

Homo economus

Homo civilis

Homo ludens

Θ

Θάλαμος

Θέατρο της Ωμότητας | Antonin

Artaud, 1964, Théâtre de la cruauté

Θεματοποίηση του Destructive

character

Θήκη

I

Ιδιοκτησιακές αδράνειες

K

Καθαρεύουσα

Καθολικό ερείπιο

Κατασκευασμένο ξέφωτο

Καταστροφή: τμηματική | καθολική

Καταστροφή χωρίς τη διατήρηση του

νοήματος

Κατεδάφιση του ζωντανού εμμενούς

Κατασκευαστική αδράνεια

Κενό στη Πόλη Vs Κενό στο Κτίσμα

Κρίση υλικότητας|αρχιτεκτονικής

Λ

Less is enough (Pier Vittorio Aureli)

M

Μαζοποίηση των μπάζων

Μετονομασία του όγκου σε μάζα

Μηχανή δημιουργικής καταστροφής

Μηχανή θυσίας

Μονοπάτια μέσα από παγιωμένες καταστάσεις

Modus operandi: εξόρυξη|κατεργασία

|διαλογή|μεταφορά|εναπόθεση

O

Οργανική έννοια του δανείου

Ορυχείο

Obsolescence : απαρχαίωση, απαξίωση του

παλιού, αχρηστία

Π

Παλινόρθωση

Παραγωγή και καταστροφή της αξίας

Παρουσία Vs Απουσία

Πλεονάζον δομημένο απόθεμα

Πολεοδομική βία

Πορώδες

Πειραματική Αρχιτεκτονική

Πραγματικό (αυτό που διαταράζει την
πραγματικότητα)

Προγραμματική και αξιακή εγκατάλειψη

Προγραμματική καταστροφή του αττικού
τοπίου

Προγραμματικό αντιδάνειο

Προγραμματική αφήγηση

Πρωτόκολλο in situ

P

Radical space (η ριζοσπαστικότητα του χώρου)

Ruralised urbanization (Ildefonso Cerda)

Σ

Σκηνοθεσία αντιστροφής

Σκηνή εκσκαφής

Σπαστήρας πόλης

Στιγμή |(Jacques Lacan)

Στρατηγική αποδόμησης

Συρρίκνωση τετραγωνικών

Στιγμιότυπα του ιστού/μελλοντικά αστικά έργα

Συγκρότηση συνόλων από αποσπάσματα

Συμβάν |Radical act (Slavoj Zizek)

Σύνταξη της ενότητας από αποσπάσματα (Georg Simmel)

Σωρός

Shrinking cities

Spolia

T

Τα μελλοντικά ερείπια του πολιτισμού μας

Ταμιευτήριο

Τελετουργικό χώρου |script

Τεχνολογία τοίχου των μαζών

Τοίχος από θραύσματα

Τοπικές και οικονομικές παραστάσεις για το ασυνείδητο της πόλης (Jacques Derrida)

Territorial machine

Υ

Hybrid commoning

Υλικά των κοινών

Υπεραξία υλικών (το παλιό δεν έχει πια αξία)

Ύφεση

Urban is the new suburbia

X

Χρέος

Χωρογραφία κατεδάφισης | Demolition

Choreography

Ο Ορισμός του Δανειοθαλάμου

Σύμφωνα με την ΠΕΤΕΠ² (02-06-00-00) για την ανάπτυξη-εκμετάλλευση λατομείων και Δανειοθαλάμων :

«Σχετίζεται με το αντικείμενο των εργασιών που αφορά στην αξιοποίηση χώρων εκτός της ζώνης κατάληψης του έργου για την απόληψη ή παραγωγή κατάλληλων για την κατασκευή υλικών επίκωσης και αδρανών, όταν τα προϊόντα εκσκαφών δεν επαρκούν ή είναι ακατάλληλα για την κάλυψη των αναγκών του έργου για κατασκευή επικωμάτων κλπ. Ο Ανάδοχος μετά από έγκριση της Υπηρεσίας και υπό τις προϋποθέσεις της παρούσας θα προβαίνει σε προμήθεια δανείων υλικών. Οι χώροι λήψεως των υλικών χαρακτηρίζονται ως **Δανειοθάλαμοι** όταν για την εκμετάλλευση χρησιμοποιούνται συνήθη χωματουργικά μηχανήματα (εκσκαφείς, προωθητές, φορτωτές) και ως λατομεία όταν χρησιμοποιούνται εκρηκτικά ή/ και κρουστικός/ διατρητικός εξοπλισμός. Η εκμετάλλευση Δανειοθαλάμων/ λατομικών θέσεων αποσκοπεί στην κάλυψη των αναγκών σε υλικά του συγκεκριμένου εκάστοτε έργου και εντάσσεται στις κατασκευαστικές δραστηριότητες της εργολαβίας. Ο χρόνος λειτουργίας του εργοταξιακού Δανειοθαλάμου δεν μπορεί να υπερβαίνει τον χρόνο αποπεράτωσης του έργου.

Κατάλληλοι Δανειοθάλαμοι είναι αυτοί που τα υλικά τους πληρούν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά που θέτουν οι προδιαγραφές των εργασιών, στις οποίες προβλέπεται να ενσωματωθούν και πληρούν τις προϋποθέσεις των περιβαλλοντικών όρων του έργου.

Ως εκ τούτου στο αντικείμενο της παρούσας ΠΕΤΕΠ δεν συμπεριλαμβάνεται η προμήθεια έτοιμων υλικών (π.χ. θραυστών) από λειτουργούσες λατομικές επιχειρήσεις στην περιοχή του έργου. Οι χώροι αυτοί μπορεί να είναι είτε Δημόσιοι είτε ιδιωτικοί. Η διαπίστωση της καταλληλότητας τους θα γίνεται μετά από ελέγχους, που καθορίζονται στην παράγραφο 4 της παρούσας»

Ουσιαστικά, η έννοια του Δανειοθαλάμου σχετίζεται με την έλλειψη αδρανών για τις κατασκευαστικές ανάγκες κάποιου δημόσιου έργου, συνήθως εκτός πόλης. Σαν χώρος βρίσκεται σε κοντινή ακτίνα με τη θέση του έργου για λόγους οικονομίας στη μεταφορά των υλικών. Πριν την εκμετάλλευση του Δανειοθαλάμου συντάσσονται μελέτες για τον τρόπο εκμετάλλευσης, τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, την εγκατάσταση του απαραίτητου μηχανικού εξοπλισμού, τις διαδικασίες εξόρυξης και παραγωγής, την αποθήκευση των αδρανών και σαν τελικό στάδιο την μεταφορά και την αποκατάσταση του τοπίου. Με το τέλος των εργασιών του έργου τερματίζεται και η λειτουργία του Δανειοθαλάμου.

---

1 <http://www.ggd.gr/dm/documents/02-06-00-00.pdf> (υπουργείο ΥΠΕΧΩΔΕ)

2 Πρότυπες Τεχνικές Προδιαγραφές Εργασιών

3.1.2. Ανάπτυξη λατομικής θέσης - παραγωγή υλικών

Τα επιμέρους στάδια των εργασιών και οι αντίστοιχες απαντήσεις έχουν ως εξής:

- α. Σύνταξη μελέτης εκμετάλλευσης της λατομικής θέσης (βαθμίδες εξόρυξης, γομώσεις εκρηκτικών κλπ.).
- β. Εγκατάσταση του απαιτούμενου μηχανικού εξοπλισμού (θραυστήρες, κόσκινα, διαλογείς κλπ.).
- γ. Αποψίλωση περιοχής και απομάκρυνση ακατάλληλων επιφανειακών εδαφικών υλικών (αγόνων).
- δ. Διαδικασίες εξόρυξης - παραγωγής.

Θα εκτελούνται σε γενικές γραμμές σύμφωνα με τη μελέτη εκμετάλλευσης, με αυστηρή τήρηση των ισχυόντων κανονισμών και διατάξεων περί χρήσης εκρηκτικών.

- Τυχόν απαντώμενες ενστρώσεις αργιλικών υλικών, θα αφαιρούνται με εκσκαφέα ή φορτωτή και θα αποτίθενται για ενδεχόμενη αξιοποίηση ή θα φορτώνονται και θα απορρίπτονται στους προβλεπόμενους χώρους απόθεσης.
- Ο λατομικός χώρος θα προστατεύεται από εισροή ομβρίων υδάτων και θα αποστραγγίζεται επαρκώς.
- Καθ' όλη τη διάρκεια εξόρυξης υλικού θα διεξάγονται οι ποιοτικοί έλεγχοι που αναφέρονται στην παράγραφο 4 της παρούσας.
- Η διάταξη και σύνθεση του εξοπλισμού θραύσεως (στασθήρες, πρόθραυσης, μετάθραυσης, τριβεία, κόσκινα, τροφοδότες κλπ.) θα εξασφαλίζει την παραγωγή των απαιτούμενων διαβαθμίσεων αδρανών, εντός των ορίων της κοκκομετρικής διαβάθμισης που προβλέπουν οι σχετικές προδιαγραφές.

Εφιστάται η προσοχή στο ποσοστό της παραγόμενης παιπάλης, το οποίο σε περίπτωση εφαρμογής μονοβάθμιας θραύσης είναι συνήθως υψηλό.

- Τα παραγόμενα θραυστά αδρανή θα αποθηκεύονται σε χωριστούς σωρούς στο χώρο του λατομείου, μέχρι τη φόρτωση και μεταφορά τους στο έργο.
- Μετά την εξόρυξη των απαιτούμενων για το συγκεκριμένο έργο ποσοτήτων αδρανών ο Ανάδοχος θα προβαίνει σε αποκατάσταση του χώρου, σύμφωνα με τους Περιβαλλοντικούς όρους και τα λοιπά συμβατικά στοιχεία του έργου.
- Ο Ανάδοχος είναι υπεύθυνος για τη συντήρηση των οδών προσπέλασης στο χώρο του λατομείου.

3.2. ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΔΑΝΕΙΟΘΑΛΑΜΩΝ

Όταν τα προϊόντα εκσκαφών είναι ακατάλληλα ή δεν επαρκούν για την κάλυψη των αναγκών του έργου για κατασκευή επιχωμάτων κλπ., ο Ανάδοχος, μετά από έγκριση της Υπηρεσίας και υπό τις προϋποθέσεις της παρούσας θα προβαίνει σε προμήθεια δανείων υλικών.

Κατάλληλα δανειοθάλαμοι είναι αυτοί που τα υλικά τους πληρούν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά που θέτουν οι προδιαγραφές των εργασιών, στις οποίες προβλέπεται να ενσωματωθούν και πληρούν τις προϋποθέσεις των περιβαλλοντικών όρων του έργου.

Οι χώροι αυτοί μπορεί να είναι είτε Δημόσιοι είτε ιδιωτικοί. Η διαπίστωση της καταλληλότητάς τους θα γίνεται μετά από τους ελέγχους, που καθορίζονται στην παράγραφο 4 της παρούσας.

3.2.1. Προκαταρκτικές εργασίες

Οι προκαταρκτικές εργασίες που απαιτούνται για την εκμετάλλευση των δανειοθαλάμων και οι υποχρεώσεις του Αναδόχου είναι αντίστοιχες των απαιτούμενων για τα λατομεία (βλ. § 3.1).

Επισημαίνονται επίσης και τα ακόλουθα:

- Περιβαλλοντική αδειοδότηση απαιτείται και για τους χώρους αποληψης υλικών που ανήκουν στο Δημόσιο.

- Η λήψη δανείων από θέσεις πλησίον οδών (π.χ. από δανειοτάφρους) επιτρέπεται μόνον όταν το φρύδι του δανειοθαλάμου προς την πλευρά της οδού απέχει από τον πόδα του επιχώματος περισσότερο από το τριπλάσιο του βάθους του δανειοθαλάμου και πάντως όχι λιγότερο από 2,5 μέτρα.

Γενικά, οι χωματοληψίες κατά μήκος οδικών έργων θα γίνονται κατά τρόπο, ώστε να μην υποβαθμίζεται το αισθητικό περιβάλλον (τοπίο) και θα επιδιώκεται να εντάσσονται στην υποδομή των προβλεπόμενων από τη μελέτη υδραυλικών ή άλλων έργων.

3.2.2. Ανάπτυξη - εκμετάλλευση

Τα επί μέρους στάδια των εργασιών και οι αντίστοιχες απαιτήσεις έχουν ως εξής:

- Σύνταξη έκθεσης μεθόδου/ διαδικασιών εκμετάλλευσης του δανειοθαλάμου που προτίθεται να εφαρμόσει ο Ανάδοχος, στην οποία εκτός των άλλων θα αναλύονται:
  - Τα προβλεπόμενα μέτρα για την ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και την αποκατάσταση της περιοχής μετά την ολοκλήρωση της εκμετάλλευσης.
  - Η διαμόρφωση των απαιτούμενων γεφυρώσεων, η αντιμετώπιση των κινδύνων/διαβρωσης και τα προβλεπόμενα μέτρα διευθέτησης τυχόν υπαρχόντων ρεμάτων.

- Διάνοιξη φρεάτων ή χανδάκων σε κατάλληλο κάρναβα δειγματοληψίας των υλικών, προκειμένου να εκτελεσθούν οι δοκιμές κατάταξης.

Τα στοιχεία των εδαφικών τομών, με τα αντίστοιχα αποτελέσματα των εργαστηριακών δοκιμών, συνοδευόμενα από υπολογισμούς ποσοτήτων απολήψιμων υλικών κατά κατηγορία, θα υποβάλλονται στην Υπηρεσία.

- Η Υπηρεσία έχει το δικαίωμα να απαιτήσει την αλλαγή της μεθόδου εκμετάλλευσης του δανειοθαλάμου ή και να απαγορεύσει τη συνέχιση εκμετάλλευσής του, εάν διαπιστώσει την ύπαρξη στρώσεων κατάλληλων υλικών.
- Με την ολοκλήρωση των εργασιών ο Ανάδοχος θα αποκαταστήσει το φυσικό περιβάλλον (και το πράσινο εάν η δανειοληψία απαιτήσει εργασίες καταστροφής χαμηλού ή ψηλού πρασίνου), σύμφωνα με τα καθοριζόμενα στους Περιβαλλοντικούς Όρους του έργου για τους δανειοθαλάμους.

Για τον σκοπό αυτόν είναι δυνατόν να αξιοποιηθούν πλεονάζοντα ή ακατάλληλα προϊόντα εκσκαφών. Η εκτέλεση λοιπών εργασιών αποκατάστασης (όπως επαναφυτεύσεις, διαμόρφωση βεθμιδών, ισοπεδώσεις κλπ.), θα γίνεται σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στη Μελέτη ή/ και τις εντολές της Υπηρεσίας, οι δε σχετικές εργασίες θα επιμετρώνται ιδιαίτερα.

1.Η πρακτική του Δανειοθάλαμου, ως μεταφορά για τη πόλη στο Εργαστήριο Πειραματικής Αρχιτεκτονικής.

Δανειζόμενη την έννοια του Δανειοθαλάμου και μεταφέροντας την ως πρακτική στον αστικό ιστό, εδραιώνεται ένα «ανοιχτό» Εργαστήριο Πειραματικής Αρχιτεκτονικής. Η θεματική του αφορά στη διαχείριση του ανενεργού κτιριακού αποθέματος της πόλης, το οποίο λόγω κρίσης αναγνωρίζεται ως απαρχαιωμένο και απαξιωμένο (Obsolescence)³. Προτείνεται η εκμετάλλευση των συστατικών των κτηρίων (υλικότητα) και στη συνέχεια η αποπύκνωση του αστικού ιστού, κατεδαφίζοντας κτιριακή μάζα που είναι σε αχρηστία. Τα παράγωγα από την καταστροφή του κτιριακού αποθέματος, μετά από μια σειρά διαδικασιών ξαναχρησιμοποιούνται, ως πρώτη ύλη για ένα νέο οικολογικό επανασχεδιασμό της πόλης με δημιουργική αυτονομία. Τα «απόβλητα» του παρελθόντος μπορούν να ειπωθούν από μια διαφορετική σκοπιά εναλλακτικής μορφής πόρων, ή όπως αναφέρει ο Cedric Price «θα έρθουν να κυριαρχήσουν στην υπόσχεση του μέλλοντος». Πρόκειται για μια κοινωνική διεργασία που επεξεργάζεται έννοιες και τις μεταφέρει στο αστικό πεδίο δράσης, αλλάζοντας το περιεχόμενο τους. Σχηματίζεται με αυτό τον τρόπο μια πολύσημη μορφή που διατηρεί τα υπολείμματα από το παλιό περιεχόμενο της, καθώς το νέο περιεχόμενο τη χρησιμοποιεί για να δημιουργήσει ένα νέο σημείο. Ο Δανειοθάλαμος αποτελεί έναν υλικό μετασχηματισμό ορισμένο από την ιδιαίτερη οπτική της κοινωνίας, η οποία τον συγκροτεί σαν πεδίο της εμπειρίας και της δράσης των μελών της ⁴.

Η λειτουργία του Δανειοθαλάμου στηρίζεται στην επινόηση μιας νέας *οικοσοφίας*⁵ ηθικό-πολιτικού χαρακτήρα, που μπορεί να προωθήσει καινοτόμες πρακτικές και να ανασυνθέσει ατομικές και συλλογικές υποκειμενικότητες μέσα στα νέα τεχνικό-επιστημονικά πλαίσια και τις γεωπολιτικές συντεταγμένες του σύγχρονου κόσμου⁶. Υποστηρίζει την ανασύνθεση των κοινωνικών και ατομικών πρακτικών, μέσω μιας ηθικό-πολιτικής συνάρθρωσης (οικοσοφία) ανάμεσα στα τρία οικολογικά φάσματα, δηλαδή το περιβάλλον (περιβαλλοντική οικολογία), τις κοινωνικές σχέσεις (κοινωνική οικολογία), και την ανθρώπινη υποκειμενικότητα (νοητική οικολογία)⁷.

Η κοινωνική οικοσοφία θα συνίσταται, λοιπόν, στην ανάπτυξη συγκεκριμένων πρακτικών που θα τείνουν να τροποποιήσουν και να επανεφεύρουν τους τρόπους ύπαρξης μέσα στον αστικό χώρο και στην εργασία. Στηρίζεται στην επανοικοδόμηση των τρόπων ύπαρξης σε ομάδες, μέσα από υπαρξιακές μεταλλαγές

³ Η έννοια της «απαξίωσης» (obsolescence, προέρχεται από τη λατινική λέξη *obsolesco* που σημαίνει αυτό που «κάνει το κύρος και την αξία») θα μπορούσε να αποτελέσει τη βάση για την κατανόηση της κατεδάφισης. Η απαξίωση ως έννοια εμφανίστηκε πριν από έναν αιώνα, περίπου το 1910 στην Αμερική για να περιγράψει την απότομη απώλεια της αξίας των κατασκευών λόγω οικονομικής παρακμής. Ως συνθήκη συντελεί στη παροδικότητα της αρχιτεκτονικής, μέσω της προόδου της τεχνολογίας και της κοινωνίας προκαλώντας ακόμη και νεότερα κτίσματα αναλώσιμα και υποτιμημένα.

⁴ Σταυρίδης Σ., *Η συμβολική σχέση με το χώρο*, εκδ. Κάλβος, Αθήνα, 1990, σελ. 187.

⁵ Οίκος: εδώ εννοείται με την αρχική της ελληνική σημασία : οίκος, δηλ. σπίτι, οικιακό αγαθό, τόπος κατοικίας, φυσικός περίγυρος.

⁶ Guattari F., *Οι τρεις οικολογίες*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 1991(Οπισθόφυλλο).

⁷ Ibid σελ 10

που αφορούν την ουσία της υποκειμενικότητας, με ουσιαστικές πειραματικές πρακτικές τόσο στα μικρο-οικονομικά επίπεδα όσο και σε μεγαλύτερες θεσμικές κλίμακες⁸. Προτείνει την θεμελίωση νέων υπαρξιακών εδαφών στηριζόμενα σε *οικολογικές πράξεις* που αντιτάσσονται στην «κανονική» τάξη πραγμάτων, για μια αντιβαίνουσα επανάληψη, ένα εντατικό δεδομένο που επιστρατεύει άλλες εντάσεις έτσι ώστε να προκύψουν άλλες υπαρξιακές διαμορφώσεις⁹. Αυτές οι νέες οικολογικές πρακτικές, θα έχουν στόχο να καταστήσουν διαδικαστικά ενεργές τις απομονωμένες, απωθημένες μοναδικότητες που γυρνάνε μάταια γύρω από τον εαυτό τους¹⁰. Θα αντιτίθενται στη παγίωση της θανατηφόρας επανάληψης καθώς θα επανανεφευρίσκονται, θα ξαναρχίζουν από το μηδέν, απαλλαγμένες από κάθε επιστημονική αναφορά και μεταφορά για να επινοηθούν νέα παραδείγματα, που αυτή τη φορά θα είναι μάλλον ηθικό-αισθητικής έμπνευσης¹¹. Τα διάφορα επίπεδα πρακτικής, όχι μόνο δεν χρειάζεται να ομοιογενοποιηθούν και να εναρμονιστούν κάτω από μια υπερβατική κηδεμονία, αλλά είναι σκόπιμο να επιστρατευθούν σε διαδικασίες ετερογένεσης¹². Αυτή η προοπτική στηρίζεται στον καθορισμό ενοποιητικών στόχων, απελευθερωμένη από το σύστημα της αγοράς, της παιδαγωγικής που θα είναι ικανή να εφεύρει τους κοινωνικούς διαμεσολαβητές της¹³. Αυτή η νοητική οικολογία καλλιεργεί τη διαφωνία (*dissensus*) και τη μοναδική παραγωγή ύπαρξης¹⁴, προωθώντας μια αληθινή οικολογία της φαντασίωσης θεμελιωμένη σε μεταβιβάσεις, μεταγραφές, και αναδιατάξεις των εκφραστικών υλικών τους. Κυρίως, είναι αναγκαίο να διευθετηθούν τρόποι έκφρασης πρόσφοροι στις φαντασμαγορίες του αρνητισμού και της καταστροφής¹⁵. *Η αρχή που χαρακτηρίζει την περιβαλλοντική οικολογία είναι ότι όλα εδώ είναι δυνατά: οι χειρότερες καταστροφές όπως και ευέλικτες εξελίξεις[...]θα μπορούσαμε κάλλιστα να επαναπροσδιορίσουμε την περιβαλλοντική οικολογία ως μηχανογενή οικολογία(*ecologie machinique*)¹⁶.*

2.Η Δραστηριοποίηση και η Εγκατάσταση του Δανειοθαλάμου στη Πόλη.

Ένα νέο είδος αρχιτεκτονικού αλφαβήτου επινοείται, εμπλουτισμένο με όρους από άλλους επιστημονικούς κλάδους. Το εγχείρημα αφορά περιοχές με μειωμένη αντικειμενική αξία γης, και το φαινόμενο της εγκατάλειψης-εκκένωσης κτηρίων, λόγω της οικονομικής κρίσης. Το νέο αστικό τοπίο δομείται από ένα τεράστιο κτιριακό απόθεμα σε ακρησία είτε με τη μορφή νεόδμητων κτηρίων είτε με τη μορφή «νέων» ερειπίων. Τα εγκαταλελειμμένα κτήρια μπορούν να θεωρηθούν αστικά κενά ως χώροι, οι οποίοι μέσα στη ανάπτυξη της πόλης, στερούνται ενός ξεκάθਾਰου ρόλου, και το νόημά τους παραμένει σε εκκρεμότητα. Αδυνατούν να γίνουν αντιληπτά ως ολοκληρωμένες οντότητες, ως στοιχεία της αστικής δομής με σαφή ρόλο

⁸ Ibid. σελ 20

⁹ Ibid. σελ 36

¹⁰ Ibid. σελ 44.

¹¹ Ibid. σελ 23

¹² Ibid. σελ 45.

¹³ Ibid. σελ 19

¹⁴ Ibid. σελ 43

¹⁵ Ibid. σελ 55

¹⁶ Ibid. σελ 67

και νόημα τη δεδομένη χρονική στιγμή¹⁷. Την ίδια στιγμή, έννοιες όπως

η αστική υποβάθμιση και η φθορά του αστικού υποβάθρου στοιχειοθετούν ένα διαφορετικό λεξιλόγιο ανάγνωσης και ερμηνείας του χώρου της πόλης. Αυτή η νέα χωρική συνθήκη απαιτεί από την αρχιτεκτονική να διατυπώσει μια ισχυρή θέση απέναντι σε ένα περιβάλλον πολιτικής και κοινωνικής απραξίας. Προκύπτουν, επομένως, νέα πεδία μελέτης και χωρικών αλλά και εννοιολογικών αναζητήσεων, επαναπροσδιορίζοντας έννοιες όπως δημόσιος χώρος, στρατηγική αποδόμησης, συμμετοχικός σχεδιασμός και οικονομικό κεφάλαιο.

Επιπρόσθετα, χειρίζεται το ιδιόμορφο ιδιοκτησιακό καθεστώς όπως την μικροϊδιοκτησία γης, την οριζόντια ιδιοκτησία μέσα από το σύστημα της αντιπαροχής, τη μίξη των χρήσεων γης και το σχήμα του κάθετου κοινωνικού διαχωρισμού, που δύσκολα επιτρέπουν ριζικές χωρό-κοινωνικές αναδιαρθρώσεις. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Hans Bernoulli η ατομική ιδιοκτησία του εδάφους και ο κατακερματισμός της είναι οι κύριες αιτίες του κακού της σύγχρονης πόλης, καθώς η σχέση ανάμεσα στη πόλη και το αστικό έδαφος έχει ένα θεμελιώδη και αδιαίρετο χαρακτήρα. Ο Bernoulli υποστηρίζει ότι το αστικό έδαφος θα πρέπει να επιστραφεί στο κοινωνικό σύνολο¹⁸. Στο τοπίο της Αθήνας μπορούμε να δρούμε περισσότερο αφαιρώντας παρά προσθέτοντας στοιχεία, με στρατηγικές σχεδιασμού που θα αφορούν στη διαχείριση του πορώδους λόγω οικονομικής κρίσης, και όχι στην εφαρμογή προγραμμάτων με τη λογική του gentrification. Η λειτουργία του Δανειοθαλάμου διαφοροποιείται από αυτές τις στρατηγικές αστικής ανανέωσης, καθώς χρησιμοποιεί

---

17 Το φαινόμενο με το οποίο σχετίζεται περισσότερο η ύπαρξη εγκαταλελειμμένων κτηρίων είναι αυτό της αστικής συρρίκνωσης (urban shrinkage). Οι συρρικνούμενες πόλεις (shrinking cities) παρουσιάζουν μεταβολές τόσο σε δημογραφικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο με βασικά γνωρίσματα την μείωση πληθυσμού, την μείωση της οικονομικής παραγωγής, την οικονομική ύφεση και την απώλεια θέσεων εργασίας. Το διεθνές ερευνητικό δίκτυο Shrinking Cities International Research Network (SCIRN) ορίζει ως shrinking city « μια πόλη με πληθυσμό τουλάχιστον 10.000 εκατ. η οποία αντιμετωπίζει συνεχή δημογραφική μείωση για περίοδο τουλάχιστον δύο ετών ενώ συντελούνται οικονομικές αλλαγές και υπάρχουν συμπτώματα δομικής κρίσης »

Το φαινόμενο της συρρίκνωσης είναι μια πολυδιάστατη διαδικασία, η οποία επηρεάζει ολόκληρες πόλεις, τμήματα πόλεων ή ολόκληρες μητροπολιτικές περιοχές. Οι κοινωνικές και οικονομικές συνέπειες της συρρίκνωσης μετασχηματίζουν τις αστικές περιοχές. Έτσι, εξ' ορισμού περιλαμβάνουν σημαντικό αριθμό εγκαταλελειμμένων και κενών κτηρίων, λόγω της μεταβολής στη σχέση προσφοράς και ζήτησης: τα διαθέσιμα κτήρια πλέον είναι περισσότερα των απαιτούμενων. Το φαινόμενο των shrinking cities έχει παγκόσμια εξάπλωση καθώς συναντάται σε βόρεια αλλά και λατινική Αμερική, σε πολλές χώρες της Ευρώπης, σε Αυστραλία, στα Βαλκάνια και στις χώρες της κεντρικής Ασίας. Συνηθέστερα τα αίτια συρρίκνωσης των πόλεων είναι η αποβιομηχάνιση και η προαστιοποίηση των πόλεων, η αλλαγή οικονομικού μοντέλου καθώς και κάποια περιφερειακή, εθνική ή διεθνής οικονομική κρίση.

Πέραν των νέων διεθνών συνθηκών, και οι οικονομικές κρίσεις συρρικνώνουν τις πόλεις και δημιουργούν εγκαταλελειμμένα κτήρια. Η δημοσιονομική κρίση της Ευρωζώνης από το 2008 οδήγησε στο κλείσιμο επιχειρήσεων, δημιούργησε υψηλούς δείκτες ανεργίας, πτώχευση μεσαίων κοινωνικών στρωμάτων, μετανάστευση πληθυσμού και εμφάνιση εγκαταλελειμμένων κτηρίων και γειτονιών.

Αντίστοιχοι ορισμοί στο ίδιο πνεύμα είναι και εκείνοι των Hillier, Culhane, Smith και Tomlin, όπου εγκαταλελειμμένη κατοικία ορίζεται ως: « κάθε ιδιοκτησία η οποία παραμελείται είτε λειτουργικά, είτε οικονομικά, είτε φυσικά και δύναται να θεωρηθεί επικίνδυνη ». Ο Marcuse στα πλαίσια κριτικής των πολιτικών που υιοθετούνταν για την πόλη της Νέας Υόρκης, δίνει τον παρακάτω ορισμό για την εγκατάλειψη: « εγκατάλειψη μιας κτιριακής μονάδας συμβαίνει όταν όλοι όσοι έχουν ένα ιδιωτικό οικονομικό συμφέρον επί της κτιριακής μονάδας, έχουν χάσει κάθε κίνητρο να συνεχίσουν να έχουν την κυριότητα επί αυτής πέραν του άμεσου μέλλοντος, και είναι πρόθυμοι να παραδώσουν τον τίτλο αυτό χωρίς αποζημίωση, λόγω της απουσίας πραγματικής ζήτησης για τη συνέχιση της χρήσης αυτού ή της επαναχρησιμοποίησής του »

18 Rossi, A., *Η αρχιτεκτονική της πόλης*, κεφάλαιο τέταρτο «Η εξέλιξη των αστικών συντελεστών», μετάφραση Πετρίδου Βασιλική, εκδ. University studio press, Αθήνα, Απρίλιος 1991 (σελ 206).

τις υπάρχουσες δομές ως ένα εργαλείο αναζωογόνησης της πόλης. Εγκαθιστά ένα εντροπικό εργατάξιο κατεδαφίσεων και παράλληλης αρχιτεκτονικής δημιουργίας, και δεν αποτελεί ένα μέσο μονοδιάστατης ιδιωτικής πρωτοβουλίας επενδύσεων με διαδικασίες εξευγενισμού σε κεντρικές πρώην υποβαθμισμένες περιοχές.

Η αρχιτεκτονική καλείται να συνδράμει ενεργά και δημιουργικά χειριζόμενη το νεκρό αστικό πορώδες που παραμένει ανενεργό. Θα υποστήριζε κανείς πως στο κίνημα της αποκατάστασης, όπου η αρχιτεκτονική προσανατολίζεται στη διατήρηση των κτηρίων μέσω της εξυγίανσης και αλλαγής της χρήσης τους, εισέρχεται πλέον η σημασία της ανακύκλωσης ολόκληρων κτισμάτων, προς μια κατεύθυνση βιώσιμης ανάπτυξης, αλλά και η αξιοποίηση των «σύγχρονων» ερειπίων με όσο το δυνατόν πιο δημιουργικούς τρόπους. Πλέον η μονάδα του οικοδομικού τετραγώνου μετουσιώνεται σε χώρο Δανειοθαλάμου, σαν μια νέα τράπεζα δανεισμού υλικών, για να καλυφθούν οι ανάγκες της πόλης και να δημιουργηθούν οι συνθήκες για κατασκευαστική δημιουργία. Η έννοια του Δανειοθαλάμου επεξεργάζεται την προοπτική ενός επινοήματος που προσπαθεί να μετατρέψει τη νεκρή υπάρχουσα ύλη, σε ενεργή ύλη νέας οικοδομικής δραστηριότητας. Το κομμάτι πόλης που έχει νεκρωθεί, δύναται να αποτελέσει εκ νέου ζωντανό κύτταρο της πόλης.

3.Η εκμετάλλευση της πλεονάζουσας κτιριακής μάζας ως αντικείμενο εργασιών του Δανειοθαλάμου.

Αυτή η πράξη της βεβήλωσης, που αφορά στην καταστροφή της πλεονάζουσας κτιριακής μάζας στοχεύει στην επαναπόδοση των πραγμάτων, στην ελεύθερη χρήση των ανθρώπων¹⁹. «Βεβηλώνω» (profanare) σημαίνει διανοίγω τη δυνατότητα μιας ειδικής μορφής «αμέλειας», η οποία αγνοεί τον διαχωρισμό ή, καλύτερα τον μετέρχεται με ένα ιδιαίτερο τρόπο. Καθαρό, βέβηλο, αποδεδμεμένο από τα ιερά ονόματα ήταν το πράγμα που είχε επιστραφεί στην κοινοχρησία των ανθρώπων²⁰. Αυτή η μηχανή της θυσίας προκαλεί την δημιουργία μιας νέας χρήσης που είναι εφικτή για τον άνθρωπο μόνο εξουδετερώνοντας μία παλιά χρήση, καθιστώντας την αναποτελεσματική και ανενεργή. Βεβήλωση δεν σημαίνει απλώς ακύρωση ή εξάλειψη των διαχωρισμών, αλλά εκμάθηση μιας νέας χρήσης τους, ενός τρόπου να παίζουμε μαζί τους²¹. Ο Agamben αναφερόμενος στην έννοια της βεβήλωσης αναφέρεται είτε σε χωρικούς μετασχηματισμούς είτε σε θεσμικά πλαίσια. Η κοινοχρησία ως ενέργημα είναι μια διαδικασία κατά την οποία επιτυγχάνεται ο επαναπροσδιορισμός και η επανένταξη των χώρων στο ευρύτερο πλαίσιο του δημόσιου χώρου της πόλης. Η αναγνώριση, η βεβήλωση, και στη συνέχεια η οικειοποίηση του χώρου αποτελεί ένα μηχανισμό γενεσιουργίας νέων χωρικών και κοινωνικών συσχετίσεων. Η ευθύνη για το επερχόμενο δίνει νόημα σε κάποια βεβήλωση.

¹⁹ Agamben G., *Βεβηλώσεις*, εκδ. Άγρα, Αθήνα, 2006, Εγκώμιο της βεβήλωσης σελ. 121

²⁰ Ibid. σελ. 122

²¹ Ibid. σελ. 143

4. Το πρωτόκολλο του Δανειοθαλάμου σχετικά με τον ρόλο του Αρχιτέκτονα.

“The destructive character knows only one watchword: make room. And only one activity: clearing away. His need for fresh air and open space is stronger than any hatred.”

(Benjamin Walter, Destructive Character)

Υπεύθυνος της λειτουργίας του Δανειοθαλάμου ορίζεται ο αρχιτέκτονας. Η χειρονομία αυτή αποτελεί ένα μηχανισμό εξάλειψης της αρχιτεκτονικής αδρανοποίησης, στην εποχή της τρέχουσας παραγωγικής ύφεσης. «Κατασκευάζει» το όραμα και την ιδέα για αυτή την στρατηγική αναζωογόνησης της πόλης, καθώς και του επαγγέλματός του, σαν κάποιο curatorial project για μια εννοιολογική δράση. Η επικαιροποίηση της αρχιτεκτονικής δράσης στην ελληνική πραγματικότητα γίνεται εφικτή με την επινόηση ενός νέου υποκειμένου | homo civilis, εκφραστή του συλλογικού υποσυνειδήτου, ενός σύγχρονου «Destructive Character», διαχειριστή της αδράνειας της αρχιτεκτονικής παραγωγής και του «νεκρού» κτιριακού αποθέματος της πόλης. Με χαρακτηριστικά όπως το ενέργημα του «αδειάσματος» (emptiness) τύπου tabula rasa, δημιουργούνται χώροι απαλλαγμένοι από τις έννοιες της ταυτότητας, της ιδιοκτησίας και των ατομικών υπαρχόντων. Ο μόνος αποδεκτός τρόπος ζωής για τον Benjamin είναι κάποιος να μετατραπεί σε έναν σύγχρονο “βάρβαρο” ο οποίος θα είναι σε θέση να ξεκινήσει από το τίποτα και σιγά σιγά να προχωράει ακόμα πιο μακριά. Εδώ ο Benjamin εισάγει μια από τις πιο ριζοσπαστικές και ανατρεπτικές εκδοχές του ασκητισμού στη νεωτερικότητα. Αυτή συνίσταται στην μετατροπή των πιο μελανών πτυχών της σύγχρονης πραγματικότητας, όπως οι συνεχείς μετακινήσεις και η επισφάλεια, σε χειραφετητική δύναμη που ενσαρκώνεται σε μία από τις πιο όμορφες και αινιγματικές «εικόνες σκέψεων» (denkbilder/ thinking images) όπως τις αποκαλεί και ο ίδιος: τον «Destructive Character».

Ένα από τα χαρακτηριστικά του «Destructive Character» είναι ότι «ρευστοποιεί» και μεταλλάσσει παγιωμένες καταστάσεις²². Ο καταστροφικός του χαρακτήρας δεν βλέπει τίποτα μόνιμο. Αλλά για αυτόν ακριβώς τον λόγο βλέπει τρόπους παντού. Όταν άλλοι αντιμετωπίζουν τους τοίχους ή τα βουνά, εκείνος βλέπει έναν δρόμο. Καθώς όμως βλέπει έναν τρόπο παντού, πρέπει να καθαρήσει τα πράγματα από παντού. Όχι πάντα με την ωμή βία, μερικές φορές με την πιο εκλεπτυσμένη οδό. Ότι υπάρχει το διαλύει σε συντρίμια – όχι χάριν των μπάζων, αλλά για τον δρόμο που οδηγεί μέσα από αυτά²³. Βιώνοντας αυτή την απελευθέρωση, υποβάλλεται σε μια σύντομη, ας πούμε εκστατική κάθαρση. Ως αποτέλεσμα του χτυπήματος, η δομημένη τάξη διαλύεται σε θρυμματισμένα κομμάτια, και επιδεινώνεται ανεπανόρθωτα. Ανάλογα με τη φύση αυτού του καταστροφικού χτυπήματος, η διατάραξη της τάξης μπορεί να λειτουργήσει σε δύο κατευθύνσεις: προς τα έξω (outward) ή προς τα μέσα (inward). Στην πρώτη περίπτωση, η δομή εκρήγνυται (explode), και τα θραύσματα

²² Benjamin W. *Reflections, Essays, Aphorisms, Autobiographical Writings*, εκδ. Schocken Books, New York, 1978, κεφ. τέσσερα “The Destructive Character” σελ. 302

²³ Ibid σελ. 302

την εγκαταλείπουν φυγοκεντρικά. Στη δεύτερη περίπτωση, καταρρέει (implode), και τα κομμάτια του, που ψάχνουν για ένα κεντρικό καταφύγιο, καταρρέουν κεντροβαρικά. Δεν υπάρχει μέση λύση. Είναι είτε το ένα είτε το άλλο²⁴. Ο Destructive Character καταστρέφει ουσσωρεύσεις που απορρέουν από τις παραδόσεις, τις εμπειρίες, τις τεχνικές και την εργασία²⁵. Πλέον το «χτίζουν» δίνει τη θέση του στο «κατεδαφίζουν», το πλήρες στο κενό, το οικοδομικό τετράγωνο στην έννοια του *δανειοθαλάμου*. Ο χώρος του Δανειοθαλάμου αποτελεί ένα νέο είδος αστικού «εργοταξίου», όπου η επανάχρηση των παρελθοντικών υλικών θραυσμάτων δίνει στον αρχιτέκτονα το έναυσμα για μια νέα αρχιτεκτονική δημιουργία.

Όλες οι παραπάνω γενεσιουργικές διαδικασίες μπορούν να πραγματοποιηθούν με την εμπλοκή των πολιτών για τη διαμόρφωση νέων δομών και συστημάτων εγκαθιδρύοντας μια νέας μορφής συλλογικότητα και ενισχύοντας την κοινωνική συνοχή και τη σχέση του αρχιτέκτονα με την κοινωνία. Οι διαδικασίες αυτές, «παραγωγής» του χώρου της πόλης, χαρακτηρίζονται κυρίως από μια «από κάτω προς τα πάνω» οργάνωση και δράση (bottom up) κατά την οποία ένα σύνολο ατόμων λειτουργεί ως πυκνωτής και στη συνέχεια επισημαίνει, προσδιορίζει και τελικώς επιτελεί μια ανοιχτή συμμετοχική δράση με απώτερο σκοπό την ενεργοποίηση του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου. Χαρακτηριστικά αναφέρει ο Aldo Rossi ότι η συλλογικότητα της κατεχοχίν πολιτικής πράξης, της επανάστασης, συμπορεύεται με τον ρόλο του αρχιτέκτονα, ο οποίος δεν λειτουργεί ατομικά, αλλά ως μια μορφοδοτική διερμηνεία του συλλογικού²⁶. *Χρειάζεται να εμφανιστούν νέα «χρηματιστήρια» αξιών, νέες συλλογικές διαβουλεύσεις που να δίνουν ευκαιρίες στα πιο ατομικά, τα πιο μοναδικά, τα πιο ετερόδοξα εγχειρήματα [...]. Η έννοια του συλλογικού συμφέροντος θα έπρεπε να διερευνηθεί σε εγχειρήματα που βραχυπρόθεσμα δεν «ωφελούν» κανέναν, αλλά μακροπρόθεσμα είναι φορείς διαδικαστικού εμπλουτισμού για το σύνολο της ανθρωπότητας. Κι εδώ διακυβεύεται όλο το μέλλον της βασικής έρευνας και της τέχνης²⁷.* Εγκαθιδρύονται μηχανισμοί που θα είναι και παραγωγοί υποκειμενικότητας, τόσο ατομικής όσο και συλλογικής. Η επανεφεύρεση του περιβάλλοντος, η γένεση νέων υποκειμενικοτήτων και η μετάλλαξη του κοινωνικού συντελείν σε νέες κοινωνικές και αισθητικές πρακτικές που δυνητικά μπορούν να οδηγήσουν σε διέξοδα από τις μεγάλες κρίσεις της εποχής μας²⁸. Η εμπλοκή των πολιτών προωθείται σε αυτές τις διαδικασίες, καθώς και η συνεργασία μεταξύ αρχιτεκτόνων και άλλων μηχανικών, όπως πολιτικοί μηχανικοί, μηχανικοί περιβάλλοντος, χωροτάκτες-πολεοδόμοι, εργολάβοι και ειδικοί στο θέμα των κατεδαφίσεων. Τη στιγμή που μια συλλογική ανάγκη διαμορφώνεται και αποκρυσταλλώνεται, είναι η αρχή για μια ολοκληρωμένη πράξη, για μια καταστροφική χειρονομία του «Destructive Character» που κατεδαφίζει και διανοίγει νέα μονοπάτια μέσα από παγιωμένες καταστάσεις.

²⁴ Benjamin W., *The Destructive Character*, εκδ. Frankfurter Zeitung, Eindhoven, 1931, σελ. 13.

²⁵ Ibid. σελ. 15.

²⁶ Rossi A., *Η αρχιτεκτονική της πόλης*, μετάφραση Πετρίδου Βασιλική, εκδ. University studio press, Αθήνα, Απρίλιος 1991. (σελ. 7 Σημείωμα των επιμελητών)

²⁷ Guattari F. *Οι τρεις οικολογίες*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 1991 σελ. 66

²⁸ Ibid. σελ. 77

4. Χτίζοντας με αφαίρεση: Η κατεδάφιση ως ένας νέος τρόπος «δημιουργικής καταστροφής».

Η εγκατάσταση του Δανειοθαλάμου στο οικοδομικό τετράγωνο ωθεί στη δαπάνη της κυριακής ύλης, ως μια διαδικασία αναπαραγωγικής κατανάλωσης. Αυτή η στάση δεν είναι αντί-οικονομική απλώς παραπέμπει σε άλλο οικονομικό πλαίσιο. Φέρνει στο νου τη «γενική» οικονομία του Bataille. Στο καταραμένο απόθεμα, ο Bataille αποδομεί την κοινότοπη σύνδεση της οικονομίας και της αξίας με τη στενά εννοούμενη χρησιμότητα, εξάλλου «δεν υπάρχει κανένας σίγουρος τρόπος που θα επέτρεπε να ορίσει κάποιος τι είναι χρήσιμο στους ανθρώπους». Η ανθρώπινη δραστηριότητα δεν εξαντλείται σε διαδικασίες παραγωγής και ορθολογικής κατανάλωσης, αλλά περιλαμβάνει και τη «μη παραγωγική δαπάνη», *(ο Bataille αναφέρει ως παραδείγματα την πολυτέλεια, τα πένθη, τις λατρείες, την ανέγερση δαπανηρών μνημείων, τα παιχνίδια και τα θεάματα, τις τέχνες, τη δόλια σεξουαλική δραστηριότητα πέραν της γενετήσιας σκοπιμότητας κλπ)* η οποία όσο πιο σπάταλη είναι τόσο περισσότερο νόημα αποκτά²⁹. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Bataille «η επέκταση της ανάπτυξης απαιτεί από μόνη της την ανατροπή των οικονομικών αρχών - την ανατροπή της ηθικής που τις στηρίζει. Το πέρασμα από τις προοπτικές της περιορισμένης οικονομίας σε αυτές της γενικής οικονομίας πραγματοποιεί ουσιαστικά μια κοπερνίκεια επανάσταση: το αναποδογύρισμα της σκέψης - και της ηθικής»³⁰.

Το καταραμένο απόθεμα είναι ένα έργο πολιτικής οικονομίας το οποίο προσπαθεί να προσανατολίσει το ενδιαφέρον στην αρχή της «γενικής οικονομίας», στην οποία το ξόδεμα, η δαπάνη, ή η ανάλωση, και όχι η παραγωγή και η παραγωγική επένδυση αποτελούν το κύριο αντικείμενο³¹. Μας καλεί σε μια αντιστροφή σκέψης, οικονομικής και ηθικής, ισοδύναμο μιας κοπερνίκειας επανάστασης, όπου η ανθρώπινη δραστηριότητα δεν συρρικνώνεται ολοκληρωτικά στις διαδικασίες της παραγωγής και της συντήρησης, αλλά σε αρχές συμβολικής «δαπάνης» ως κοινωνική λειτουργία και απόδοση μιας θετικής ιδιότητας στην απώλεια³². Με αυτό τον τρόπο η ανθρώπινη δραστηριότητα μετασχηματίζοντας τον κόσμο αυξάνει τη μάζα της ζωντανής ύλης με βοηθητικούς μηχανισμούς, που αποτελούνται από μια τεράστια ποσότητα αδρανούς ύλης και αυξάνουν υπολογίσιμα τα αποθέματα της διαθέσιμης ενέργειας³³.

Με αυτό τον τρόπο δημιουργούνται οι συνθήκες για νέες αστικές επεμβάσεις, όπως η εκκένωση της πόλης τύπου *tabula rasa* με την εγκατάσταση του κενού. Το νεκρό απόθεμα της κυριακής ύλης που βρίσκεται σε πλεόνασμα ζητά πλέον μια διαφορετική νοηματοδότηση, με εκκαθαρίσεις αστικού όγκου και την αντιστροφή του προβλήματος σε είδος επίλυσης. Οι νεκρές στιγμές της δυναμικής της πόλης υποκινούν πλέον διαδικασίες μετασχηματισμού και «γενεσιουργίας» (*mise a l'etre*) που στοχεύουν στην ύπαρξη που ταυτόχρονα συγκροτείται, αυτοπροσδιορίζεται και απεδαιφικοποιείται³⁴. Πρόκειται για διαδικασίες αφαίρεσης

²⁹ Σταυρακάκης Γ., *Τα κτίσματα*, Επίμητρο, εκδ. Άγρα, Αθήνα, 2011, σελ. 105.

³⁰ Bataille G., *Το καταραμένο απόθεμα*, μτφρ. Λένα Λύμπεροπούλου, εκδ. Futura, Αθήνα, 2010, σελ. 56

³¹ Ibid, σελ. 43

³² Ibid σελ. 28

³³ Ibid σελ. 67

³⁴ Ibid, σελ. 35

της ύλης, οι οποίες συντάσσουν το σχεδιαστικό πρωτόκολλο της πόλης και διαμορφώνουν ένα είδος πολιτικής παρέμβασης³⁵. Είναι μια σχεδιαστική πρακτική που προκαλεί ερεθιστικό συναισθήματα, όπως θα προκαλούσε και η ανέγερση ενός κτηρίου, ενώ δημιουργεί το χώρο και τις προϋποθέσεις για έναν επερχόμενο αρχιτεκτονικό σχεδιασμό. Αυτή η διπλή φύση της δημιουργίας και της αστυκτονίας (urbicide) κατασκευάζει δυναμικά τοπία και δίκτυα μέσα στη πόλη³⁶, ενεργοποιώντας χώρους και κοινωνικές σχέσεις. Μια κοινωνική συνθήκη, κατά την οποία η αφαίρεση αποτελεί το υπόλοιπο μισό του κτηρίου³⁷. Αυτή η αφαιρετική διαδικασία αποτελεί ένα μέσο ανάπτυξης και ανταλλαγής, και όχι ένα σύμβολο αποτυχίας. Προσφέρει έδαφος για χωρικούς πειραματισμούς και για ασκήσεις εφευρετικότητας³⁸. Η αντιστροφή του χτισίματος μπορεί τώρα να σχεδιαστεί και να διδαχθεί, σαν ένα μέρος της αρχιτεκτονικής εκπαίδευσης. Χιζώντας με αφαίρεση δημιουργούνται οι συνθήκες για την εδραίωση μιας νέας βιομηχανίας, για νέες θέσεις εργασίας και για μια εναλλακτική αγορά που ξεφεύγει από τα στενά όρια της οικονομικής κερδοφορίας³⁹.

5.0 Δανειοθάλαμος ως μια πλατφόρμα αστικών πράξεων καταστροφής και παράλληλης αρχιτεκτονικής δημιουργίας.

Η έννοια της δαπάνης στον Bataille παρουσιάζει αναλογίες με τις έννοιες που εισήγαγε ο R. Smithson στο έργο του, στο βαθμό που και οι δύο κατηγορίες εννοιών, εργάζονται για την αποσύνθεση και διάλυση κάθε συστήματος, όπως η εντροπική αρχιτεκτονική, η απο-αρχιτεκτόνιση και τα αντίστροφα ερείπια. Υπό μια έννοια, κάθε αρχιτεκτονική προσπαθεί να νικήσει την εντροπία και η αρχιτεκτονική είναι η ενσάρκωση κάθε έννοιας συστήματος⁴⁰. Για τον Smithson η λειτουργία του κτίζειν γίνεται αντιληπτή κυρίως ως από-αρχιτεκτόνιση (de-architecturing)⁴¹. Η αντιστροφή γίνεται με την εισαγωγή στην έννοια του κτίζειν διαδικασιών οι οποίες, εκ πρώτης όψεως φαίνονται ακυρωτικές και καταστροφικές. Η συνθήκη της "απο-αρχιτεκτόνισης" είναι για τον Smithson μέρος της αρχιτεκτονικής και όχι η άρνησή της. Μπορεί κανείς να παρατηρήσει αυτούς τους τύπους εντροπικής οικοδόμησης κτηρίων γύρω από εργοτάξια, όπου κυριαρχούν τα στάδια της συνολικής διαδικασίας του κτίζειν και του οικοδομείν και όχι η δομή καθεαυτή του κτηρίου ως τελειωμένο προϊόν⁴². Ουσιαστικά πρόκειται για ατελείωτες κατασκευές, ή "αντίστροφα ερείπια", που "έμελλε κάποτε να κτιστούν", και που καταρρέουν ενώ κτίζονται. Εδώ η κατάσταση ταυτόχρονης ερείπωσης και ανακαίνισης στην οποίαν βρισκόταν το κτήριο είναι αυτό που καταγράφει και περιγράφει ο Smithson. Η αναγνώριση των παραπάνω κτίζειν εννοιών εκ πρώτης όψεως φαίνονται ακυρωτικές και καταστροφικές. Σε αντίθεση όμως με το ερειπωμένο κτήριο, με

³⁵ Easterling K., *Subtraction*, Critical Spatial Practice 4, εκδ. Sternberg Press, Berlin, 2014, σελ. 3.

³⁶ Ibid. σελ. 34

³⁷ Ibid. σελ. 2.

³⁸ Ibid. σελ. 73.

³⁹ Ibid. σελ. 74.

⁴⁰ Καλαρά Ν., *Οι χρονικές στρατηγικές στο έργο του Robert Smithson*, διδακτορική διατριβή, Πολυτεχνική Σχολή, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Βόλος, 2013, σελ. 94.

⁴¹ Ibid. σελ. 200.

⁴² Ibid. σελ. 35.

το αρχιτεκτονικό υπόλειμμα, τα “αντίστροφα ερείπια” ορίζονται από τις ερειπιώδεις ή εντροπικές ποιότητες της ίδιας της διαδικασίας του κτίζειν και ενσαρκώνουν αυτό που ο Smithson ονόμασε “απο-αρχιτεκτόνηση”⁴³.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, προτείνεται μια σκηνοθεσία αστικής αντιστροφής και «ανοιχτής διάταξης» (dis-positionnelle)⁴⁴ βασισμένη σ' ένα προγραμματικό σενάριο με χαρακτηριστικά όπως την αρχιτεκτονική λειτουργία του «καθαρισμού», τη στρατηγική της αποδόμησης, τη προτεραιότητα στην αξία των υπολειμμάτων της πόλης, και την τελευταία ως πρωταγωνίστρια της δικής της μετάλλαξης. Γίνεται μια επίκληση μιας νέας έννοιας του χώρου, στήνοντας μια παράσταση ως αυτό-παρουσίαση του ορατού και μάλιστα του αμιγώς αισθητού⁴⁵. Δημιουργείται μια πλατφόρμα παράλληλων αστικών πράξεων που μιλούν για παραγωγικές εικόνες, εκπέμποντας μηνύματα με συμβολισμούς, που αρνούνται την επανάληψη, καταστρέφουν την σύγχρονη πραγματικότητα και τοποθετούν τον θεατή στο κέντρο της δράσης, σαν ένα σύγχρονο θέατρο της Ωμότητας (Antonin Artaud, 1964)⁴⁶. Παραπέμπει σε μια Radical Act κατά τον Slavoj Zizek ή μια Στιγμή κατά τον Lacan, όπου το πολιτικό ενσαρκώνεται σε γεγονός (event)⁴⁷. Πρόκειται για μια βολонταριστική (voluntarist) πράξη που υπόσχεται μια ριζική αλλαγή των συντεταγμένων της πραγματικότητας. Ο Zizek το συσχετίζει με την απόλυτη πράξη της αυτοκτονίας της τραγικής φιγούρας της Αντιγόνης, μια πράξη αιωνιότητας, συμβολικής και κυριολεκτικής καταστροφής, χωρίς το μετά⁴⁸. Ο Lacan όμως προχωρά πιο πέρα από το χαρακτήρα αυτής της υπερβατικής πράξης, προτείνοντας την ενσάρκωση νέων επαναλαμβανόμενων πράξεων, που στοχεύουν στην επανεφεύρεση ενός ριζικά δημοκρατικού χώρου τόσο συμβολικά όσο και πραγματιστικά. Σε αυτό στοχεύει και η πρακτική του Δανειοθαλάμου. Στην εγκατάσταση «σκηνικών» για να λάβουν χώρα αστικές καταστροφικές «πράξεις» με απώτερο σκοπό την κατασκευή χώρου απαλλαγμένου από τετριμμένα θεσμικά και δημιουργικά πλαίσια.

6. Τα πειραματικά εργαλεία σχεδιασμού του Δανειοθαλάμου: Η Κατεδάφιση και η επιτόπου επανόχρηση των μπαζών, με τη χρήση «μπαζοθηκών».

Ως εργαλείο βεβήλωσης χρησιμοποιείται το ενέργημα της κατεδάφισης. Σύμφωνα με τους Thomsen, Schultmann & Kohler⁴⁹, η κατεδάφιση δεν είναι μόνο η ολοκληρωτική απομάκρυνση όλων των τμημάτων ενός κτηρίου σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο (στιγμή που ταυτίζεται με τον «θάνατο» του κτηρίου) αλλά μία διαδικασία που πραγματοποιείται σε διάρκεια χρόνου ήδη από την στιγμή που αρχίζουν οι μερικές επισκευές του κτηρίου και η αντικατάσταση των τμημάτων του. Με μεταβλητές όπως τις βιομηχανικές μεταλλαγές, την

⁴³ Ibid. σελ. 120.

⁴⁴ Guattari F., *Οι τρεις οικολογίες*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 1991, σελ. 25.

⁴⁵ Derrida J., *Η γραφή και η διαφορά*, μετάφραση: Κωστής Παπαγιώργης, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 2003, σελ. 362.

⁴⁶ Ibid. σελ. 361.

⁴⁷ Σταυρακάκης Γ., *The radical act: Towards a spatial critique*, article, Planning Theory, plt.sagepub.com, 2011, σελ. 3.

⁴⁸ Σταυρακάκης Γ., *Antinomies of space. From the representation of politics to a topology of a political*, Urban Politics Now, Re-imagining Democracy in the neoliberal city, BAVO edition, NAI Publishers, reflect #06, 2007, σελ. 14.

⁴⁹ Thomsen A., Schultmannand F., Kohler N., *“Deconstruction, demolition and destruction”*, Building Research & Information (2011) τεύχος 39(4), σελ. 327–332. Published online: 30 Jun 2011 Available from: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09613218.2011.585785#.VRU12fmUdPE>

οικονομική ύφεση, την υπερ-παραγωγή κτισμάτων και τις δημογραφικές αλλαγές η συνθήκη της κατεδάφισης μοιάζει να είναι η απάντηση σε αυτές τις κοινωνικές εξελίξεις. Μία οπτική που αναφέρουν οι Thomsen, Schultmann & Kohler υποστηρίζει ότι η διαδικασία της κατεδάφισης μπορεί ταυτόχρονα να ειδικωθεί ως μια απώλεια ενός περιουσιακού στοιχείου (ρίσκο), αλλά και ως η δημιουργία κάτι νέου (ευκαιρία), ορίζοντας την ως τη στιγμή μιας «δημιουργικής καταστροφής».

Τυπολογίες κατεδαφίσεων.

Ο όρος «κατεδάφιση» δεν είναι τόσο ξεκάθαρος όσο φαντάζει. Οι λόγοι, οι στόχοι, το πλαίσιο και οι μέθοδοι κατεδάφισης ποικίλλουν σημαντικά, ενώ μέθοδοι όπως «συμβατική κατεδάφιση» (demolition) και αποδόμηση (deconstruction) εμπλουτίζουν το λεξιλόγιο αυτής της ριζικής χειρονομίας.

Συμβατική κατεδάφιση.

Με τον όρο «συμβατική κατεδάφιση» (demolition) νοείται η μέθοδος κατά την οποία οι κτιριακές εγκαταστάσεις κατεδαφίζονται με την ολοκληρωτική καταστροφή – «γκρέμισμα» των επιμέρους δομικών στοιχείων που τη συνθέτουν. Κατά τη διαδικασία της συμβατικής κατεδάφισης τα παραγόμενα απόβλητα των κατεδαφίσεων συλλέγονται σε κάδους (containers), χωρίς να λαμβάνει χώρα οποιαδήποτε διαδικασία διαλογής και διαχωρισμού των υλικών στο σημείο κατεδάφισης. Τα μειονεκτήματα αυτής της μεθόδου είναι το γεγονός ότι η πιθανότητα ρύπανσης των αποβλήτων είναι συγκριτικά μεγαλύτερη έναντι της μεθόδου της επιλεκτικής κατεδάφισης αφού δεν αποκλείεται να αναμειγνύονται στον ίδιο κάδο διαλογής και επικίνδυνα υλικά. Παράλληλα, η ποιότητα και η αξία των υλικών που προκύπτουν μειώνονται με αποτέλεσμα να μην υπάρχει η βάση για την ανάπτυξη υγιούς δευτερογενούς αγοράς για τα ανακυκλωμένα προϊόντα. Επιπρόσθετα, δεν θα πρέπει να αγνοηθεί το επιπλέον κόστος που απαιτείται για το διαχωρισμό των υλικών που προκύπτουν από την κατεδάφιση εκτός εργοταξίου, όπως επίσης το γεγονός ότι το κόστος διαχείρισης και μεταφοράς υλικών είναι υψηλότερο σε σχέση με την διαδικασία της επιλεκτικής κατεδάφισης⁵⁰.

Τυπολογίες συμβατικών κατεδαφίσεων⁵¹:

- Απλή μεμονωμένη κατεδάφιση ενός εγκαταλελειμμένου κτηρίου.
- Κατεδάφιση εγκαταλελειμμένου και χτίσιμο νέου κτηρίου που διατηρεί την ίδια χρήση με το προηγούμενο (π.χ. κατοικία).
- Κατεδάφιση εγκαταλελειμμένου και χτίσιμο νέου κτηρίου με διαφορετική χρήση σε σχέση με το προηγούμενο

⁵⁰ Ibid.σελ 12.

⁵¹ Σουλιώτη Β., «Πολιτικές για τα εγκαταλελειμμένα: η διεθνής εμπειρία», Διπλωματική εργασία, ΔΠΜΣ Αρχιτεκτονική – Σχεδιασμός του χώρου, κατεύθυνση β' πολυεδομικά- χωροταξία, Αθήνα, 2014, σελ 38-39. Available from: <https://dspace.lib.ntua.gr/dspace2/bitstream/handle/123456789/39976/%CE%AD%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82%20%CE%B3%CE%B7%CE%B1%20%CF%84%CE%B1%20%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CE%BB%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CE%B7%CE%BC%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%B1.pdf?sequence=1>.

(π.χ. παλαιό βιομηχανικό κτίριο που αντικαθίσταται από εμπορικό κέντρο)

-Μεμονωμένες αποσπασματικές κατεδαφίσεις (χωρίς συγκεκριμένο σχέδιο και συγκέντρωση).

-Μαζικές οργανωμένες κατεδαφίσεις (ταυτόχρονες κατεδαφίσεις πολλών εγκαταλελειμμένων οι οποίες ακολουθούν κάποιον σχεδιασμό ή εντοπίζονται σε διακριτές συγκεντρώσεις).

-Κατεδάφιση ενός ή περισσότερων εγκαταλελειμμένων και αξιοποίηση του δημιουργούμενου οικοπέδου.

-Κατεδαφίσεις ερειπωμένων κι επικίνδυνων κτηρίων.

Επιλεκτική κατεδάφιση – Αποδόμηση⁵²

Με τον όρο «επιλεκτική κατεδάφιση - αποδόμηση» (deconstruction) νοείται η οργανωμένη απομάκρυνση ή/ και επεξεργασία συγκεκριμένων υλικών και συστατικών, πριν την έναρξη της διαδικασίας της κατεδάφισης του βασικού σκελετού της κατασκευής. Επίσης σημαντικό είναι το γεγονός ότι η οικοδομή αποσυναρμολογείται με διαδικασία αντίστροφη της κατασκευής της, με αποτέλεσμα τα απόβλητα να είναι απαλλαγμένα από προσμείξεις. Τα επιμέρους δομικά στοιχεία της κατασκευής ενδείκνυται να απομακρυνθούν, είτε λόγω της οικονομικής τους αξίας, είτε της ιστορικής τους σπουδαιότητας, είτε γιατί υπάρχει η δυνατότητα άμεσης επαναχρησιμοποίησης χωρίς περαιτέρω επεξεργασία, είτε γιατί η παρουσία τους ρυπαίνει ή μειώνει την ποιότητα του ρεύματος των αποβλήτων (π.χ. η παρουσία επικίνδυνων συστατικών στο ρεύμα των αδρανών αποβλήτων).

Με τη μέθοδο της επιλεκτικής κατεδάφισης και της διαλογής των υλικών, επιχειρείται να μεγιστοποιηθεί η ανάκτηση υλικών που μπορούν να σωθούν εντός ενός ορισμένου λογικού χρονικού πλαισίου με το χαμηλότερο δυνατό κόστος. Επισημαίνεται ότι μετά την ολοκλήρωση της κατεδάφισης, τα απόβλητα που θα προκύψουν είναι δυνατόν να επεξεργαστούν εντός εργοταξίου (on-site) ή σε σταθερές μονάδες επεξεργασίας μακριά από το εργοτάξιο (off-site).

Σε σύγκριση με τη μέθοδο της συμβατικής κατεδάφισης, η αποδόμηση παρέχει χαμηλότερο κόστος περαιτέρω διαχείρισης των υλικών. Παράλληλα, δεν απαιτείται ύπαρξη στο εργοτάξιο βαρέων εξοπλισμών με δεδομένο ότι η συγκεκριμένη τεχνική βασίζεται κατά κύριο λόγο σε εργαλεία χειρός και σε μικρά μηχανήματα. Συγκριτικό πλεονέκτημα της αποδόμησης έναντι της απλής κατεδάφισης αποτελεί και το γεγονός ότι τα απόβλητα διατηρούνται πιο καθαρά και γίνεται πιο εύκολη και πιο γρήγορη η επανεισαγωγή τους στην αγορά ως δευτερογενή υλικά. Στην περίπτωση που τα συγκεκριμένα υλικά είναι δυνατόν να επαναχρησιμοποιηθούν άμεσα στο εργοτάξιο, αυτόματα μειώνονται οι οχλήσεις που προκαλούνται λόγω μεταφοράς των υλικών.

Το μοντέλο της αποδόμησης προτείνει την σταδιακή και ελεγχόμενη απομάκρυνση των υλικών του

⁵² Μπανάς Γ., Διδακτορική διατριβή «Ανάπτυξη συστήματος για τη βέλτιστη διαχείριση αποβλήτων από κατασκευαστικές δραστηριότητες», Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Πολυτεχνική Σχολή, τμήμα Μηχανολόγων Μηχανικών, εργαστήριο μετάδοσης θερμότητας και περιβαλλοντικής μηχανικής, Θεσσαλονίκη, 2009, σελ.12-13

εγκαταλελειμμένου κτηρίου και τη χρησιμοποίηση αυτών σε άλλα κτήρια ή για άλλον σκοπό, έτσι ώστε να μειωθεί στο ελάχιστο δυνατό η δημιουργία απορριμμάτων⁵³. Μία τέτοια αντιμετώπιση των προς κατεδάφιση εγκαταλελειμμένων κτηρίων είναι σαφώς πιο φιλική προς το περιβάλλον και καθιστά την κατεδάφιση όχι μόνο ως «καταστροφή» των κτηρίων αλλά και τρόπο δημιουργίας ή κάλυψης αναγκών. Η αποδόμηση βοηθά στην εξοικονόμηση ενέργειας και φυσικών πόρων, μειώνει την εκπομπή ρύπων οι οποίοι επιτείνουν το φαινόμενο του θερμοκηπίου, τις ανάγκες για υγειονομική ταφή και αποτέφρωση των απορριμμάτων. Έχει οικονομικά οφέλη γιατί βοηθά στο να παραχθούν φτηνά υλικά για οικοδομικές και άλλες χρήσεις. Ακόμα προσφέρει ευκαιρίες απασχόλησης και επιχειρηματικότητας, λόγω της δημιουργίας συνεργείων εξειδικευμένων στην αποδόμηση των εγκαταλελειμμένων κτηρίων⁵⁴.

Σχεδίαση για αποσυναρμολόγηση⁵⁵

Υπάρχουν δύο μέθοδοι αποσυναρμολόγησης. Η μία είναι η ανάστροφη αποσυναρμολόγηση, όπου οι ενώσεις επιτρέπουν στα συνδεδεμένα στοιχεία να αποσυνδέονται ανέπαφα (π.χ. απομάκρυνση βιδών, «κουμπωτές συνδέσεις», κ.λ.π.). Η άλλη μέθοδος είναι η μη ανάστροφη αποσυναρμολόγηση, στην οποία τα στοιχεία σπάζουν ή κόβονται για να αποσυνδεθούν, η οποία είναι αυτή που κυρίως χρησιμοποιείται σήμερα, καθώς οι κατασκευαστικές μέθοδοι π.χ. τυπικός σκελετός από σκυρόδεμα, δεν επιτρέπουν κάποια διαφορετική αντιμετώπιση. Αν τα στοιχεία σχεδιάζονται με στόχο την γρήγορη και αποτελεσματική αποσυναρμολόγησή τους, τότε η οποιαδήποτε μέθοδος θα μπορούσε να είναι αποτελεσματική. Αλλιώς, ακόμη και επιλογές πετυχημένων σχεδιάσεων θα μπορούσαν να αποβούν καταστροφικές όταν θα γίνει η αποσυναρμολόγηση: εξαρτήματα μπορεί να απαιτούν ειδικά εργαλεία για να συνδεθούν, που όμως είναι απίθανο να είναι διαθέσιμα κατά την αποσυναρμολόγηση, στοιχεία σύνδεσης, όπως βίδες, ή στοιχεία επικάλυψης θα υποβαθμίζουν τα αλλιώς χρήσιμα υλικά μετά τη βίαιη, κατά κάποιο τρόπο, αποσυναρμολόγηση..

Σε δεύτερο επίπεδο και με δεδομένη τη δημιουργία αποβλήτων, ενδεδειγμένη λύση αποτελεί η επαναφορά των ανακτημένων υλικών στην αγορά, είτε μέσω της επαναχρησιμοποίησής τους, είτε μέσω των διαδικασιών ανακύκλωσης. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στην άμεση επαναχρησιμοποίηση των υλικών, η οποία επιτυγχάνεται με τη μέθοδο της επιλεκτικής κατεδάφισης. Με αυτή την τεχνική μεγαλώνει ο κύκλος ζωής των υλικών και επομένως ελαττώνεται η ανάγκη για νέους πόρους.⁵⁶

⁵³ Thomsen A., Schultmannand F., Kohler N., " *Deconstruction, demolition and destruction* ", Building Research & Information (2011) τεύχος 39(4), σελ. 328-329. Published online: 30 Jun 2011. Available from: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09613218.2011.585785#VRU17fmlJdPF>

⁵⁴ Leroux K., Seldman N., " *Deconstruction: Salvaging yesterday's buildings for tomorrow's sustainable communities* ", (1999), Institute for Local Self-Reliance, Washington, Available from: <http://www.syracusecoe.org/coe/images/allmedia/documents/2010/3/Deconstruction.pdf>

⁵⁵ Σ. Κ. Καρβούνης και Δ. Α. Γεωργακέλλος, « *Διαχείριση του Περιβάλλοντος – Επιχειρήσεις και Βιώσιμη Ανάπτυξη* », εκδ. Α. Σταμούλης, Αθήνα, 2003, σελ 492.

⁵⁶ Μπανάς Γ., Διδακτορική διατριβή « *Ανάπτυξη συστήματος για τη βέλτιστη διαχείριση αποβλήτων από κατασκευαστικές δραστηριότητες* », Αριστοτέλειο πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Πολυτεχνική Σχολή, τμήμα Μηχανολόγων Μηχανικών, εργαστήριο μετάδοσης θερμότητας και περιβαλλοντικής μηχανικής, Θεσσαλονίκη, 2009, σελ 9

Πιο συγκεκριμένο, κατά τη διαδικασία της αποδόμησης σε πρώτο στάδιο απομακρύνεται το σύνολο των αποβλήτων που απαιτούν ιδιαίτερη επεξεργασία, όπως ο αμίαντος, επικίνδυνες χημικές ουσίες κλπ. Σε δεύτερο στάδιο, πραγματοποιείται η απομάκρυνση υλικών που μπορούν να επαναχρησιμοποιηθούν, όπως: (i) πόρτες, (ii) παράθυρα, (iii) πατώματα, (iv) ηλεκτρικές και υδραυλικές εγκαταστάσεις, (v) τούβλα. Στο αμέσως επόμενο στάδιο απομακρύνονται τα μονωτικά υλικά και τα κατασκευαστικά υλικά με βάση το γύψο. Η αποσυρμολόγηση της κατασκευής της οροφής και η απομάκρυνση των υλικών με στόχο την επαναχρησιμοποίηση αποτελεί το προτελευταίο στάδιο της διαδικασίας πριν την κατεδάφιση των τοίχων και τη διαλογή των μπαζών.⁵⁷

Υλοποίηση κατεδάφισης⁵⁸

Η κατεδάφιση των εγκαταλελειμμένων δεν πρέπει να νοείται μόνον ως το «γκρέμισμα» του εγκαταλελειμμένου, αλλά είναι καλύτερα να γίνεται αντιληπτή ως διαδικασία κατεδάφισης η οποία περιλαμβάνει τα παρακάτω βήματα:

- Εκλογή του εγκαταλελειμμένου ή των εγκαταλελειμμένων που θα κατεδαφιστούν βάσει κριτηρίων.
- Υλοποίηση κατεδάφισης.
- Απομάκρυνση των υλικών της κατεδάφισης.
- Τρόπος αξιοποίησης του κενού οικοπέδου που προκύπτει από την κατεδάφιση.

Η κατεδάφιση ενός κτηρίου δεν νοείται ως το τέλος της ύπαρξής του, καθώς σύμφωνα με τη στρατηγική του 'Cradle to Cradle'⁵⁹ σχεδιασμού το τέλος του κύκλου ζωής ενός κτηρίου σηματοδοτεί την αρχή ενός νέου κύκλου ζωής, με σύνθημα: waste = food. Η αποστολή του Cradle-to-Cradle ως θεωρία σχεδιασμού είναι να δημιουργήσει μια καινοτόμο στάση για το σχεδιασμό που οδηγεί σε μια πλήρη αναθεώρηση της σχέσης μας με το περιβάλλον, προβάλλοντας την κατανάλωση και την ανάπτυξη. Σύμφωνα με αυτήν την θεωρία για την εξάλειψη των αποβλήτων είναι αναγκαίος ο επανασχεδιασμός των προϊόντων και των διαδικασιών, έτσι ώστε τα υλικά και οι διεργασίες όταν θα φθάνουν στο τέλος της ζωής τους, να μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως πρώτη ύλη για ένα άλλο νέο προϊόν. Η διαφορά με την συμβατική έννοια της αειφορίας (sustainability), είναι ότι ο Cradle-to-Cradle σχεδιασμός στοχεύει σε μια οίκο-αποτελεσματική προσέγγιση, δημιουργώντας τις σωστές συνθήκες από την έναρξη του σχεδιασμού. Με την εξάλειψη των αποβλήτων σε όλες τις εκφάνσεις της, ένα ρυθμιστικό σύστημα εισάγεται στην κοινωνία η οποία πλέον καθίσταται αυτοσυντηρούμενη. Οι βασικές αρχές του σχεδιασμού είναι: Δικαιοσύνη (Equity), Οικολογία (Ecology), Οικονομία (Economy). Η πρώτη έννοια αναφέρεται στο ότι τίποτα δεν πρέπει να γίνεται εις βάρος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η έννοια της

⁵⁷ Ibid. σελ. 12.

⁵⁸ Ibid. σελ. 39.

⁵⁹ Voorthuis J., Gijbels C., «A Fair Accord: Cradle to Cradle as a Design Theory Measured against John Rawls' Theory of Justice and Immanuel Kant's Categorical Imperative», Eindhoven University of Technology, 2010, σελ. 372.

οικολογίας αφορά τη θεμελιώδη εικόνα του κόσμου που επιδιώκουμε σχετικά με την εξάλειψη των αποβλήτων, ενώ η οικονομία στηρίζεται στην απαίτηση τα προϊόντα να είναι ανταγωνιστικά και κερδοφόρα, χωρίς όμως να έχουν παραχθεί με αθέμιτα μέσα, όπως η φθηνή εργασία ή οποιαδήποτε μορφή υποδούλωσης⁶⁰.

Κάτι τέτοιο πραγματοποιείται με την ανακύκλωση υλικών και την επανάχρηση οικοδομικών μελών, που υπήρχε ως συνθήκη από την αρχαιότητα και είχε σημαντικό ρόλο στην οικοδομική δραστηριότητα. Ο λατινικός όρος *spolia* αναφέρεται σε αυτά ακριβώς τα οικοδομικά μέλη που επαναχρησιμοποιούνται⁶¹. Οι νεότεροι οικισμοί χτίζονταν στη θέση προγενέστερων, οι οποίοι είχαν εγκαταλειφθεί ή καταστραφεί, αξιοποιώντας και ενσωματώνοντας τα ερείπια των παλαιότερων. Με αυτόν τον τρόπο προστίθετο ακόμα ένα υπόστρωμα στην αρχαιολογία της πόλης.

Η ανακύκλωση των υλικών στη κατασκευή διαχωρίζεται σε τέσσερα είδη: Σε πρωτογενή και δευτερογενή - ανάλογα με τον τομέα που χρησιμοποιούνται τα ανακυκλωμένα υλικά - και σε άμεση και έμμεση - ανάλογα με το πόση επεξεργασία χρειάζονται τα υλικά για να επαναχρησιμοποιηθούν⁶². Στην πρωτογενή ανακύκλωση τα υλικά χρησιμοποιούνται στην ίδια εφαρμογή της αρχικής τους χρήσης, ενώ στη δευτερογενή αξιοποιούνται σε διαφορετικούς τομείς με αλλαγή του χρηστικού τους χαρακτήρα.

Στην άμεση τα υλικά μπορούν να λάβουν ξανά μέρος στην κατασκευή κτηρίων με ελάχιστη ή ανύπαρκτη μεταποιητική διαδικασία. Τα άμεσα επαναχρησιμοποιήσιμα υλικά προτιμώνται από περιβαλλοντικής άποψης, γιατί η ποιοτική αξία του υλικού δεν μειώνεται και η ενέργεια που καταναλώνεται κατά την επανάχρησή τους είναι πολύ λιγότερη σε σχέση με αυτή των ανακυκλωμένων υλικών.

Η πρωτογενής ανακύκλωση αφορά στην επανάχρηση οικοδομικών υλικών στην ίδια διαδικασία παραγωγής (εφαρμογή), δηλαδή στην κατασκευή κτηρίων. Αυτά τα οικοδομικά υλικά που μπορούν να επαναχρησιμοποιηθούν είναι ουσιαστικά κατασκευαστικά απόβλητα που παράγονται κατά την εκτέλεση διάφορων κατασκευαστικών έργων όπως η ανέγερση, ανακαίνιση, κατεδάφιση κτηρίων, ανακατασκευή και συντήρηση δρόμων⁶³.

Μπαζοθήκη

Τα παράγωγα υλικά από τις κατεδαφίσεις θα επαναχρησιμοποιηθούν σαν κατασκευαστικά υλικά για τη παραγωγή νέων αρχιτεκτονικών συνθέσεων. Τα θραύσματα που προκύπτουν από τις κατεδαφίσεις, αποθηκεύονται σε ένα «θάλαμο» μικρής κλίμακας που ονομάζεται *μπαζοθήκη*. Πρόκειται για ένα συμπακτοκιβώτιο (*gabion box*), που μέσα σε αυτό εναποτίθεται η ύλη από τα μπάζα. Η μπαζοθήκη αποτελεί τη

⁶⁰ Ibid. σελ.374.

⁶¹ Καραϊσκού Ε., Μαλαματένιου Ε., Οικονομοπούλου Φ., ερευνητική εργασία ΕΜΠ, «*Αρχιτεκτονική και ανακύκλωση, μια σχέση αλληλεπίδρασης*» Αθήνα 2008, σελ. 12. Available from: <http://courses.arch.ntua.gr/fsr/124074/Arxitektoniki%20kai%20anakyklvsh.Mia%20sxesh%20allhlepidrashs.pdf>

⁶² Ibid. σελ. 27

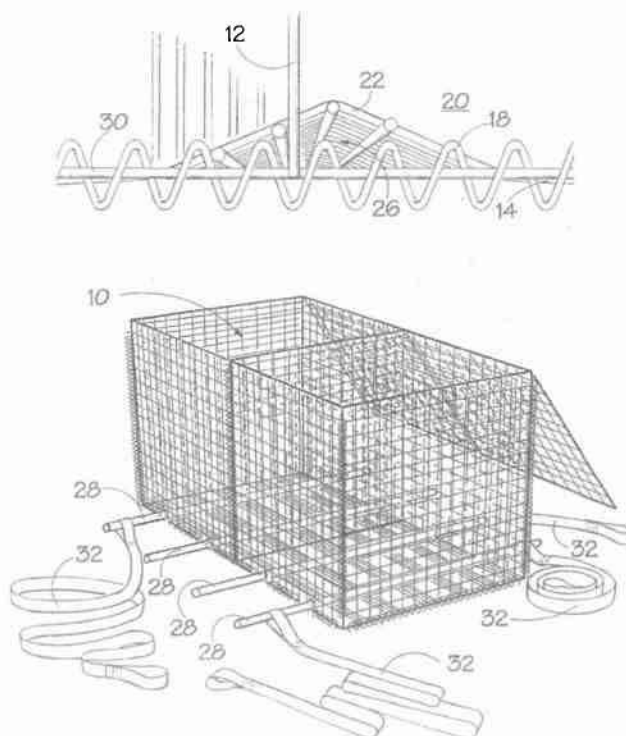
⁶³ Ευθυμίουπουλος Η. *Οικολογική δόμηση* Διεπιστημονικό Ινστιτούτο Περιβαλλοντικών Ερευνών. ΥΠΕΧΩΔΕ-Διεύθυνση οικιστικής πολιτικής και κατοικίας εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2000, σελ 147.

βασική κατασκευαστική μονάδα, η οποία με τον πολλαπλασιασμό της και με ενεργήματα όπως εναπόθεση, περιστροφή και υποδιαίρεση δημιουργεί χώρους καθ' ύψος και οριζοντίως.

Η έννοια της κατεδάφισης μπορεί να θεωρηθεί ως μια «φυσική διαδικασία» δημιουργικής συνέχειας. Οι συνέπειες για τον τομέα των κατασκευών (construction) και της αποδόμησης (deconstruction) είναι ότι και οι δύο αποτελούν μέρος του ίδιου βιομηχανικού κύκλου, μιας κλειστής επαναλαμβανόμενης λούπας. Σύμφωνα με την ευρύτερη προσέγγιση της βιομηχανικής οικολογίας, μια νέα προοπτική αναδύεται. Θέματα όπως η διατήρηση των πόρων (resource conservation) αποτελούν πλέον ερευνητικά ζητήματα που διαχειρίζονται έννοιες δανεισμένες από άλλους επιστημονικούς κλάδους, όπως η αντίστροφη μηχανική (reverse engineering), και ο σχεδιασμός αναγέννησης (regenerative design), που βρίσκουν εφαρμογή στον κατασκευαστικό τομέα⁶⁴. Δυναμικά τα κτίσματα της πόλης σε απόθεμα, μπορούν να αποτελέσουν τα μελλοντικά αστικά λατομεία για την εξόρυξη κατασκευαστικής ύλης.

---

⁶⁴ Thomsen A., Schultmannand F., Kohler N., " Deconstruction, demolition and destruction", Building Research & Information (2011) τεύχος 39(4), σελ. 327-332 (328), Published online: 30 Jun 2011. Available from: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09613218.2011.585785#.VRU12fmUdPE>

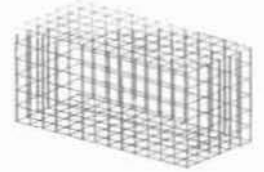

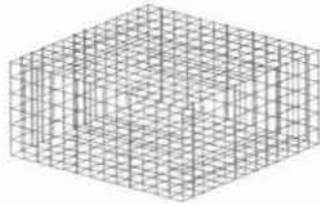
0.5 x 0.3 x 0.5m

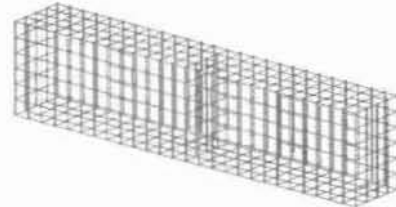
0.5 x 0.5 x 0.5m

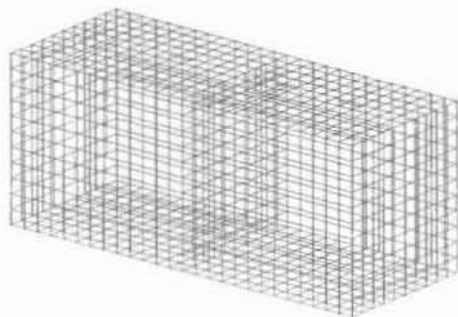
1 x 0.5 x 0.5m

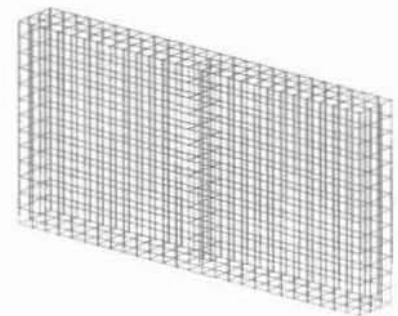
1 x 1 x 0.5m

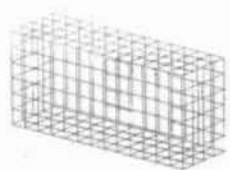
2 x 0.3 x 0.5m

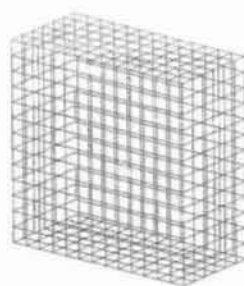
2 x 0.75 x 0.75m

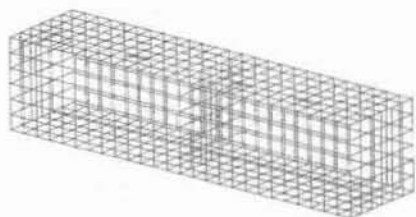
2 x 0.225 x 1m

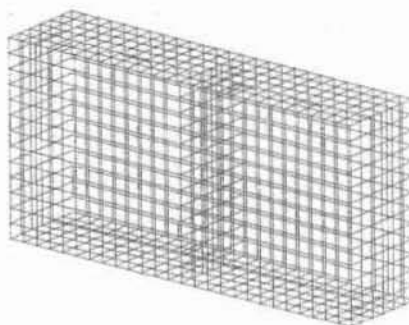
1 x 0.5 x 0.5m

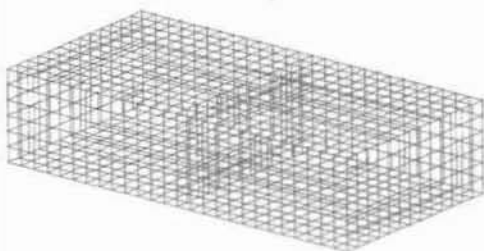
1 x 0.5 x 1m

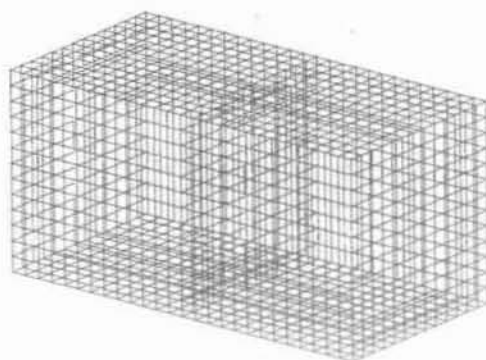
2 x 0.5 x 0.5m

2 x 0.5 x 1m

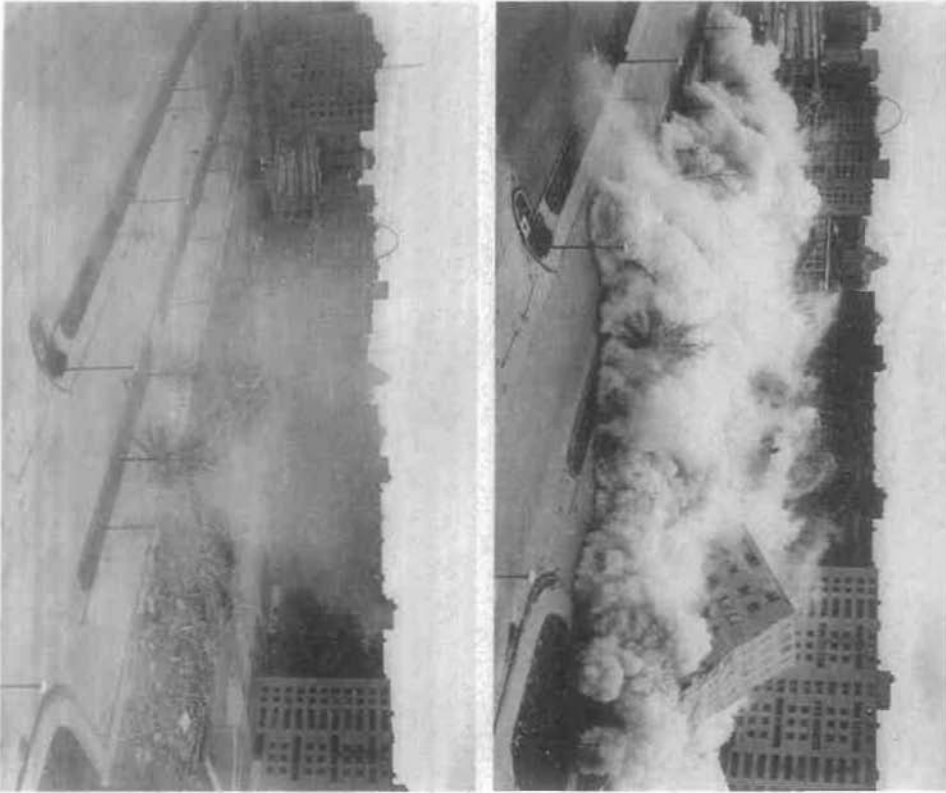
2 x 1 x 0.5m

2 x 1 x 1m

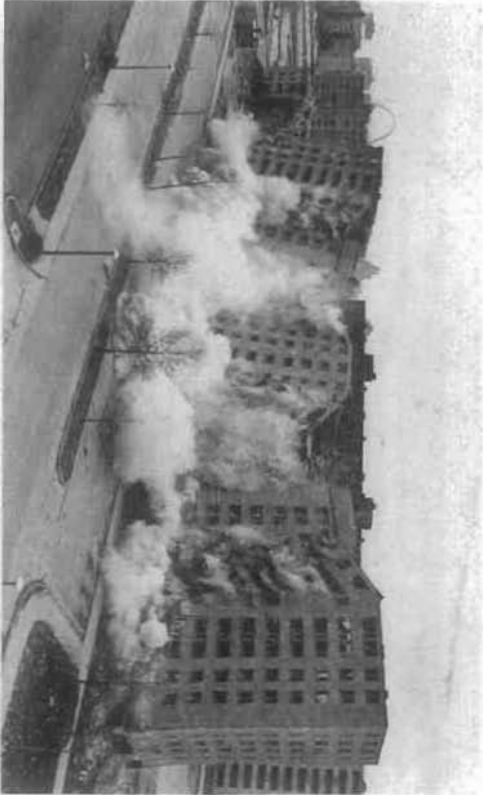
“It was finally put out of its misery. Boom, boom. boom.”

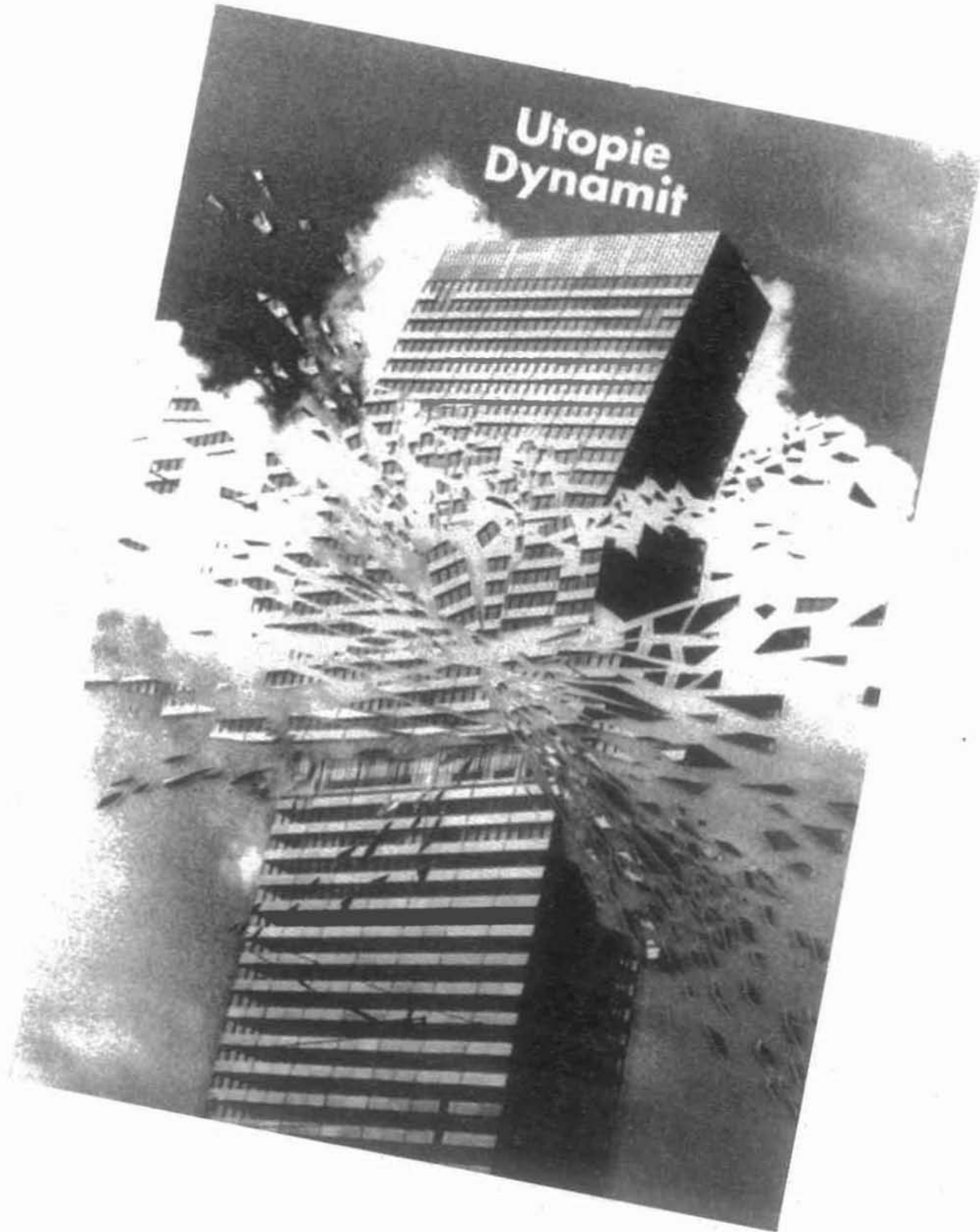
Charles Jencks

Pruitt-Igoe demolition

"Modern architecture died in St Louis, Missouri on July 15, 1972, at 3.32pm"

Gunter Rambow, "Utopie Dynamit" (1976)

Η περιοχή που επιλέχθηκε ως παράδειγμα για την εφαρμογή της πρακτικής του Δανειοθαλάμου βρίσκεται στην Αθήνα στη περιοχή του Κεραμεικού. Πρόκειται για ένα οικοδομικό τετράγωνο που βρίσκεται επί των οδών Μεγάλου Βασιλείου, Ελασιδών, Στρατονίκης και πλατείας Στρατονίκης στο Ο.Τ. 63006. Το κτηριακό συγκρότημα αποτελείται από τέσσερα κτήρια (Α,Β,Γ και Δ) με χρήσεις Τηλεπικοινωνίες-ΟΤΕ, τα οποία ανά δύο δημιουργούν ενιαίο μέτωπο προς το δρόμο. Επιπρόσθετα τα κτήρια Γ και Δ γεινιάζουν με διώροφες μονοκατοικίες. Το κάθε κτίριο είναι στατικά ανεξάρτητο, δεδομένου ότι μεσολαβεί αρμός εύρους 3 cm μεταξύ των κτηρίων Α και Δ, και Β και Γ αντίστοιχα. Έχουν κατασκευαστεί σε διαφορετικές χρονικές περιόδους στο χρονικό διάστημα μεταξύ των χρονολογιών 1959 και 1972. Η δόμηση του οικοπέδου ξεκίνησε με την κατασκευή του τριώροφου κτηρίου Α το 1959. Ακολουθεί το πεντάροφο κτίριο Β το 1961, το 1967 κατασκευάστηκε το πεντάροφο κτίριο Γ, ενώ τέλος το πεντάροφο κτίριο Δ ολοκληρώθηκε το 1972. Και στα τέσσερα συγκροτήματα κτηρίων, ο φέρων οργανισμός είναι από οπλισμένο σκυρόδεμα και η θεμελίωση τους μορφώνεται με μεμονωμένα πέδιλα και κάποιες συνδετήριες δοκούς.

Πλέον το οικοδομικό τετράγωνο είναι ανενεργό καθώς τα κτήρια αυτά είναι εγκαταλελειμμένα χωρίς κάποια χρήση. Η περιοχή επιλέχθηκε ως ένα παράδειγμα έντονης προσπάθειας αναζωογόνησης στο παρελθόν. Αυτές οι στρατηγικές οικονομικής και πολιτισμικής ανάπτυξης (gentrification) έρχονται σε άμεση αντίθεση με την πρακτική του Δανειοθαλάμου, η οποία στοχεύει στην χρήση των υπολειμμάτων της πόλης χωρίς ωραιοποιήσεις και εξυγιάνσεις. Η θέση των κτηρίων βρίσκεται σε κομβικό σημείο πολιτισμικής δράσης, καθώς στη περιοχή στεγάζονται το Μουσείο Μπενάκη, η Σχολή Καλών Τεχνών και οι εγκαταστάσεις του Φεστιβάλ Αθηνών.

Φωτογραφίες κτιρίου ΟΤΕ

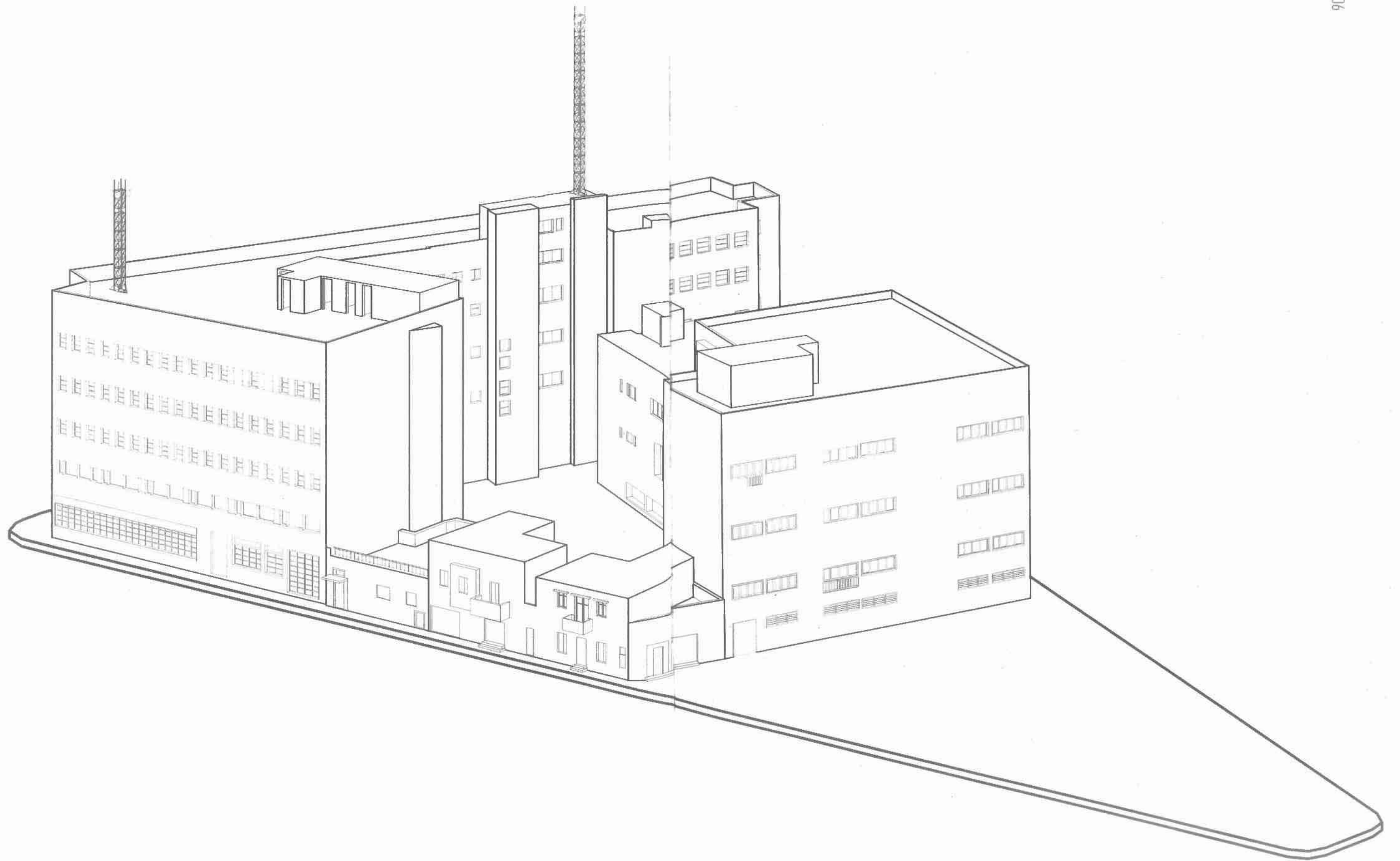
Φωτογραφίες κτιρίου ΟΤΕ

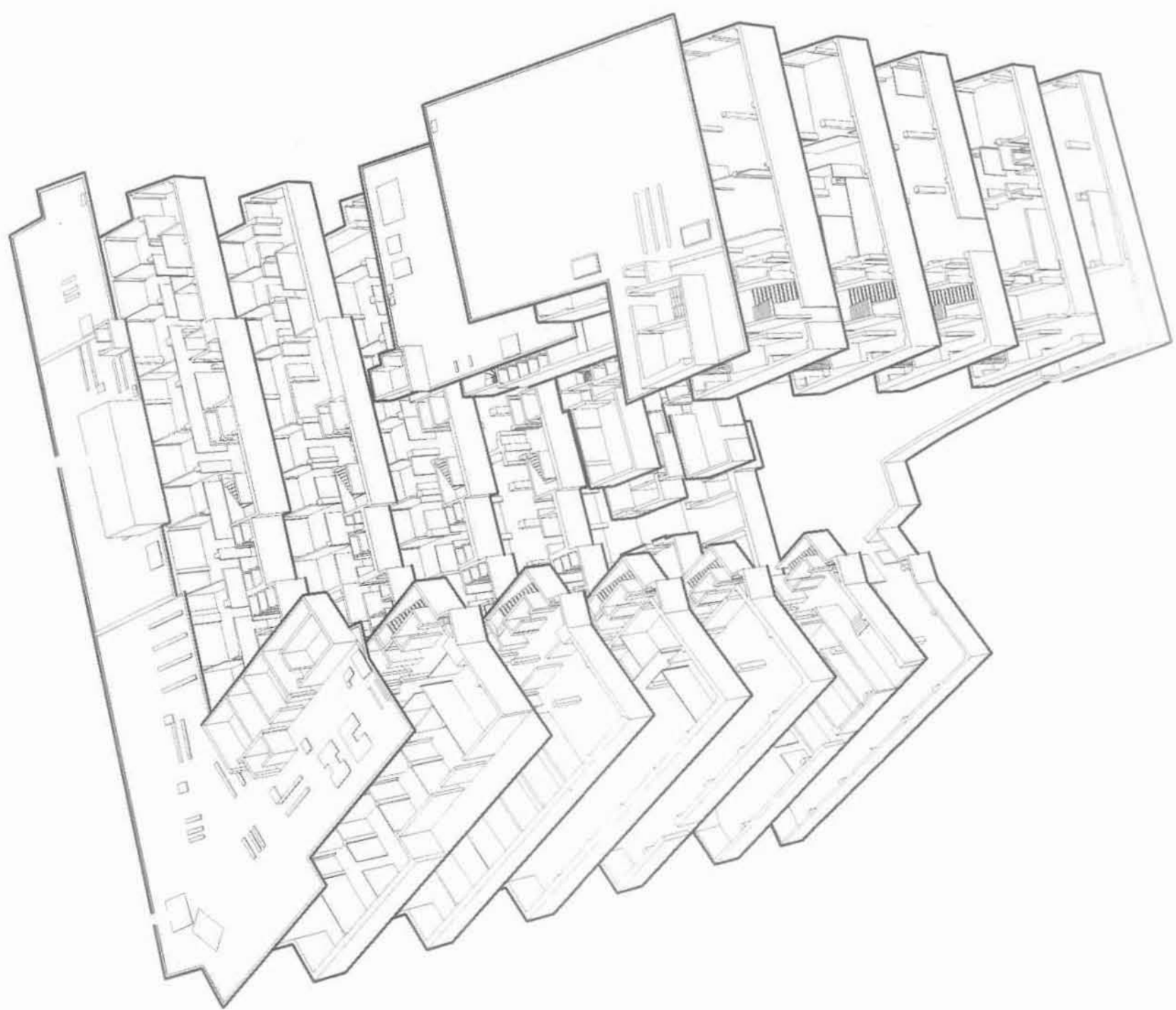
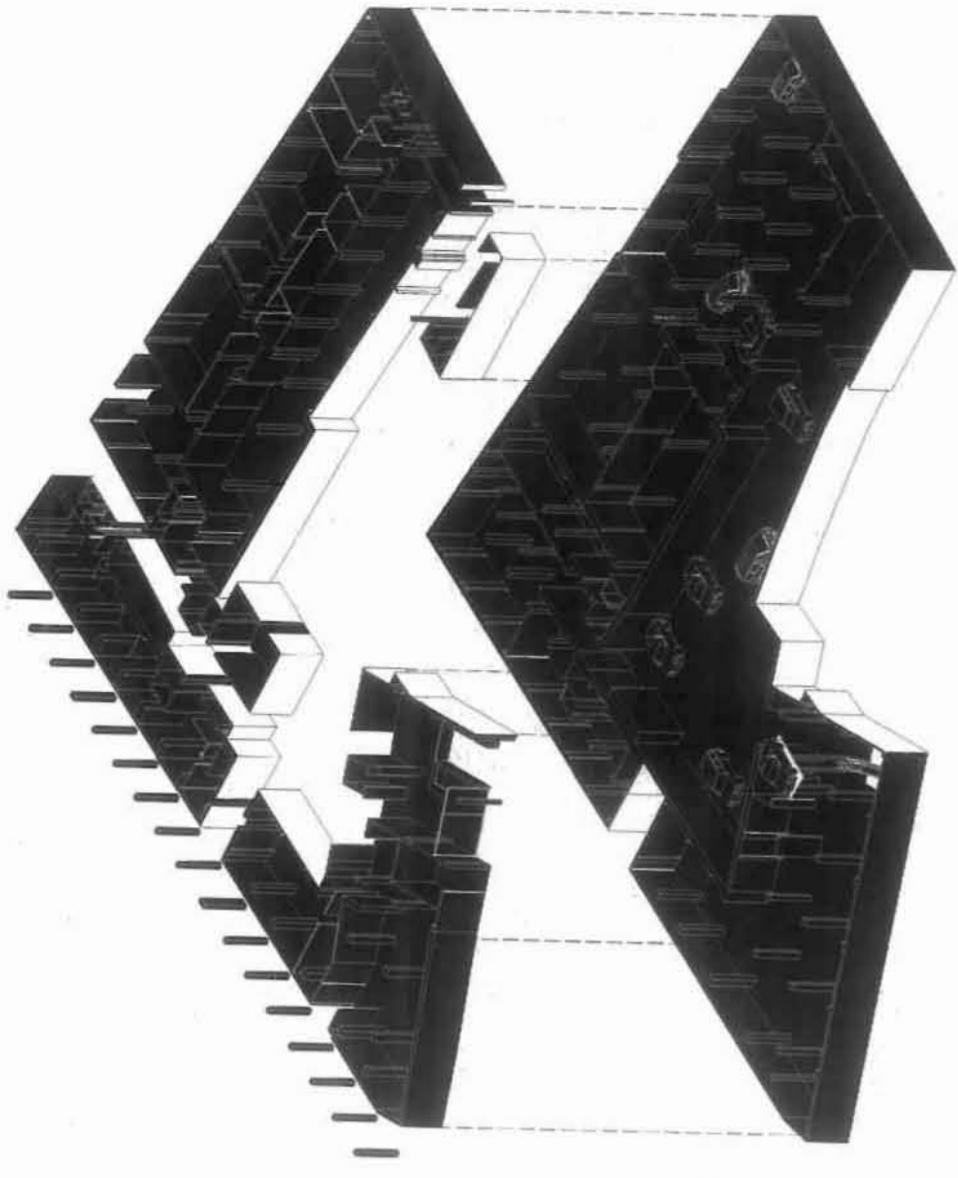

Φωτογραφίες κτιρίου ΟΤΕ

Ο Δανειοθάλαμος, ως Εργαστήριο Πειραματικής Αρχιτεκτονικής στοχεύει στο να συσπειρώσει όλες αυτές τις δημιουργικές μονάδες για την λειτουργία του. Καλεί όλο το δημιουργικό δυναμικό της πόλης, όπως φοιτητές αρχιτεκτονικής, να συμμετάσχουν σε αυτό το ιδιότυπο εργοτάξιο εξόρυξης αστικής ύλης. Μέσω των διαδικασιών της επιλεκτικής και συμβατικής κατεδάφισης και της επιτόπου επανάχρησης των κατεδαφιστέων προϊόντων (μπάζα) με τη χρήση των «μπαζοθηκών», προτείνεται ως ένας πιθανός σχεδιασμός η κατασκευή κτηρίων-στοιχείων για προσωρινή κατοίκηση. Οι χώροι αυτοί θα εξυπηρετούν και τους ίδιους τους συμμετέχοντες του εργαστηρίου, καθώς και ομάδες ατόμων με εποχιακή απασχόληση στην Αθήνα, όπως αρχαιολόγοι και συντηρητές. Ο σχεδιασμός κάνει μια αναφορά στις συνθήκες της κοινοβιακής ζωής και γενικότερα στην έννοια του ασκητισμού. Το ενδιαφέρον σημείο σχετικά με τον ασκητισμό είναι ότι επιτρέπει στα υποκείμενα να επικεντρωθούν στην ζωή τους ως τον πυρήνα της δικής τους πρακτικής και να διαμορφώσουν ένα προσωπικό σύστημα κανόνων και συνθηκών. Ο ασκητισμός είχε σχεδιαστεί για να επιτρέψει την αυτονομία από τα συστήματα εξουσίας. Προσφέρει τη δυνατότητα σχεδιασμού μιας μορφής ζωής που αμφισβητεί καθιερωμένους τρόπους διακυβέρνησης⁶⁵. Σύμφωνα με τον Max Weber εντοπίζονται δυο είδη ασκητισμού: ο πιο εσωτερικός και απόκοσμος και ο άλλος ο πιο εξωστρεφής. Στην πρώτη περίπτωση, ο ασκητισμός υποδηλώνει την απόσυρση από τον κόσμο, όπως στην περίπτωση των ερημιτών και των μοναχών. Στη δεύτερη περίπτωση ο ασκητισμός γίνεται πιο κοσμικός και εξετάζει το ενδεχόμενο μιας ύπαρξης που απελευθερώνεται από τους εγκόσμιους περισπασμούς, προκειμένου να αφοσιωθεί πλήρως στην ηθική της εργασίας και της παραγωγής⁶⁶. Επίσης, η πρακτική του ασκητισμού χειρίζεται την μεταμόρφωση του εαυτού, αποτελώντας μια μορφή αντίστασης στην υποκειμενική δύναμη του καπιταλισμού⁶⁷, ο οποίος αντικαθίσταται από την έννοια της κοινωνικής κατοικίας και την ιδεολογική ρητορική του μινιμαλιστικού σχεδιασμού. Ο ασκητισμός είναι ένας τρόπος ζωής, όπου ο εαυτός είναι το κύριο αντικείμενο της ανθρώπινης δραστηριότητας, με τους πρώτους ασκητές να είναι οι φιλόσοφοι. Πάνω απ' όλα είναι ένας ριζικός τρόπος απάντησης σε κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες σε μια αναζήτηση ενός διαφορετικού τρόπου ζωής για το άτομο⁶⁸. Προγραμματικά ο ασκητισμός βρίσκει καταφύγιο στην ερημητική ζωή και στο κοινοβιακό τρόπο ζωής στα μοναστήρια, με τη βασική μονάδα κατοίκησης το δωμάτιο-κελί, τη θεμελιώδη τυπολογία του μοντέρνου κόσμου. Η ισορροπία μεταξύ ατομικής και συλλογικής ζωής είναι θεμελιώδης σημασίας στο μοναστικό βίο. Στη συνθήκη αυτής της κοινοβιακής ζωής η ιδέα της ιδιωτικής ιδιοκτησίας απορρίπτεται, όχι μόνο όσον αφορά στα ατομικά υλικά αγαθά αλλά πολύ περισσότερο στην δυνατότητα ιδιοκτησίας της εργασίας και ενός πιθανού κεφαλαίου με τη μορφή της γης ή των εργαλείων⁶⁹.

⁶⁵ Aureli P. V., *Less is enough on architecture and asceticism*, Strelka press, 2013, σελ. 21.

⁶⁶ Ibid σελ. 5.

⁶⁷ Ibid σελ. 6.

⁶⁸ Ibid σελ. 8.

⁶⁹ Ibid σελ. 17.

Οργάνωση εργοταξίου | Εκτέλεση εργασιών | Αποξηλώσεις | Καθαιρέσεις

Ορίζεται στον ακάλυπτο χώρο και στο χώρο της πλατείας Στρατονίκης συγκεκριμένη περιοχή στην οποία θα εναποτίθενται όλα τα υλικά και εργαλεία που απαιτούνται για την Εκτέλεση των προβλεπόμενων Εργασιών. Η περιοχή θα πρέπει να είναι περιορισμένης έκτασης ώστε να προχωρήσουν όσο γίνεται νωρίτερα οι εργασίες και θα πρέπει να είναι άμεσα προσβάσιμη χωρίς να εμποδίζεται σε καμία περίπτωση η λειτουργία του εργοταξίου.

Θα ληφθούν στο εργοτάξιο όλα τα απαραίτητα μέτρα ασφαλείας και πρόληψης ατυχημάτων εργαζομένων ή τρίτων, ή πρόκλησης βλαβών σε πράγματα (κινητά ή ακίνητα) τρίτων, καθώς επίσης και να τηρούνται όλα τα προβλεπόμενα στοιχεία (ημερολόγια, καταστάσεις εργαζομένων κλπ).

Συνοπτικά, οι εργασίες που προβλέπεται να εκτελεσθούν είναι οι παρακάτω :

Πριν από την έναρξη κάθε είδους εργασιών αποξηλώσεων και καθαιρέσεων θα προηγείται έλεγχος για τυχόν διέλευση ΗΜ εγκαταστάσεων στα σημεία αποξηλώσεων και καθαιρέσεων, και θα λαμβάνονται όλα τα απαραίτητα μέτρα προστασίας ασφάλειας.

Ειδικότερα προβλέπονται οι παρακάτω εργασίες αποξηλώσεων-καθαιρέσεων:

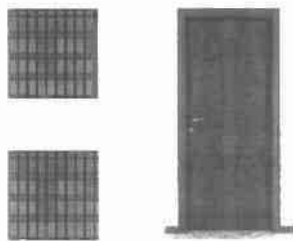
Οι διαδικασίες κατεδάφισης θα ξεκινήσουν από το κτίριο Δ. Αρχικά θα πραγματοποιηθεί η αποξήλωση όλων των κουφωμάτων, και η καθαίρεση όλων των εξωτερικών και εσωτερικών τοίχων, με τη μέθοδο της επιλεκτικής αποδόμησης. Στόχος είναι τα περισσότερα υλικά από αυτά που διαχωρίζονται και ανακτώνται ώστε να έχουν μεταπωλητική αξία, ως μια πηγή εσόδων για τη λειτουργία του Δανειοθαλάμου. Η απογύμνωσή του φέροντα οργανισμού του κτηρίου σηματοδοτεί και την έναρξη των διαδικασιών της συμβατικής κατεδάφισης με ειδικά μηχανήματα κατεδάφισης(υδραυλική σφύρα κατεδάφισης, αχιβάδα κ.λπ). Στη συνέχεια τα θραύσματα θα μεταφέρονται σε containers και στη συνέχεια με χειροδιαλογή θα οδηγούνται σε ταινιοδρόμους όπου με μαγνήτες θα αφαιρείται ο σπλισμός. Στη συνέχεια το μείγμα θα πηγαίνει για μηχανική επεξεργασία, όπου θα περνάει από τεράστια κόσκινα. Αυτό που μένει, ένα μείγμα σοβά, χρησιμοποιείται σαν χαμηλής ποιότητας ακυρόδεμα, το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως δομικό υλικό. Τα μεγαλύτερα κομμάτια θα περνούν πρώτα από τον θραυστήρα, τα οποία θα εγκιβωτίζονται στη «μπαζοθήκη», τη βασική μονάδα κτισίματος του Δανειοθαλάμου. Η πρώτη φάση κατασκευής αφορά το κατακόρυφο στήσιμο των μπαζοθηκών σε μορφή τοιχείων. Τα επάλληλα αυτά τοιχεία, ως νέες «μάντρες υλικών», θα διευκολύνουν στη προσωρινή αποθήκευση των μπαζών καθ' όλη τη διάρκεια των Εργασιών. Στη συνέχεια, οι μάντρες αυτές θα αποτελέσουν το βασικό στοιχείο δόμησης του Δανειοθαλάμου, καθώς σε αυτές, θα «αγκιστρωθούν» τα δωμάτια-κελιά, δημιουργώντας συνθήκες εποχιακής κατοίκησης. Οι βασικοί κοινόχρηστοι χώροι, όπως λουτρά και κουζίνες θα φιλοξενούνται σε ξεχωριστή ισόγεια υποδομή «μάντρας». Το νέο κτίριο που δημιουργείται με τη χρήση αυτών των «μπαζοθηκών» πραγματοποιείται παράλληλα με τις κατεδαφίσεις και των υπόλοιπων κτηρίων (Α,Β,Γ) που ακολουθούν με τη σειρά, ακριβώς τις ίδιες διαδικασίες. Το ωράριο λειτουργίας του Δανειοθαλάμου, θα λειτουργεί σύμφωνα με το κανονισμό κοινής ψυχίας.

ΕΠΙΛΕΚΤΙΚΗ ΑΠΙΣΤΟΜΗΣΗ
 ΚΕΡΑΜΙΚΩΝ ΤΟΥΒΛΩΝ
 ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΠΥΡΟΣ

Κεραμικά Τούβλα

Κουφώματα | Γυαλί

Μεταλλικά Στοιχεία

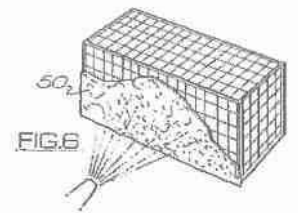
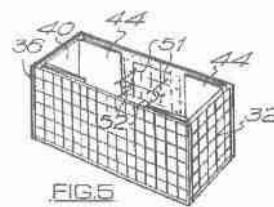
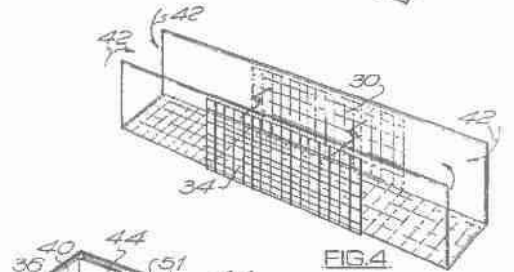
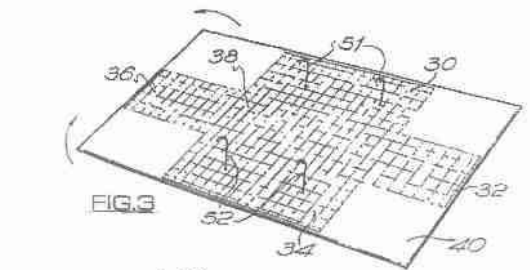
ΣΥΜΒΑΤΙΚΗ ΚΑΤΕΔΑΦΙΣΗ
 ΑΜΙΣΧΗ ΠΡΟΤΟΓΕΝΗ ΕΠΙΞΕΡΓΑΣΙΑ

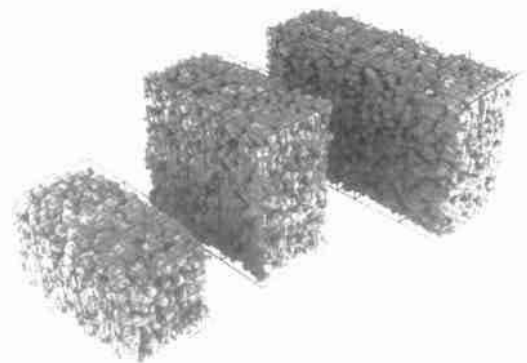
Μίγμα Μίστω

Διαχωρισμός του κάλυβα από τα θραύσματα του μπετό

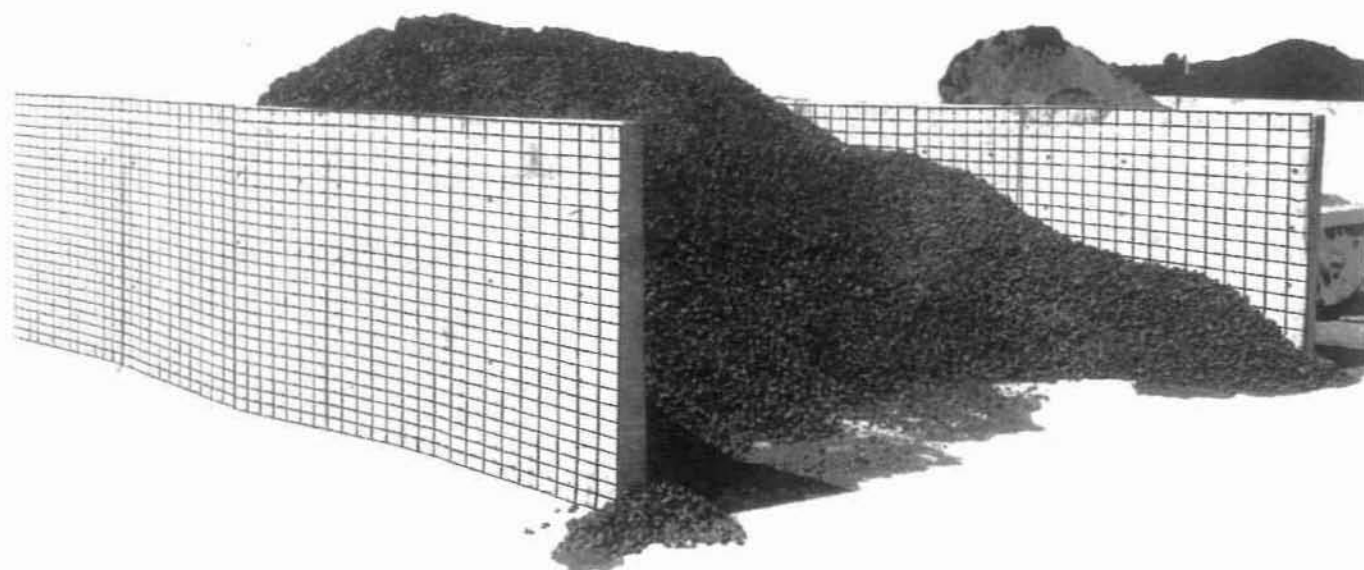

Συναρμολόγηση Μησαθηκών

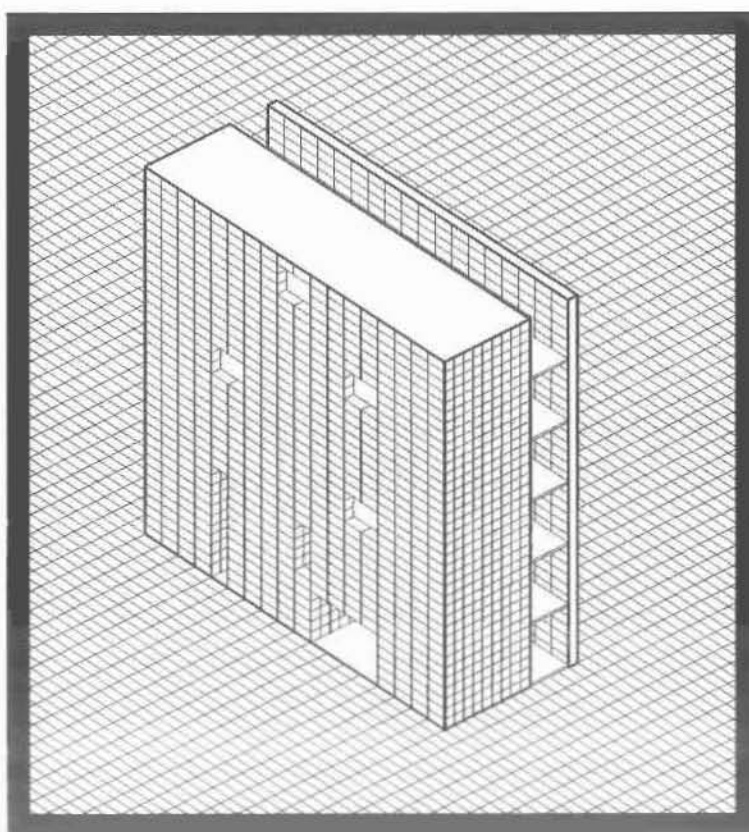

Γέμισμα Μονοπύλων με Μίστω

3D πληροφορία λειτουργίας του Δανειοθαλάμου

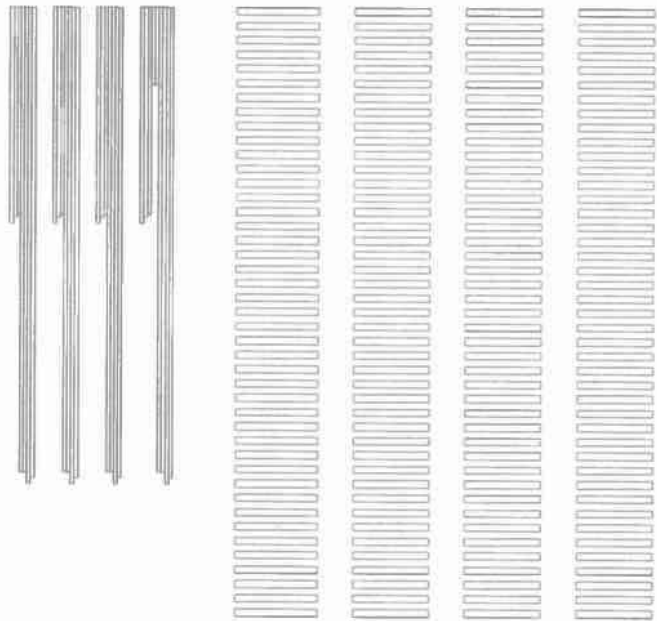
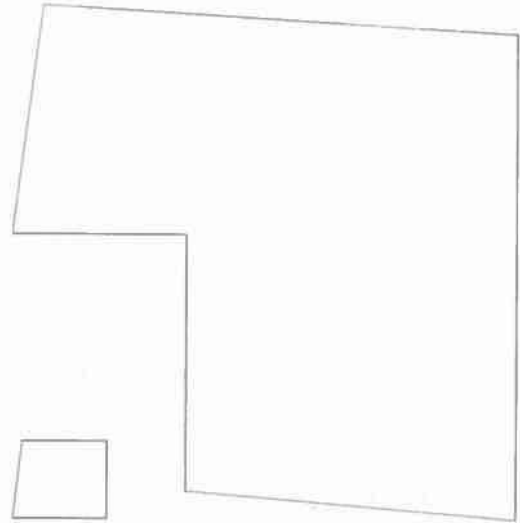
"Μάντρες Υλικών" για την προσωρινή αποθήκευση των βιβλίων

Προσωρινή κατοίκηση του Δανεισθαλάμου

Κτίριο Δ

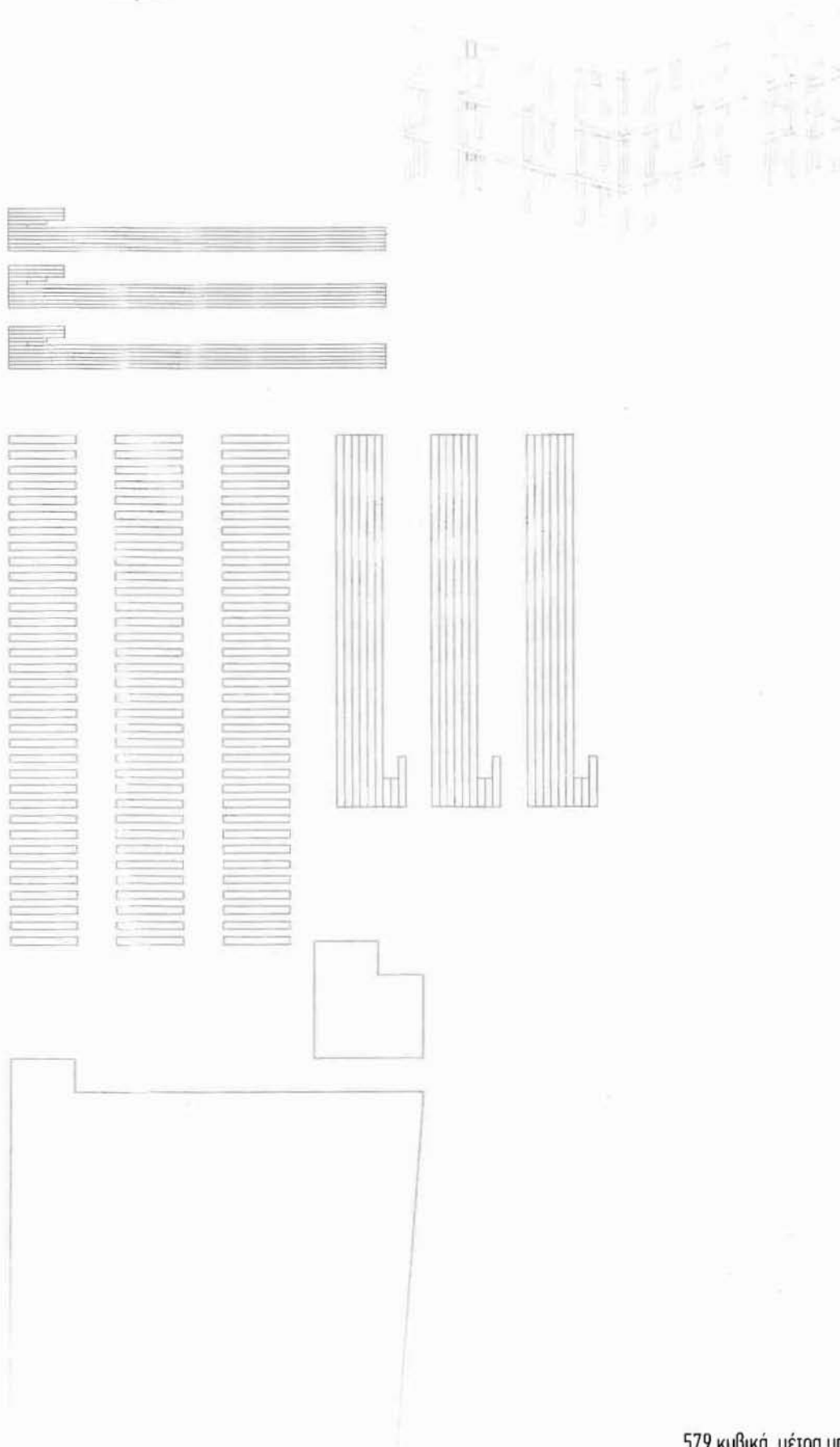
Handwritten notes in Greek, including the word 'Κτίριο Δ' and various technical details.

617 κυβικά μέτρα μπετό
2885 μισοθήκες

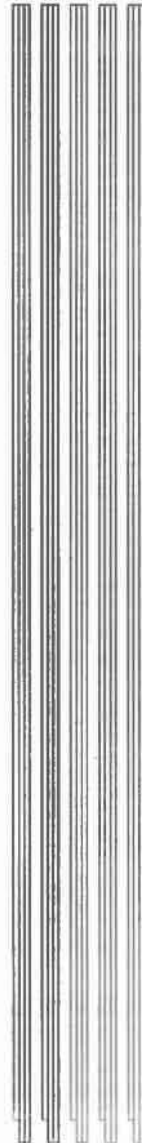
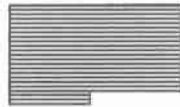
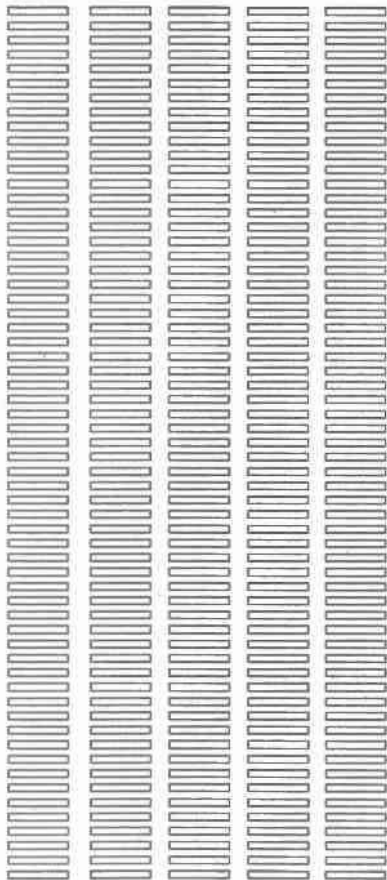
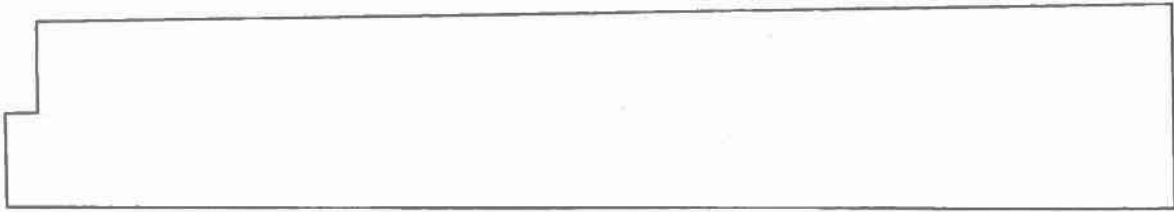
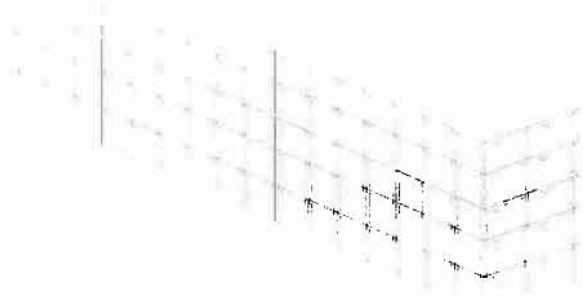
Κυβικά μπετού ανά κτίριο Ο.Τ. | Η ποσότητα των μπουζοθηκών που γεμίζουν με διαστάσεις 1x0,1x0,5 μ.

Κτίριο Α

579 κυβικά μέτρα μπετού
2895 μπουζοθήκες

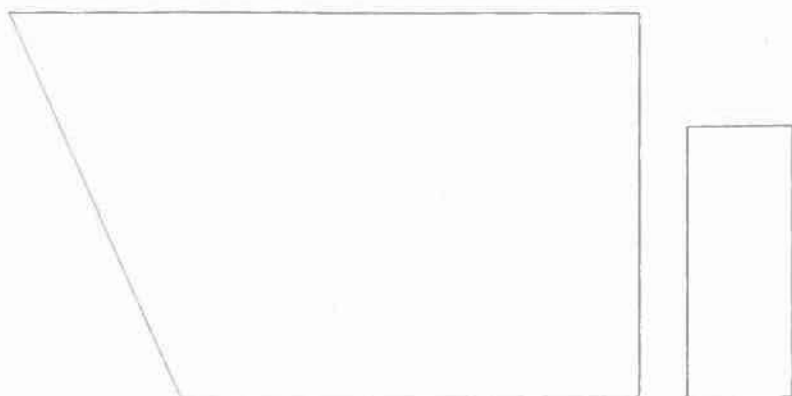
Κτίριο 3

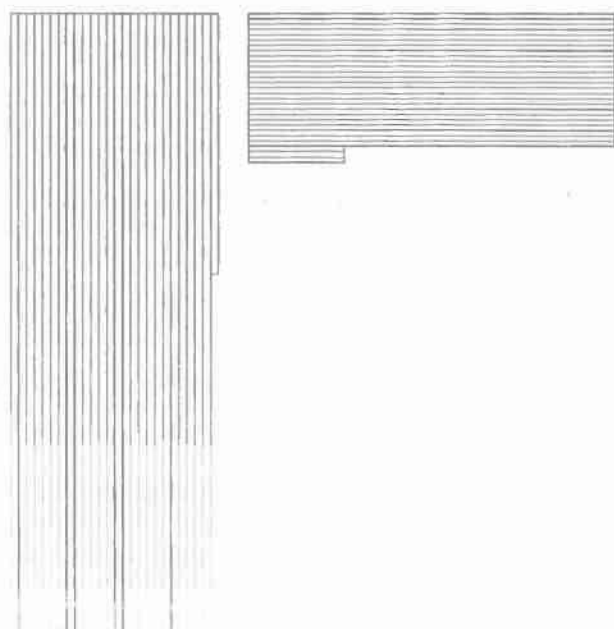
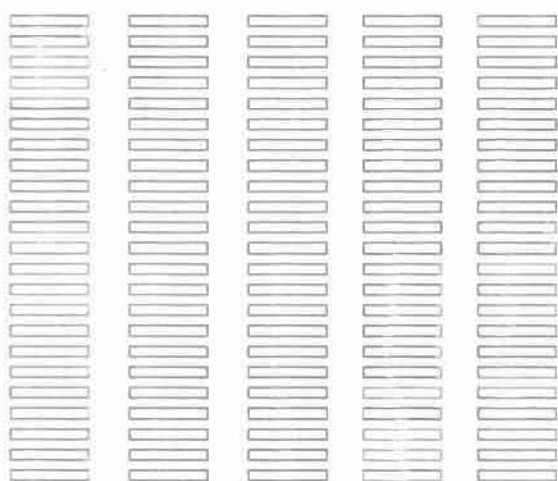
2279 κυβικά μέτρα μπετόνι
11395 μπαζοθήκες

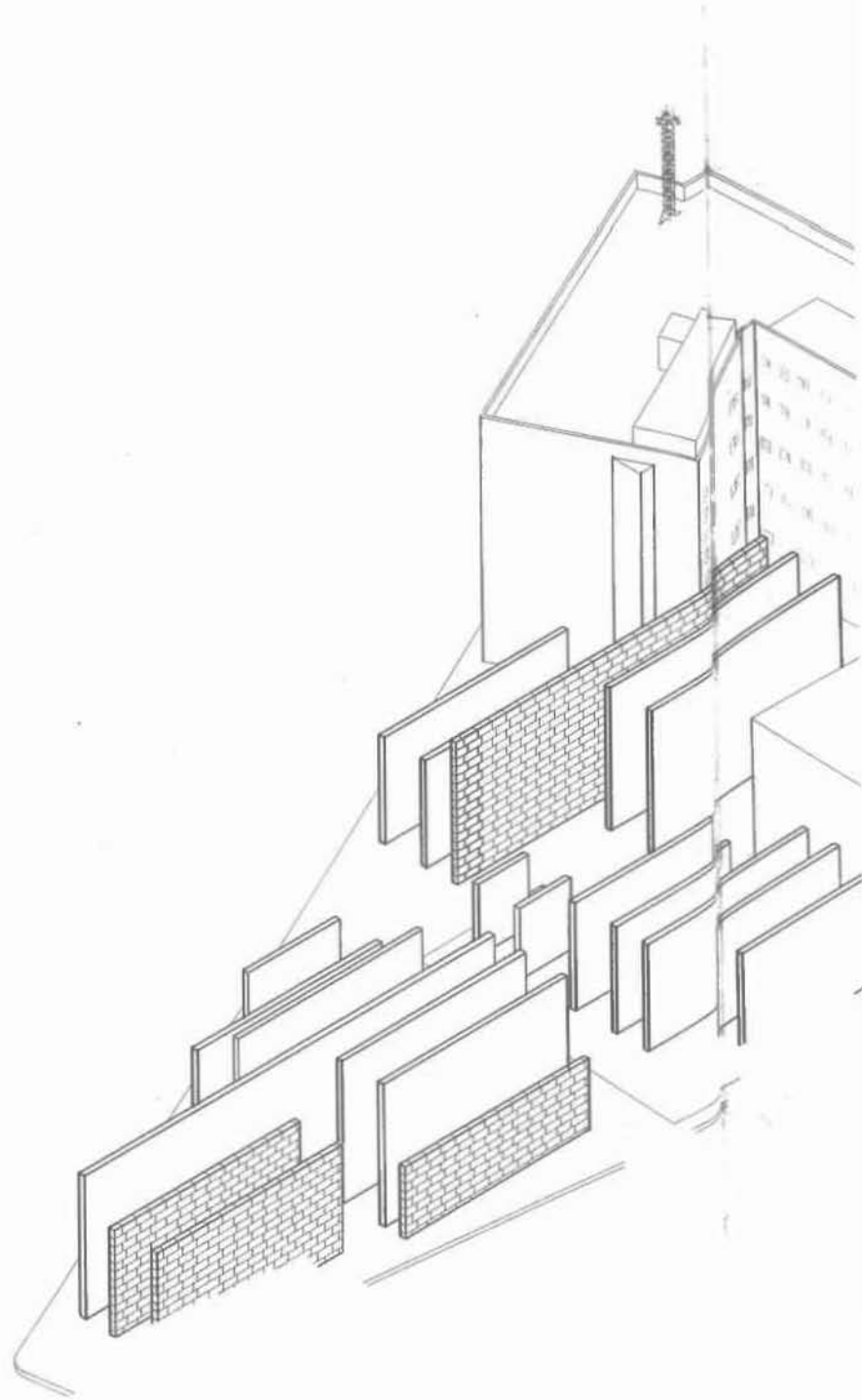
Κτίριο Γ

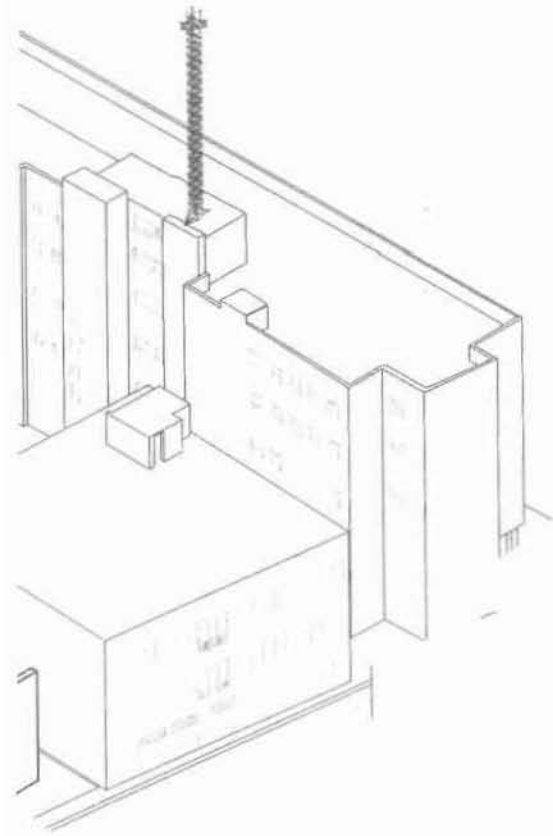

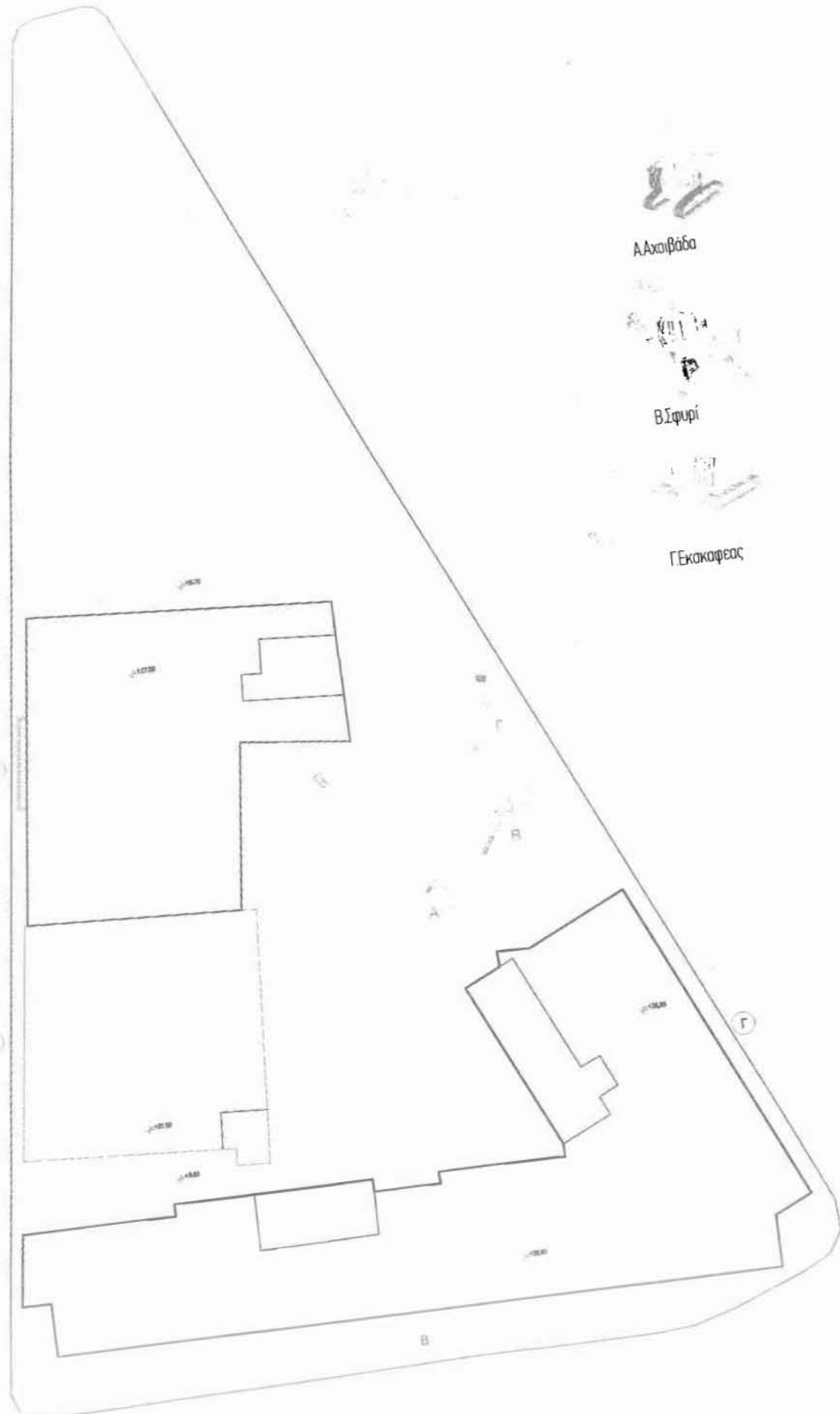
Handwritten notes in Greek, likely describing the building's specifications or construction details.

1019 κυβικά μέτρα μπετού
5095 μπαζοθήκες

ΑΑχοβάδα

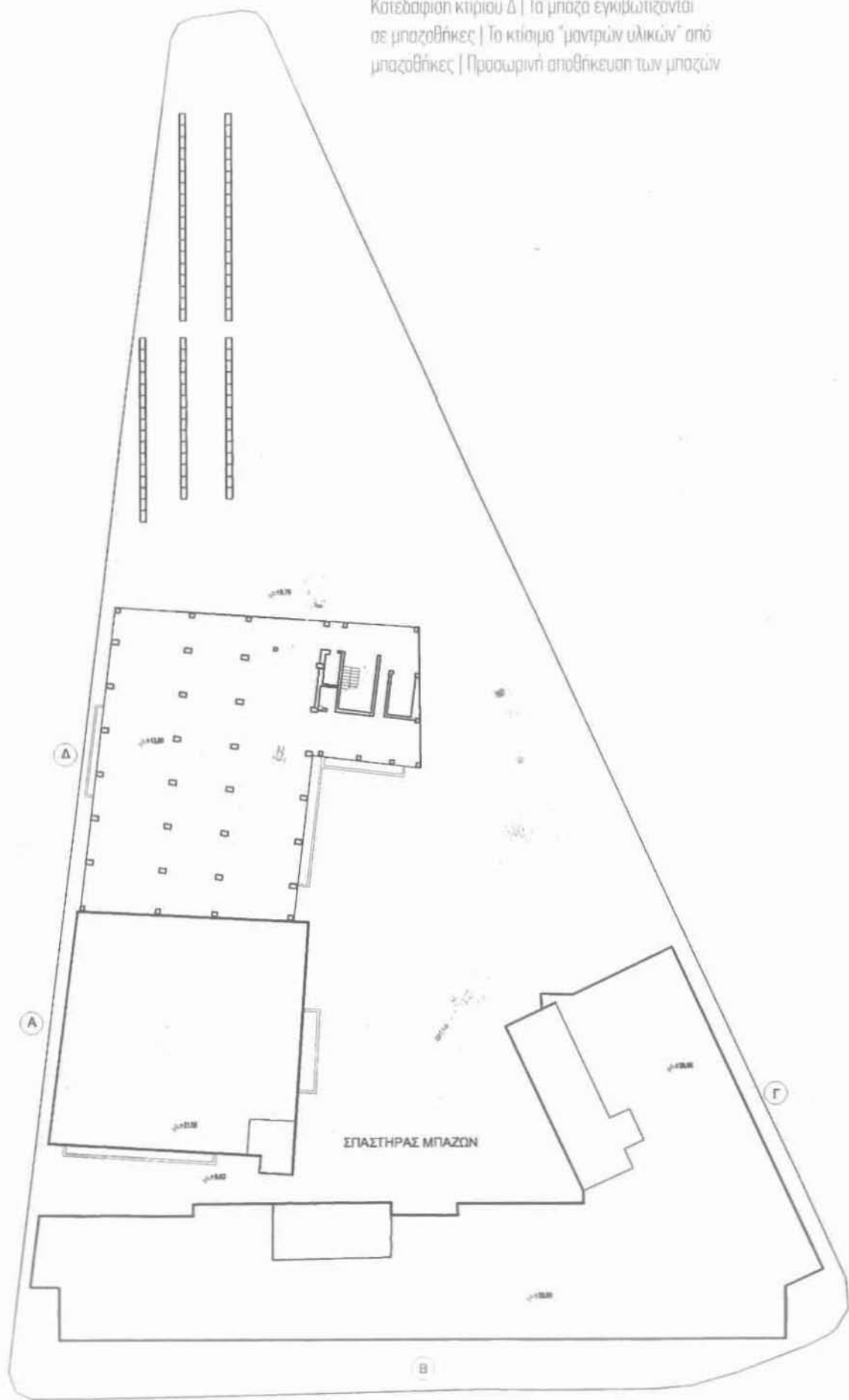

Β.Σφυρί

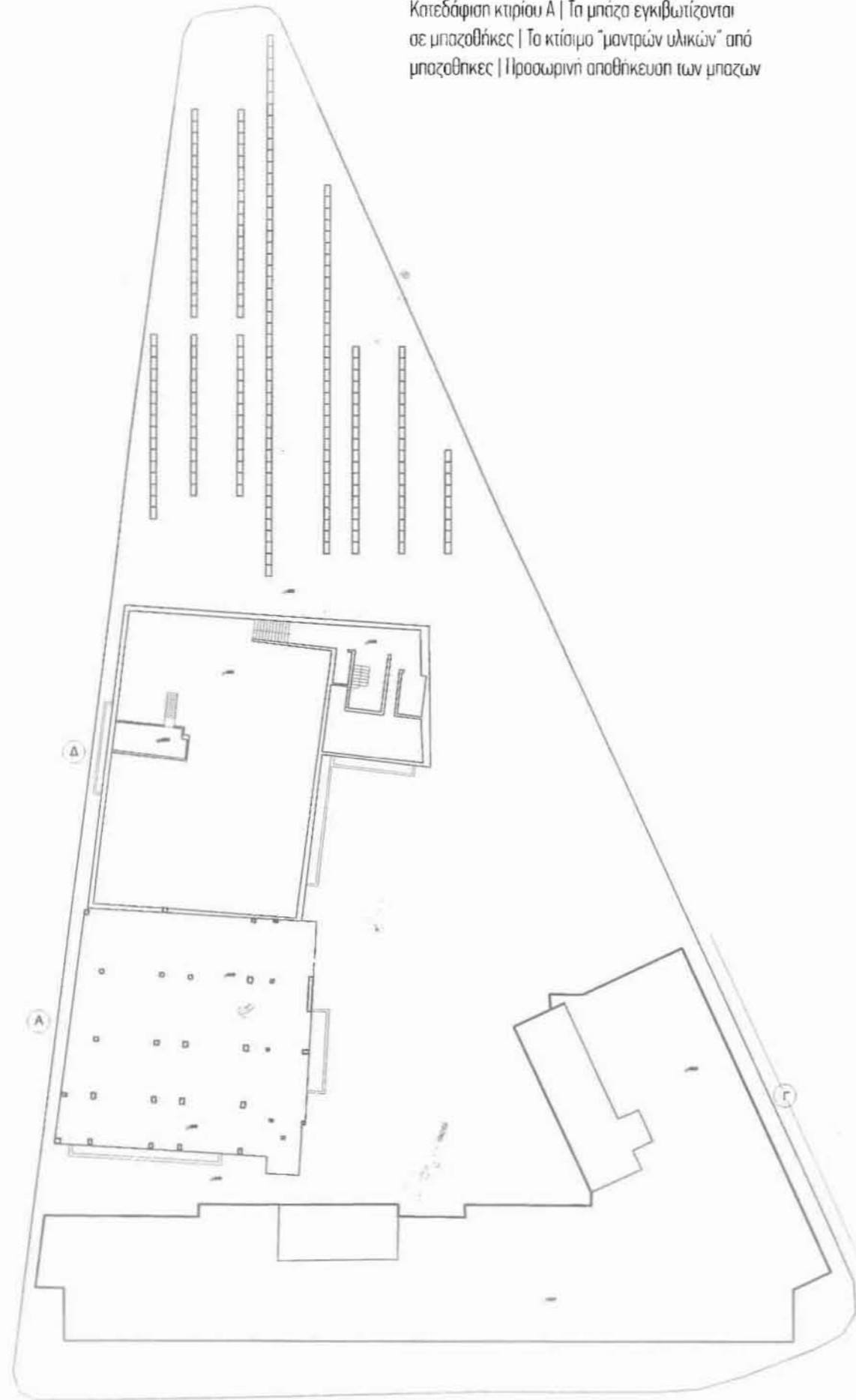
Γ.Εκακοφρας

Κατεδάφιση κτιρίου Δ | Τα μπάζα εγκιβωτίζονται σε μπαζοθήκες | Το κτίσιμο "μαντρών υλικών" από μπαζοθήκες | Προσωρινή αποθήκευση των μπάζων

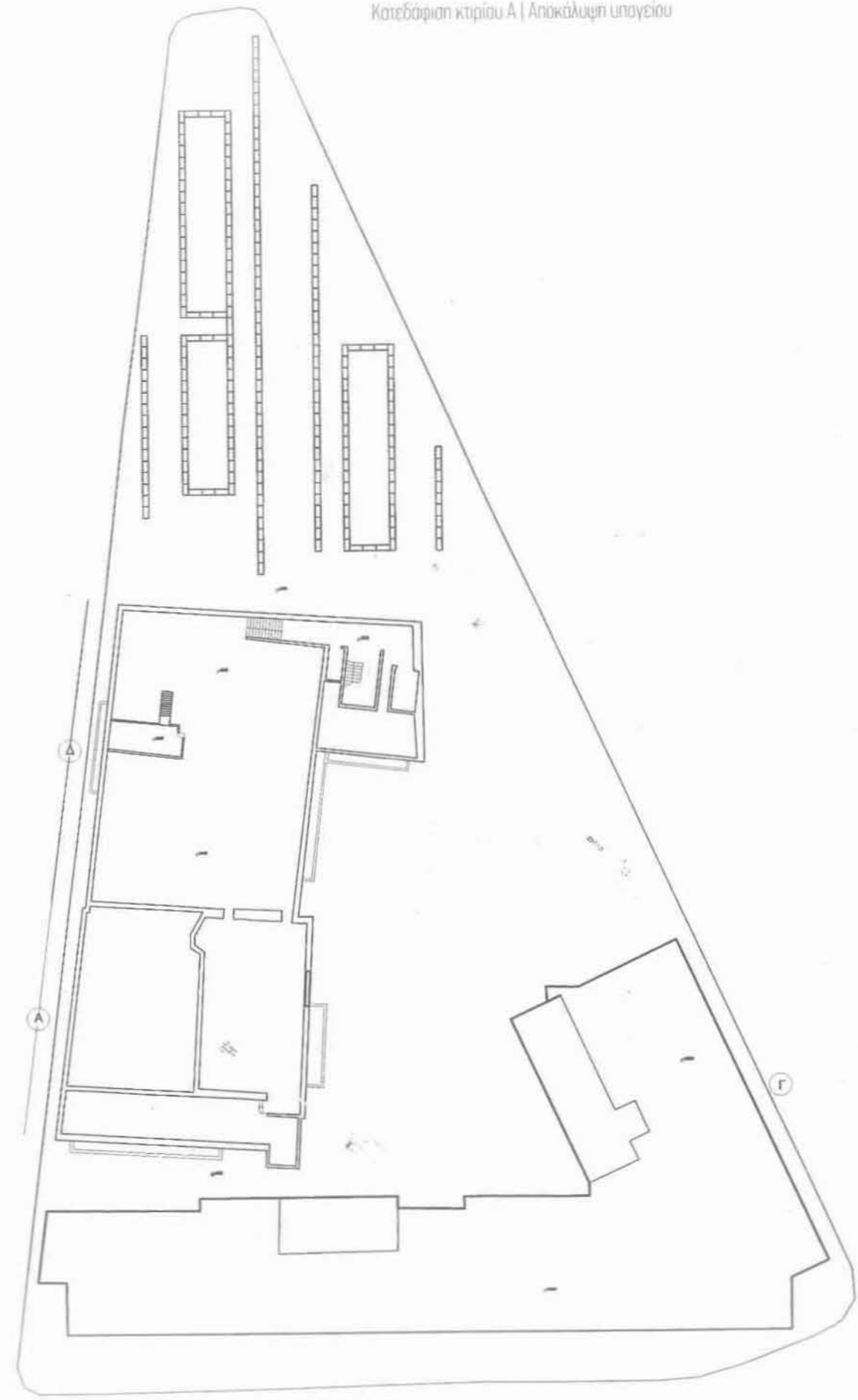

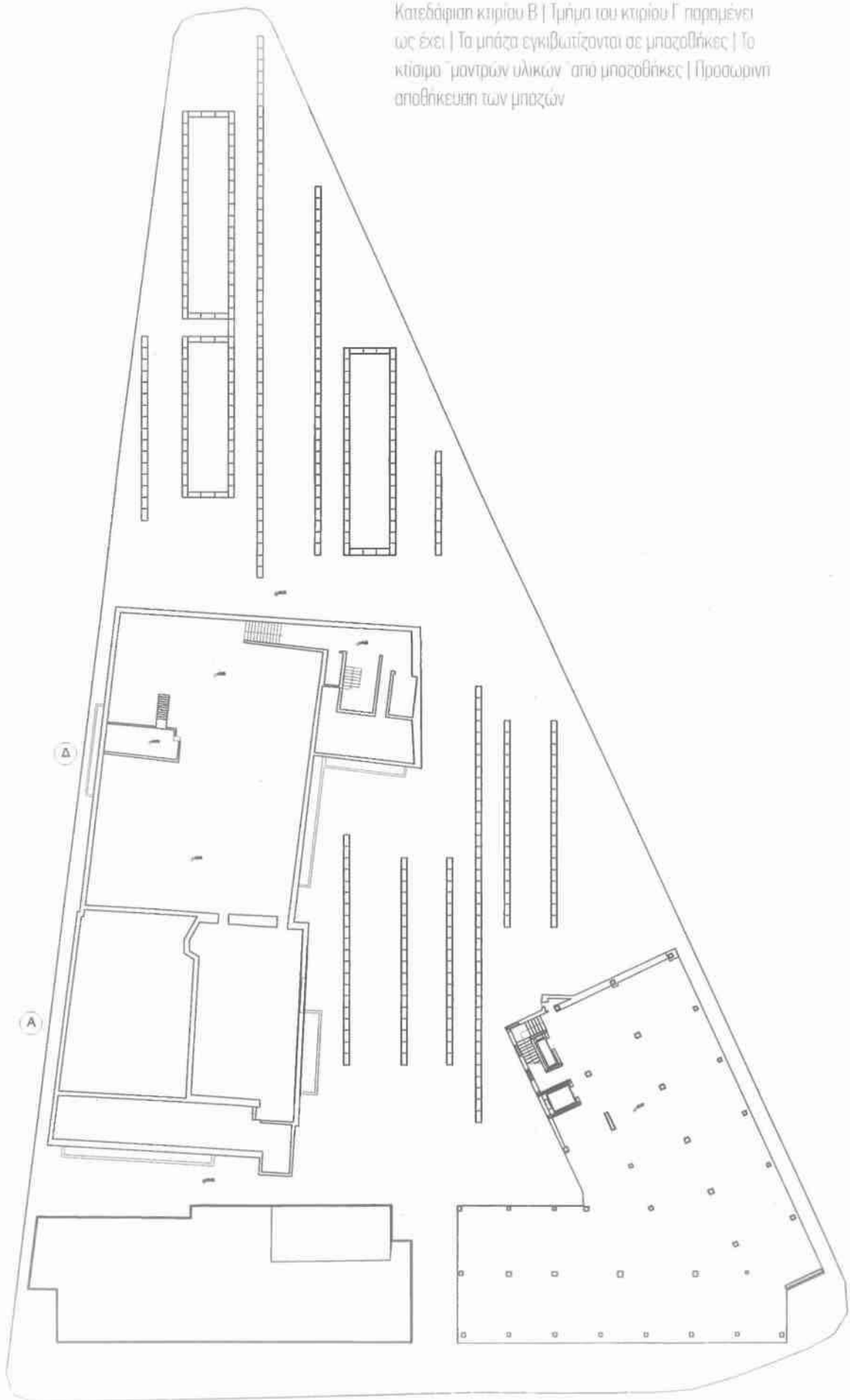
Κατεδάφιση κτιρίου Α | Τα μπάζα εγκιβωτίζονται σε μπασοθήκες | Το κτίσιμο "μοντρών υλικών" από μπασοθήκες | Προσωρινή αποθήκευση των μπάζων

Κατεδάφιση κτιρίου Α | Αποκάλυψη υπογείου

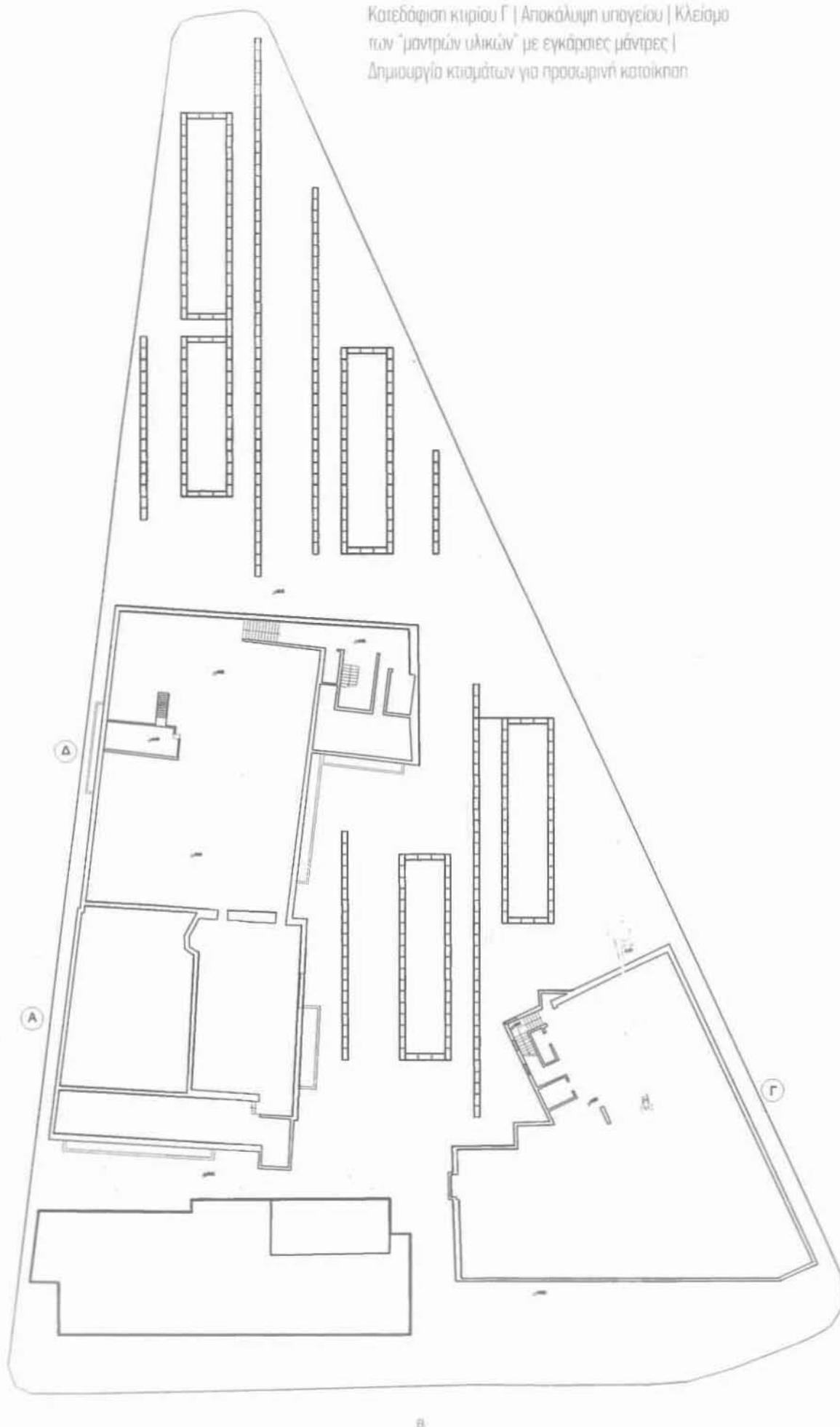

Κατεδάφιση κτιρίου Β | Τμήμα του κτιρίου Γ παραμένει
ως έχει | Τα μπάζα εγκιβωτίζονται σε μοζοθήκες | Το
κτίσιμο "μαντρών υλικών" από μοζοθήκες | Προσωρινή
αποθήκευση των μπάζων

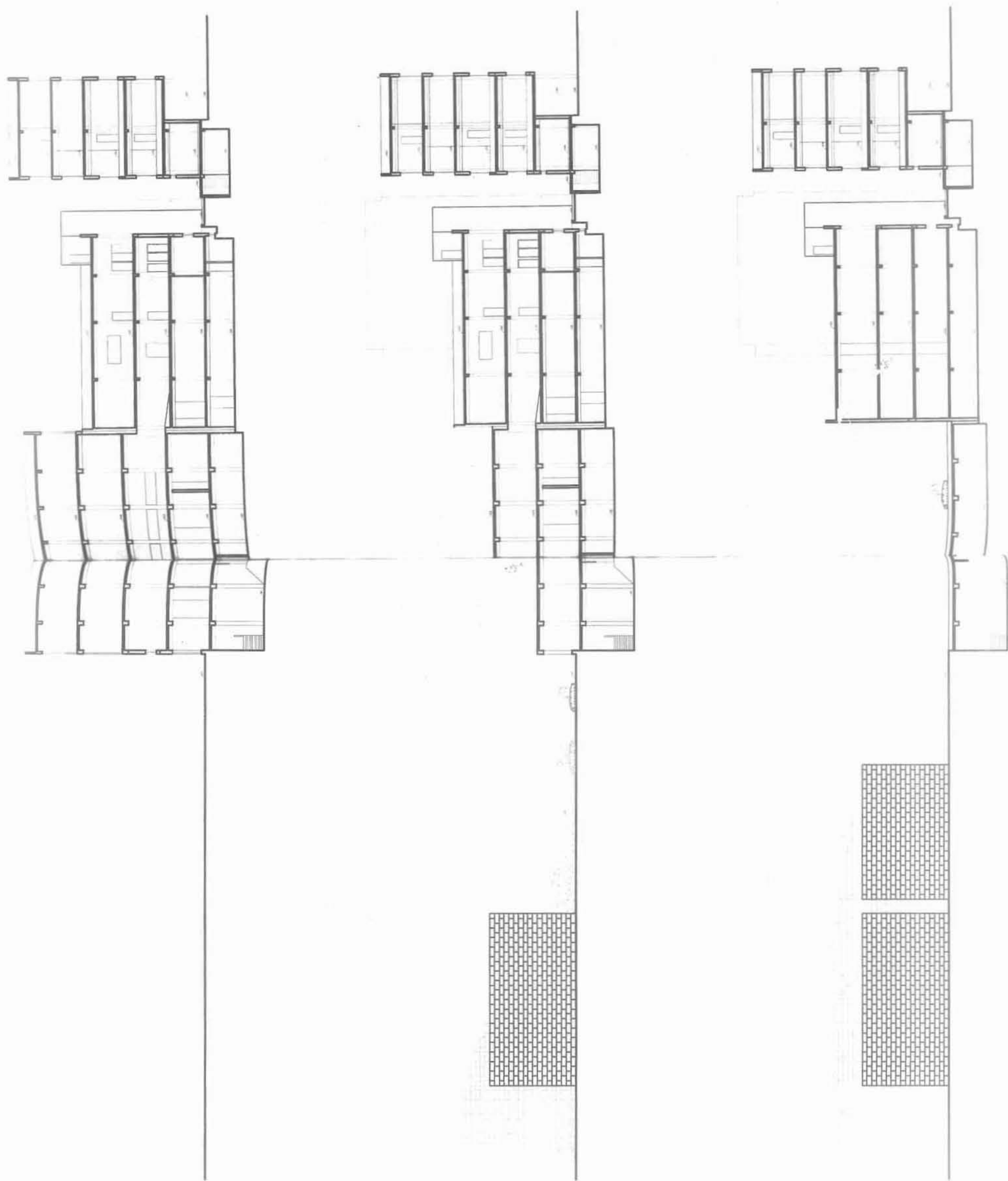

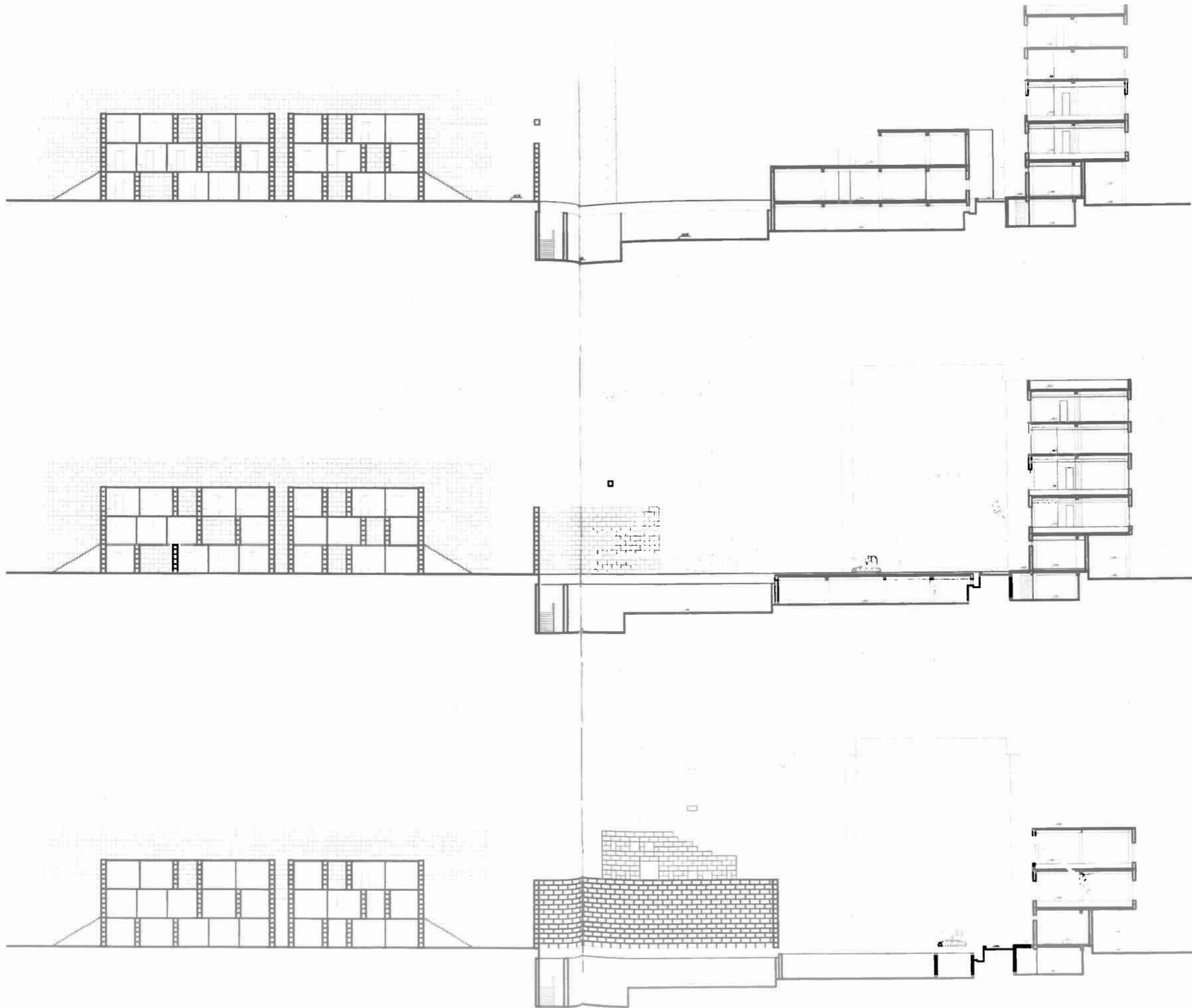
B

Κατεδάφιση κτιρίου Γ | Αποκάλυψη υπογείου | Κλείσιμο των "μαντριών υλικών" με εγκάρσιες μάντρες | Δημιουργία κτισμάτων για προσωρινή κατοίκηση

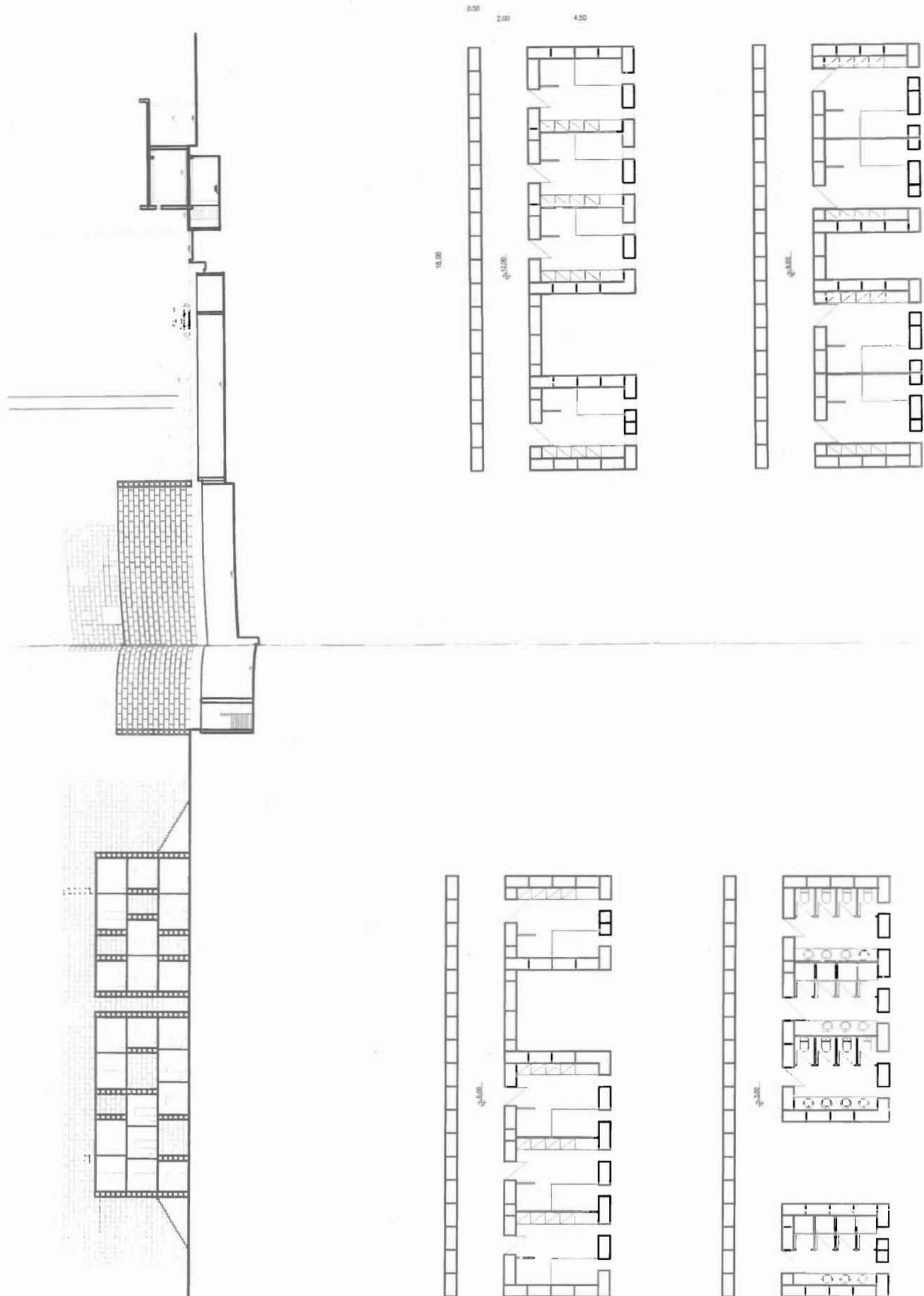

Διαγράμματα τομών της διαδικασίας της κατεδάφισης | κλ. 1/500

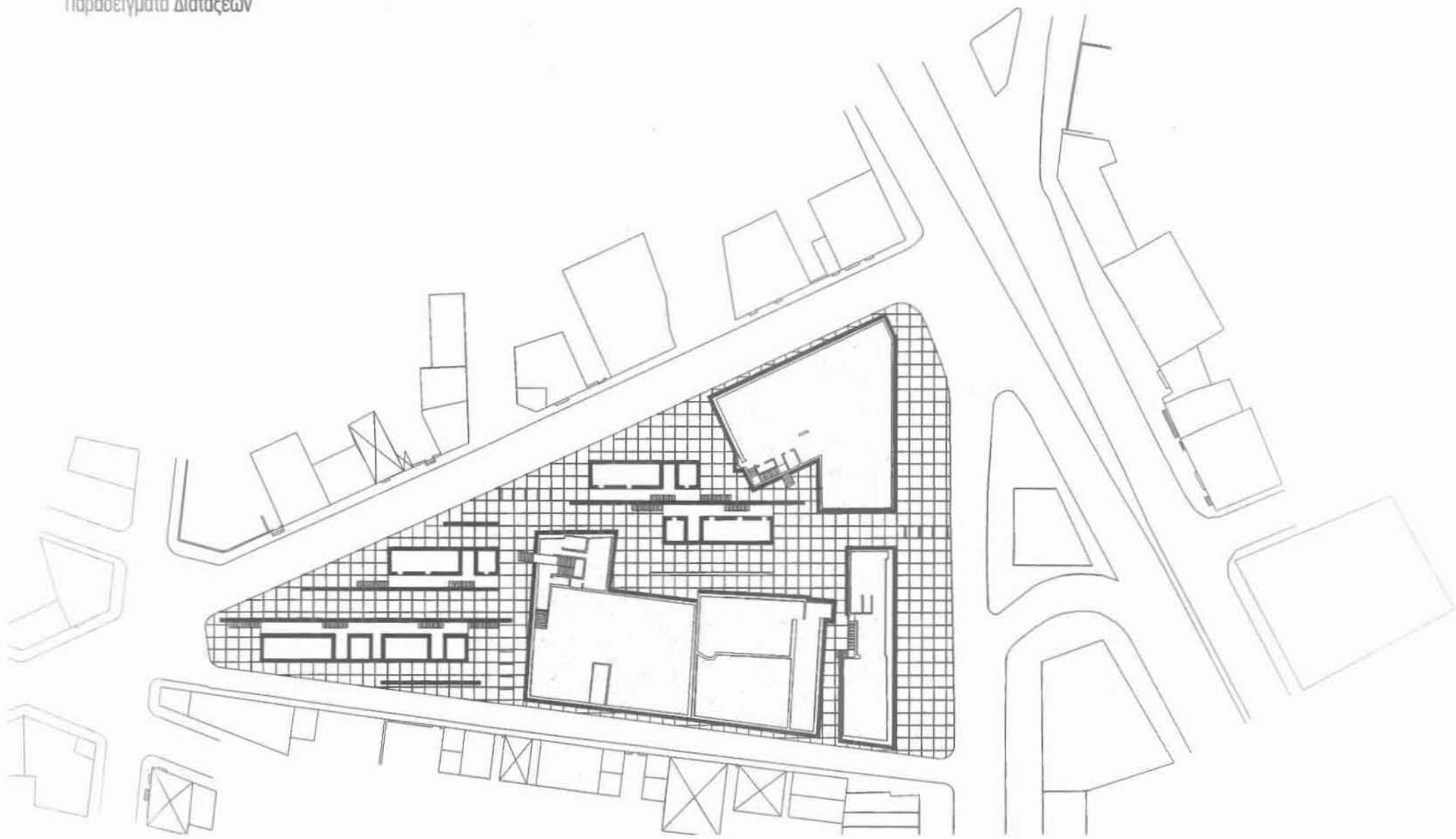

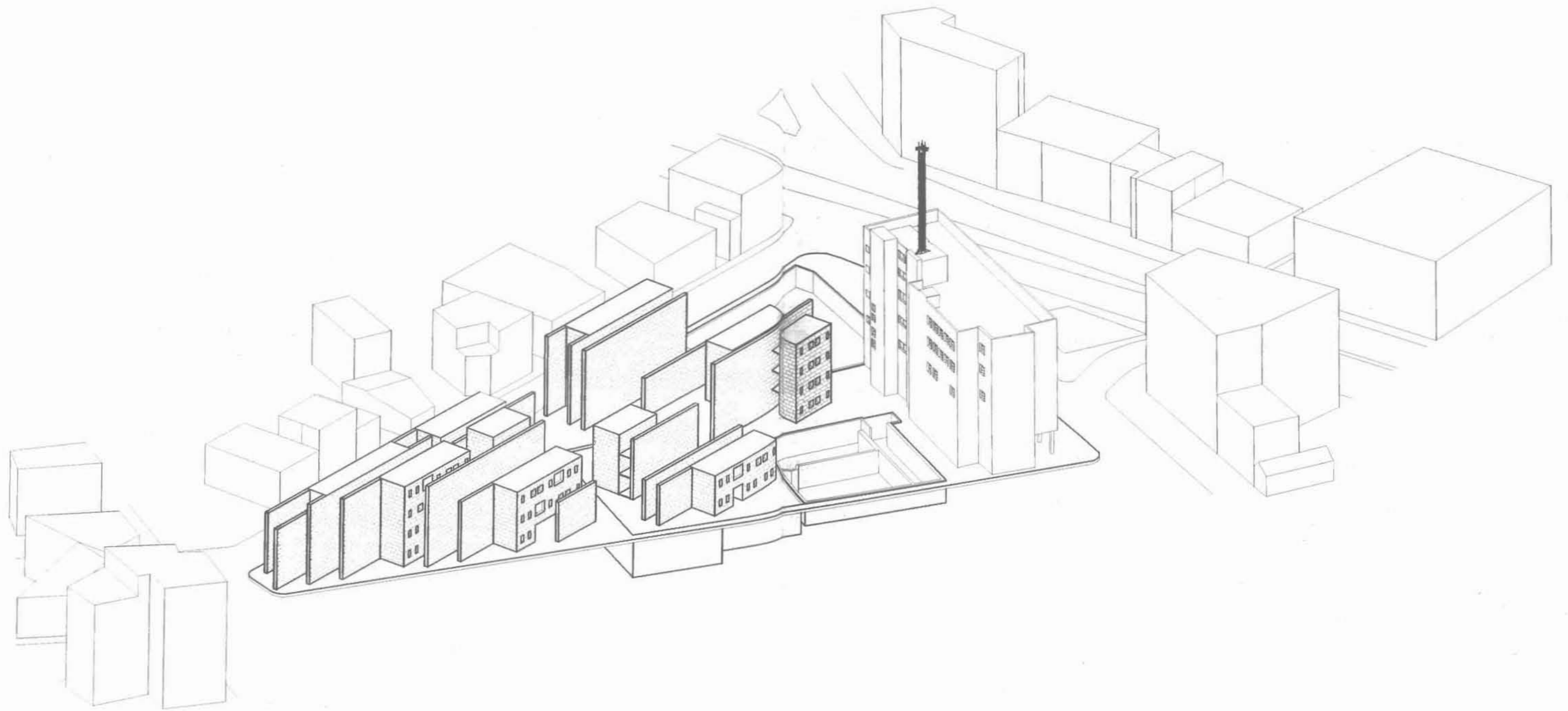
Διαγράμματα κατόψεων προσωρινής κατοίκησης Δανειοθαλάμου | κλ. 1/ 200

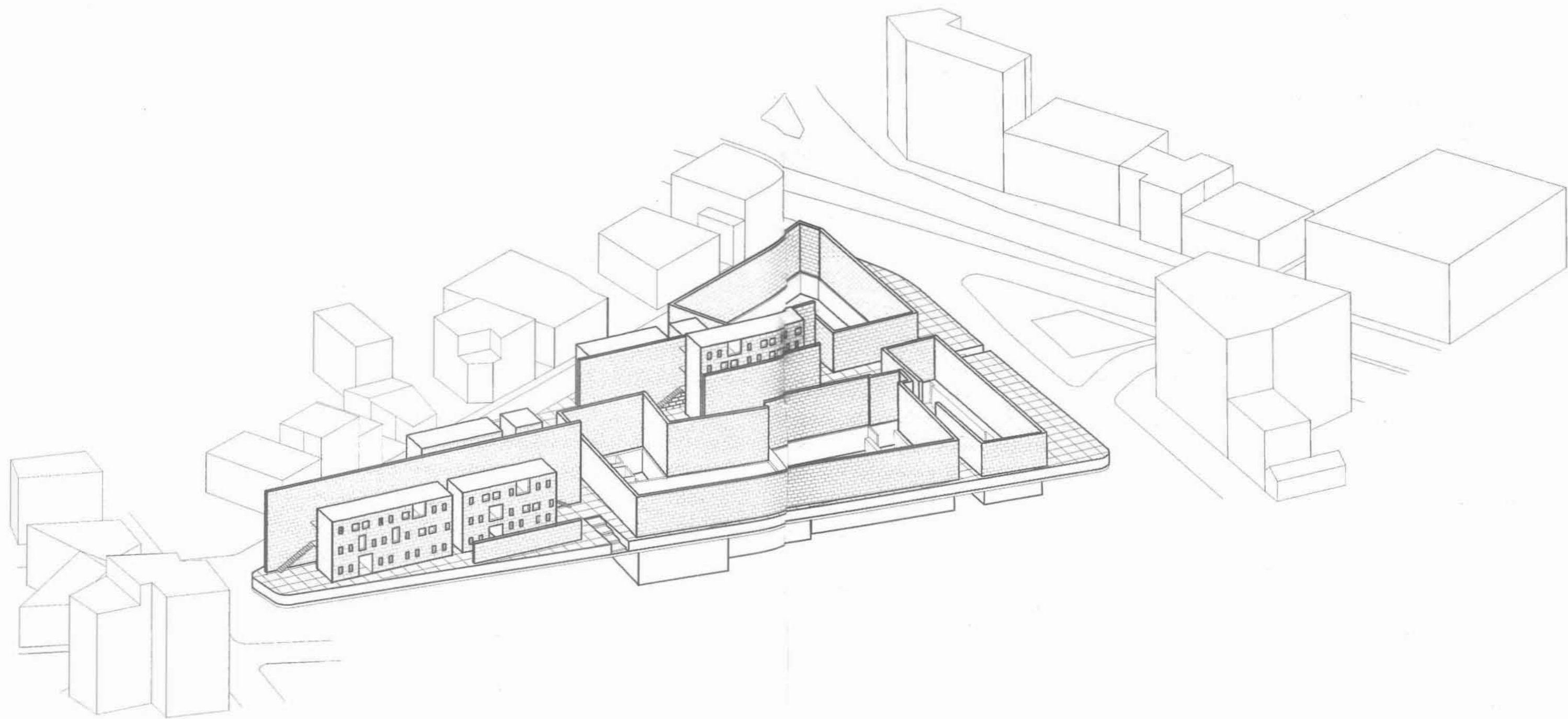

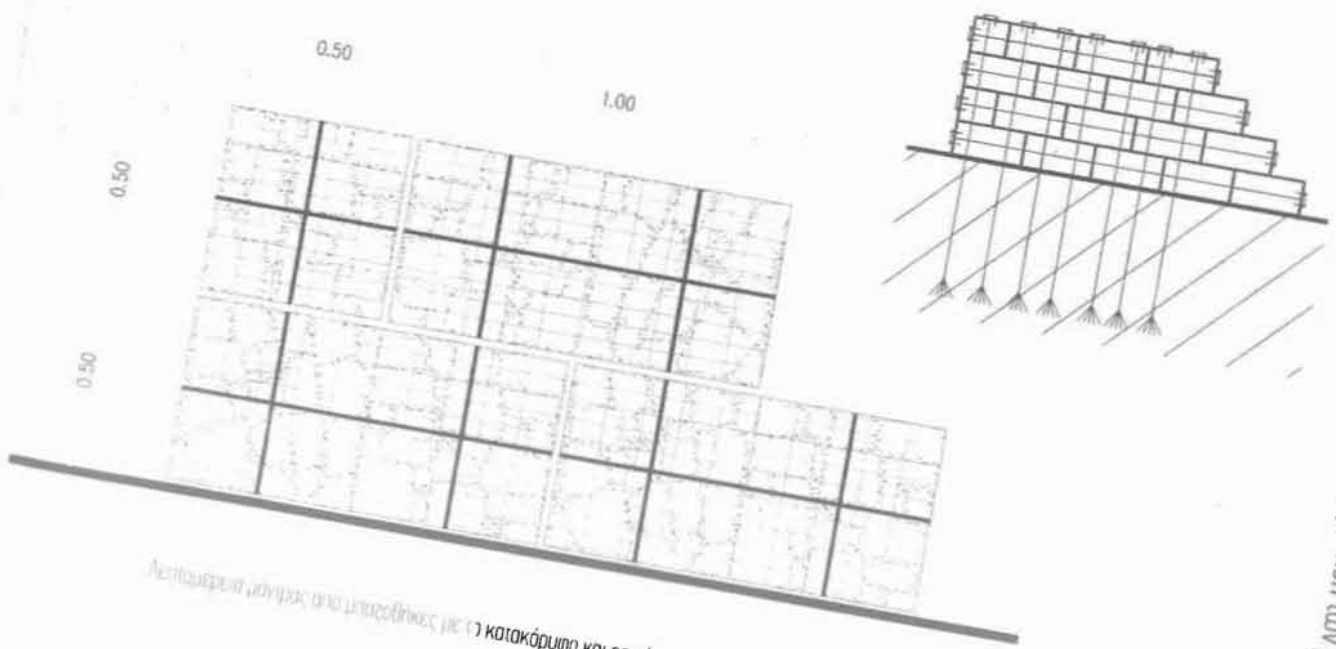
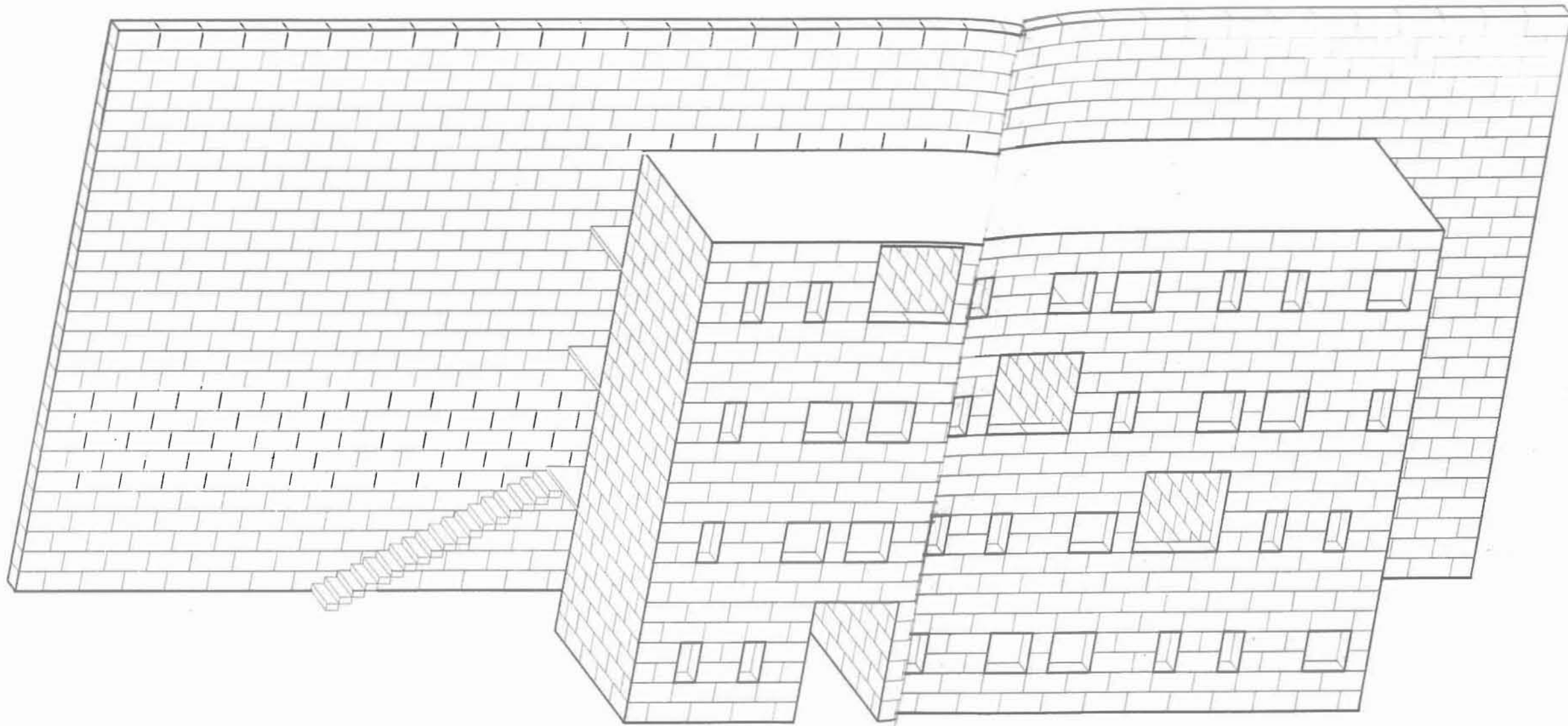

Παραδείγματα Διατάξεων

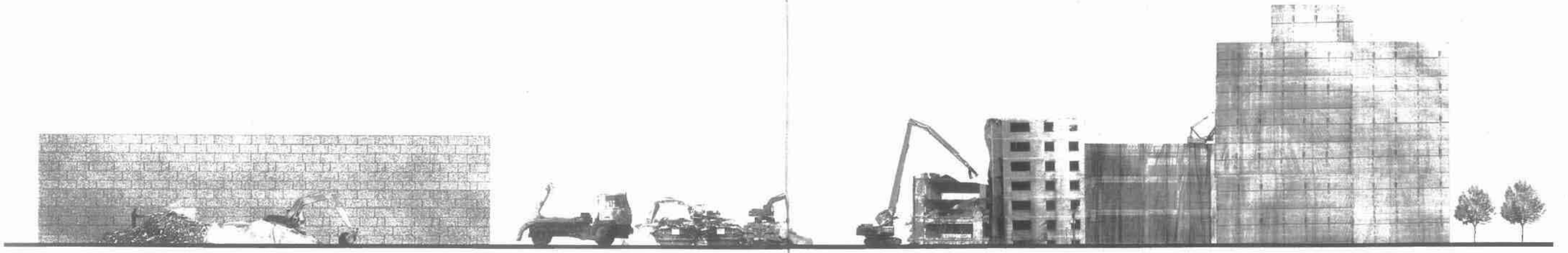
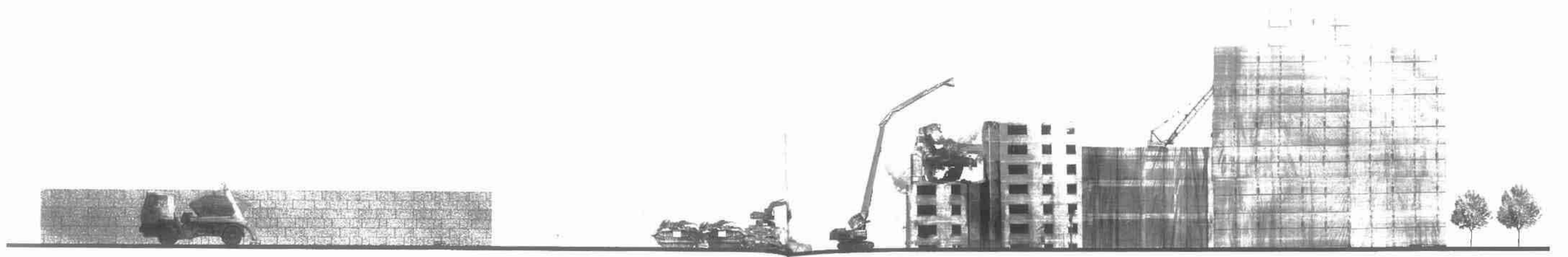

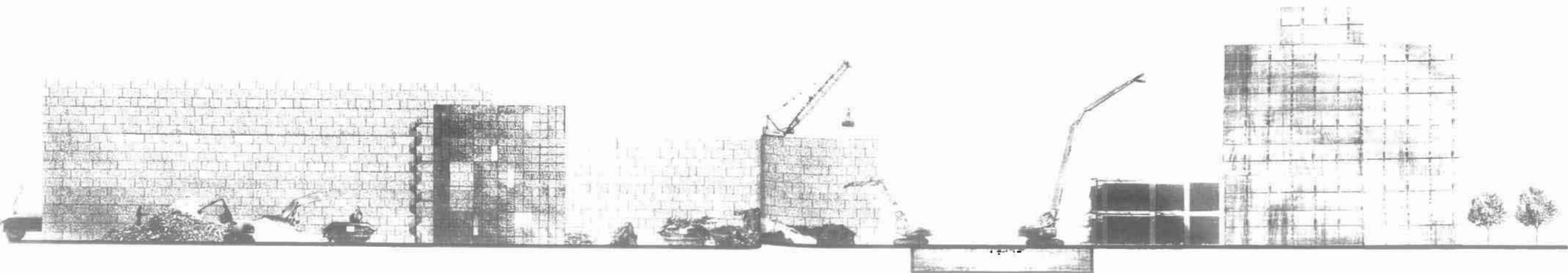
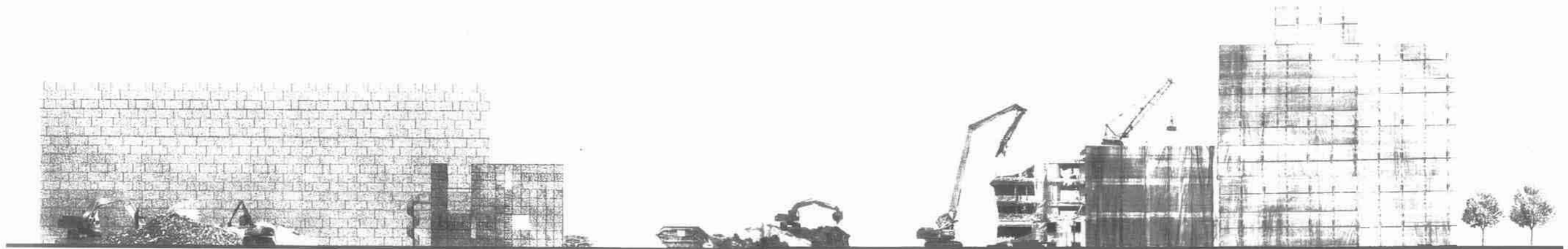
Επιπέδωση ορόφου

Απεικόνιση ορόφου από προοπτική με τη κατακόρυφη και οριζόντια σύσταση ντιζών | Διαμετρική ταυρί | 1/20

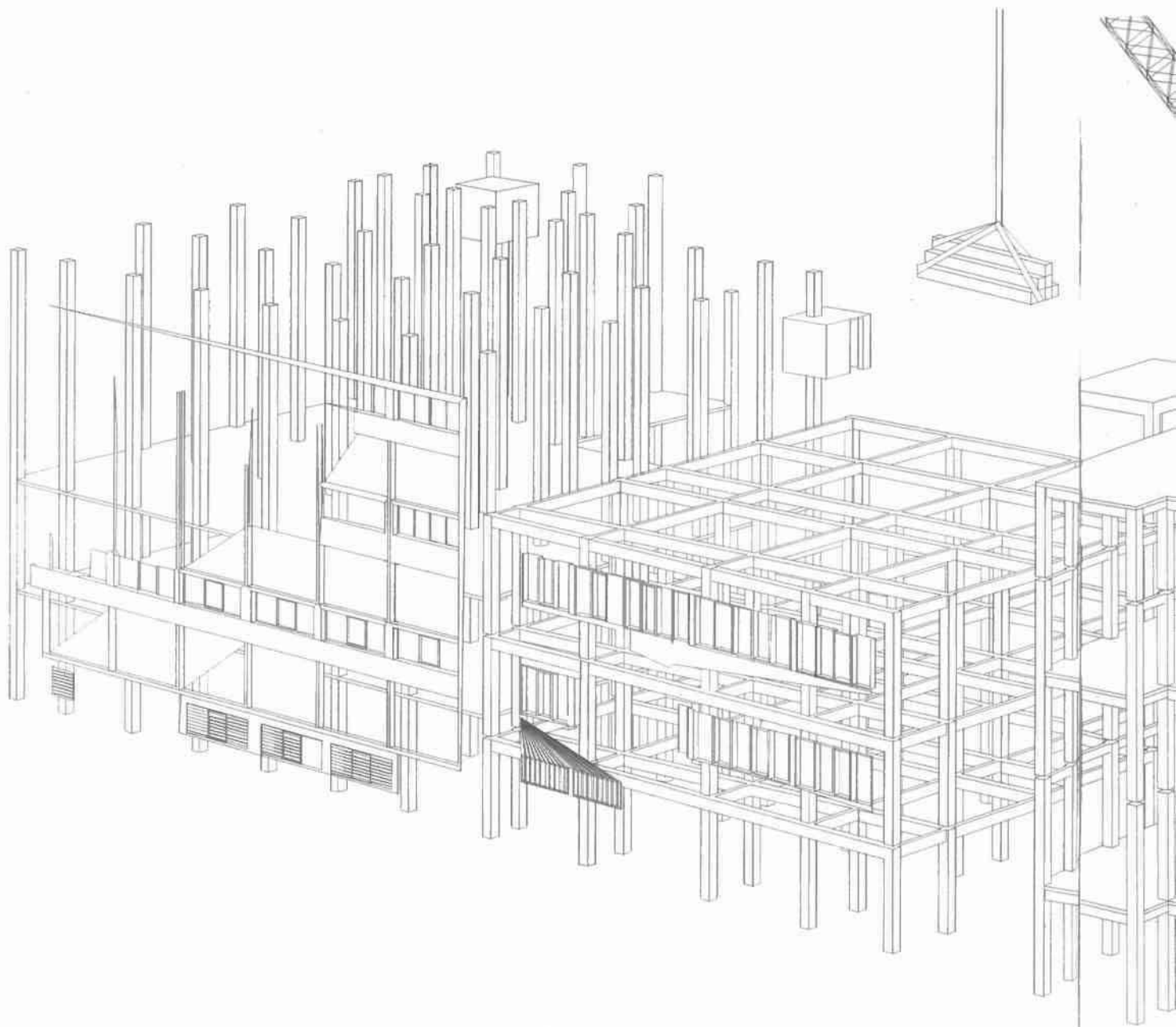
Επιπέδωση ορόφου από ντιζες για την κατακόρυφη και οριζόντια σύσταση οροφής των μαζοθικών

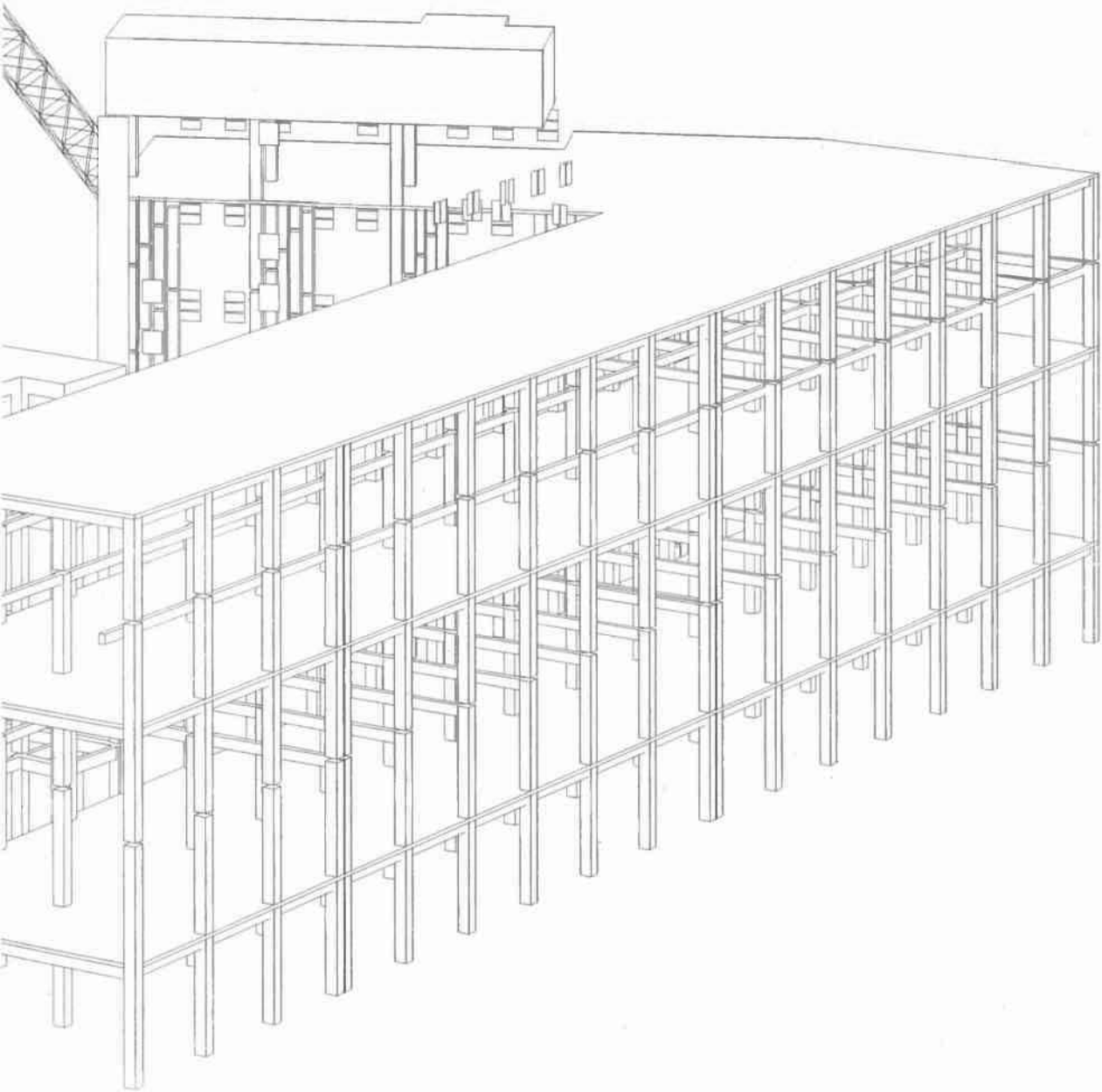

Η εγκαθίδρυση των πειραματικών Δανειοθαλάμων για την αρχιτεκτονική στη πόλη, με αμφίσημα διακυβεύματα όπως κτίσιμο και γκρέμισμα, απαξίωση και αξιοποίηση, επένδυση και απόδοση, κέρδη και ζημιές, στοχεύει σε μια αντίστροφη μηχανική της παραγωγής της ύλης. Αυτή η Υλιστική «αξιοποίηση», με σκοπό όχι απαραίτητα Παραγωγικό αλλά Καταστροφικό, δεν είναι καθόλου ξένη προς τη λειτουργία της οικονομίας του κέρδους. Η λεγόμενη «δημιουργική καταστροφή» έχει από καιρό αναγνωριστεί ως συστατική διαδικασία της αναπαραγωγής του συστήματος.

Με τη λογική της ανάλωσης-δαπάνης της γενικής οικονομίας και της απο-αρχιτεκτόνισης, ως παράλληλες δράσεις της ερείπωσης και της διαδικασίας του κτίζειν, προτείνεται η κατεδάφιση του ζωντανού εμμενούς στα πλαίσια μιας εννοιακής καταστροφής που ανασκάπτει εκ νέου τον υφιστάμενο αστικό της ιστό με νέα νοηματοδότηση. Ένα ιδιότυπο «άδειασμα» μέσω του οποίου η αρχιτεκτονική επεξεργασία είναι δράση σε αυτό το κενό, με την εγκατάσταση ενός νέου φανταστικού τοπίου συγκροτημένο από αποσπάσματα και θραύσματα διαμέσου της αφαίρεσης ύλης. Η προδιαγραφή του επερχομένου για την Αθήνα θα ζητούσε κάποια σύγχρονα εγχειρίδια, βασισμένα σε πολεοδομικά λεξικά τυπικών in situ δράσεων που θα αναζητούσαν με βάση τον εκάστοτε ιστό, δυναμικές δράσης που θα παράλλασαν την πόλη σημειακά, οργανώνοντας τυπολογίες μικροπαρεμβάσεων. Ένα τέτοιου είδους Εγχειρίδιο Άτυπων Πολεοδομικών παρεμβάσεων θα συνέτασσε τυπικές και τοπικές αστικές προτάσεις, επαναλήψιμες, εφόσον τα εκάστοτε τοπικά χαρακτηριστικά θα το επέτρεπαν¹.

Η προτεινόμενη ανασκαφική επέμβαση αποκαλύπτει και αξιοποιεί το υπάρχον απόθεμα, ανανεώνοντας την πόλη με την ενέργεια μιας ιδιότυπης αφαίρεσης της αστικής ύλης, μέσω της ιδιότητας του Δανειοθαλάμου. Μια νέα τυπολογία οικοσοφίας εγκαθιδρύεται, με χαρακτηριστικά τον μερισμό αγαθών και ενός διαφορετικού τρόπου ζωής στη πόλη, σαν ένα νέο είδος αστικής κοινοβιακής συνύπαρξης. Το ενέργημα της βεβήλωσης, χωρικών και θεσμικών πλαισίων, ως το πολιτικό καθήκον της επερχόμενης γενιάς οδηγεί σε νέες κοινοχρηστίες των ανθρώπων. Παράλληλα, κατασκευάζονται νέα υποκείμενα, ως σύγχρονοι «Destructive Characters» που διανοίγουν «μονοπάτια» μέσα από παγιωμένες καταστάσεις. Νέες ανάγκες αναδύονται, με κυρίαρχη αυτή της θέσπισης μιας καινούργιας εκπαίδευσης του μηχανικού και του τεχνίτη, που θα σχετίζεται με την αποδόμηση και την αντίστροφη μηχανική². Η απώλεια του κτιριακού αποθέματος θετικοποιείται, και ευνοεί συνθήκες ανακύκλωσης υλικού ως ένα νέο δημόσιο αγαθό προς εκμετάλλευση. Το διπλό αμφίσημο ενέργημα της κατεδάφισης και της εξιδανίκευσης δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την ανάλωση των αρχιτεκτονικών υπολειμμάτων και τη ταυτόχρονη παραγωγική διαδικασία. Οι συνθήκες από-αρχιτεκτόνισης και επανάχρησης θραυσμάτων, συντελούν στην ανανέωση του πολεοδομικού προφίλ της πόλης εν μέσω κρίσης, αποτελώντας μια διέξοδο από την παθητικότητα των καιρών μας.

¹ Αντωνάς Α., *Η Αθήνα και το κενό*. Available from : <https://antonas.files.wordpress.com/2012/09/gugger-greek-31.pdf>

² Thomsen A., Schultmannand F., Kohler N., " Deconstruction, demolition and destruction". Building Research & Information (2011) τευχος 39(4), σελ. 327-332 (329), Published online: 30 Jun 2011. Available from: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09613218.2011.585785#.VRU12fmUdPE>

**“This is why
architecture has to
go back to a tabula
rasa:it must begin
again by becoming
destructive.”**

Dogma, 11 Projects

**“The Situation is
Catastrophio”**

Slavoj Zizek

**“We are fascinated
to see a building torn
down.”**

Kevin Lynch, Wasting Away (1990)

“Buildings Must Die.”

Stephen Cairns and Jane M. Jacobs

**“Demolish the damaged
and destroyed buildings
and build something
entirely new.”**

Lebbeus Woods

**“The new in the shell
of the old”**

**La noésie veut
quelque chose d'
enorme , de
barbare , de sauvage.**

(Denis Diderot ,Discours sur la poesie dramatique , 1758)

“Catastrophe is something more than a change, it is a renewal”

“Like the demolition plan, tabula rasa is a clearing of architecture so that better or corrected architecture can be piled without obstruction.”

(Keller Easterling, "Subtraction," *Perspecta* 34 (2003): 81.)

“Architectural education focuses on the production, and never the destruction, of buildings.”

Stephen Cairns and Jane M. Jacobs

**“Architectural ‘death’
feeds into wider
urban beginnings.”**

Richard Jones

**“Now that buildings
have been
transformed into
currency, Easterling
argues for
demolition as an
agent for growth,
rather than a symbol
of failure, and calls
for the contribution
of architects to
policy-making.”**

(from the interview of Alessandro Bava in architectural review with Keller
Easterling, <http://www.architectural-review.com/reviews/say-hello-to-ghostmodernity-keller-easterlings-subtraction/8670600.article>)

**“Make way for the
new!”**

“Demolition has even become a spectacular entertainment”

(Keller Easterling, “Subtraction”)

“Death and waste can play their parts in architectural creativity.”

Daniel M. Abramson

“Architecture is something appearing in the place of death, to point out its presence and to cover it up; the victory of death and the victory over death.”

Georg Wilhelm Friedrich Hegel

Βιβλιογραφία

- Αντωνάς Α., *Η Αθήνα και το κενό*. Available from : <https://antonas.files.wordpress.com/2012/09/gugger-greek-31.pdf>
- Agamben G., *Βεβηλώσεις*, εκδ. Άγρα, Αθήνα, Εγκώμιο της βεβηλώσης, 2006.
- Aureli P. V., *Less is enough on architecture and asceticism*, Strelka press, 2013.
- Bataille G., *Το καταραμένο απόθεμα*, μτφρ. Λένα Λυμπεροπούλου, εκδ. Futura, Αθήνα, 2010.
- Benjamin W., *Reflections, Essays, Aphorisms, Autobiographical Writings*, εκδ. Schocken Books, New York, κεφ. τέσσερα "The Destructive Character", 1978.
- Benjamin W., *The Destructive Character*, εκδ. Frankfurter Zeitung, Eindhoven, 1931.
- Derrida J., *Η γραφή και η διαφορά*, μετάφραση: Κωστής Παπαγιώργης, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 2003.
- Ευθυμίουπουλος Η., *Οικολογική δόμηση*. Διεπιστημονικό Ινστιτούτο Περιβαλλοντικών Ερευνών, ΥΠΕΧΩΔΕ-Διεύθυνση οικιστικής πολιτικής και κατοικίας. εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2000.
- Guattari F., *Οι τρεις οικολογίες*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 1991.
- Καλαρά Ν., *Οι χρονικές στρατηγικές στο έργο του Robert Smithson*, διδακτορική διατριβή, Πολυτεχνική Σχολή, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Βόλος, 2013.
- Καραϊσκού Ε., Μαλαματένιου Ε., Οικονομοπούλου Φ., ερευνητική εργασία ΕΜΠ, «*Αρχιτεκτονική και ανακύκλωση, μια σχέση, αλληλεπίδρασης*» Αθήνα 2008, σελ. 12. Available from: <http://courses.arch.ntua.gr/fsr/124074/Arxitektoniki%20kai%20anakyklvsh.Mia%20sxesh%20allhlepidrashs.pdf>
- Καρβούνης Σ. Κ. και Γεωργακέλλος Δ. Α., «*Διαχείριση του Περιβάλλοντος – Επιχειρήσεις και Βιώσιμη Ανάπτυξη*», εκδ. Α. Σταμούλης, Αθήνα, 2003.
- Keller Easterling, *Subtraction*, Critical Spatial Practice 4, εκδ. Sternberg Press. Berlin, 2014.
- Leroux K., Seldman N., "Deconstruction: Salvaging yesterday's buildings for tomorrow's sustainable communities" (1999), Institute for Local Self-Reliance, Washington, Available from: <http://www.syracusecoe.org/coe/images/allmedia/documents/2010/3/Deconstruction.pdf>
- Μπνιαός Γ., Διδακτορική διατριβή «*Ανάπτυξη συστήματος για τη βέλτιστη διαχείριση αποβλήτων από κατασκευαστικές δραστηριότητες*», Αριστοτέλειο πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Πολυτεχνική Σχολή, τμήμα Μηχανολόγων Μηχανικών, εργαστήριο μετάδοσης θερμότητας και περιβαλλοντικής μηχανικής, Θεσσαλονίκη, 2009.
- Rossi A., *Η αρχιτεκτονική της πόλης*, μετάφραση Πετρίδου Βασιλική, εκδ. University studio press, Αθήνα, Απρίλιος 1991.
- Σουλιώτη Β., «*Πολιτικές για τα εγκαταλελειμμένα: η διεθνής εμπειρία*», διπλωματική εργασία, ΔΠΜΣ Αρχιτεκτονική – Σχεδιασμός του χώρου, κατεύθυνση β' πολεοδομικά- χωροταξία, Αθήνα, 2014, Available from: <https://dspace.lib.ntua.gr/dspace/bitstream/handle/123456789/39976/%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82%20%CE%B3%CE%B9%CE%B1%20%CF%84%CE%B1%20%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CE%BB%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CE%BC%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%B1.pdf?sequence=1>
- Σταυρακάκης Γ., *Τα κτίσματα*, Επίμετρο, εκδ. Άγρα, Αθήνα, 2011.
- Σταυρακάκης Γ., "Antinomies of space. From the representation of politics to a topology of a political." Urban Politics Now,

Re-imagining Democracy in the neoliberal city , BAVO edition, NAI Publishers, reflect #06, 2007

Σταυρακόκης Γ., *The radical act: Towards as spatial critique*, article, Planning Theory, plt.sagepub.com, 2011.

Σταυρίδης Σ., *Η συμβολική σχέση με το χώρο*, εκδ. Κάλβος, Αθήνα, 1990, σελ. 187.

Thomsen A., Schultmannand F., Kohler N., "Deconstruction, demolition and destruction", Building Research & Information (2011) τεύχος 39(4). Published online: 30 Jun 2011. Available from: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09613218.2011.585785#.VRU12fmUdPE>

Voorthuis J., Gijbels C., «A Fair Accord: Cradle to Cradle as a Design Theory Measured against John Rawls' Theory of Justice and Immanuel Kant's Categorical Imperative», Eindhoven University of Technology, 2010.

Διαδίκτυο

<http://www.architectural-review.com/reviews/say-hello-to-ghostmodernity-keller-easterlings-subtraction/8670600.article>

<http://www.ggde.gr/dmdocuments/02-06-00-00.pdf> (υπουργείο Υ.Π.Ε.Χ.Ω.Δ.Ε.)

